

1

Tampereen yliopisto Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

**HEIDÄN VAI MEIDÄN TURVALLISUUTTA?
- TURKIN PAKOLAISSOPIMUS JA MERKELIN DISKURSSIN MUUTOS**

Joonas Lepistö

joonas.lepisto@gmail.com

Pro gradu -tutkielma

Ohjaaja Hanna Ojanen

Tiivistelmä

Asiasanat: EU, Turkki, Pakolaissopimus, Merkel, Pakolaiset, Turvallistaminen

Euroopan Unioni ja Turkki päättivät solmia poikkeuksellisen sopimuksen poikkeuksellisen pakolaistilanteen vuoksi vuoden 2016 alkupuolella. Eurooppaan suuntautuneiden pakolaisten määrä kasvoi vuoden 2015 aikana, mikä synnytti EU-maissa tarpeen luoda mekanismi pakolaismäärän hallitsemiseksi. Uudessa tilanteessa pääosaan nousi Saksa, jonka keskushahmona on liittokansleri Angela Merkel.

Tämä Pro gradu -tutkielma selvittää sitä, miten ja miksi sopimuksen keskeisen henkilön, liittokansleri Merkelin, diskurssi muuttui pakolaisiin kytkeytyvän tilanteen edetessä ja miten tämä muutos näkyy Helsingin Sanomien välittämänä.

Tutkimuksen teoriapohjana on Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoria. Tutkimuksessa ei yritetä sanoa, onko käytetty turvallistamista koskeva teoria oikea tai väärä. Työ ei myöskään ota kantaa siihen, ovatko turvallistamiseen liitettävät uhat todellisia.

Työn menetelmänä on diskurssianalyysi. Merkelin diskurssien kehityksen havainnollistamiseksi työtä varten on haastateltu alan tutkijoita. Haastattelujen pohjalta työ nojaa kolmeen Merkel-diskurssiin, joita havainnoidaan Helsingin Sanomien aineistolla tapahtumien ajalta 2015 – 2017.

Helsingin Sanomien ja haastattelemini asiantuntijoiden mukaan Merkelin viestinnässä on nähtävissä muutos ja havaittavissa turvallistamista, jossa maahanmuutto välittyy muun muassa terrorismiuhkana union kansalaisille ja saksalaisille.

Merkelin painotusten muuttumisen voi nähdä jatkumona sille, millainen poliitikko hän on. Liittokanslerin politiikassa on korostunut rationalistinen suhtautuminen, jossa lepää valmius linjantarkastuksiin. Reagoinnin tarvetta ovat aiheuttaneet muun muassa julkinen keskustelu, oikeistopopulismien kannatuksen nousu, muiden jäsenvaltioiden mielipiteet ja “kriisin” pitkittyminen.

Tämä kaikki on toiminut Merkelille retorisenä motivaattorina painottaen syihin keskittyviä ratkaisukeinoja. Merkel on ollut valmis täsmentämään kantaansa poliittisten käänteiden myötä.

Helsingin Sanomat noudattelee eron ja toiseuden politiikkaa korostamalla Turkkia valtiona, joka kiristää EU:ta yhteisen pakolaissopimuksen avulla. Kuva jää ristiriitaiseksi, sillä samalla artikkeleista on nähtävillä se, että kyseistä sopimusta pidetään eettisistä kysymyksistä huolimatta unionin pakolaispolitiikan onnistumiskokemuksena.

Vaikka HS puhuu myös unionin kansainvälisistä velvollisuuksista, artikkeleista välittyy heikko kuva myös EU:sta uhrina, joka antaa tulijoille mahdollisuuden parempaan elämään. HS tekee siis samantyyppistä poliittista roolijakoa kuin unioni itse.

Helsingin Sanomien artikkeleissa on havaittavissa Merkeliä ymmärtävä ote ja, että kyseinen lehti sijoittuu kirjoituksissaan enemmän EU:n puolelle autoritäärisempään suuntaan kulkevaa Turkkiä vastaan, vaikka artikkeleista nousee huoli unionin kyvystä hoitaa pakolaistilanne niin, että se täyttäisi humanitaarisen oikeuden tuntomerkit.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Pakolaissopimus	8
2.1. Sopimuksen tausta	9
2.2. Sopimus valtakamppailun välineenä	11
3. Tutkimuskysymys	14
3.1. Aineisto ja menetelmä	15
4. Teoriana turvallistaminen	20
4.1. Turvallisuussektorit	22
5. Diskurssien rakentuminen maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa	27
5.1. Humanitaarisesta diskurssista kontrollidiskurssiin	27
5.2. Kielen todellisuutta muokkaava vaikutus	28
5.3. Tieto ja valtaa käyttävä toimija	30
5.4. Diskurssit kommunikaatiota rajaavana voimana	31
6. Turvallisuuspolitiikka osana maahanmuuttopolitiikkaa	34
6.1. Turvallistaminen osana maahanmuuttopolitiikkaa	34
6.2. Maahanmuuttopolitiikasta kohti turvallisuuspolitiikkaa	38
6.3. Suvereniteetin horjuminen	41
6.4. Eron politiikka	43
6.5. Terrorismin pelko	48
7. Merkel-kuva Helsingin Sanomien välittämänä	52
7.1. Kun ”Wir schaffen das” sai jäädä	55
7.2. Merkelin diskurssit	60
7.3. Merkelin viestinnän muutoksen selittäjät	63
7.3.1. Sisäpolitiikka	63
7.2.2. Eurooppa-politiikka	64
7.2.3. Prosessit	65
8. Merkelin ja HS:n ”myöntöväisyyspolitiikka”	67
9. Lopuksi	71
10. Lähdeluettelo	77
10.1. Primääriaineisto	77
10.1.1. Haastattelut	86
10.2. Kirjallisuus	86
10.3. Artikkelit	88
10.4. Raportit ja blogin tapaiset kirjoitukset	93
10.4. Luennot	97
10.5. Muut medialähteet	97

1. Johdanto

Syyskuussa 2015 Helsingin Sanomat (HS) kertoi, että ”Pakolaiset ovat polvillaan Euroopan rajoilla ja Eurooppa on polvillaan pakolaiskriisin edessä” (Kähkönen, 2.9.2015). Noin vuosi myöhemmin lokakuussa 2016 eri medialähteistä sai lukea Turkin presidentin Recep Tayyip Erdoganin julistavan pelin olevan ohi. Noiden kahden tapahtuman välillä tapahtui paljon.

Tutkimukseni keskittyy tähän ajanjaksoon, jonka aikana EU ja Turkki solmivat muun muassa paljon keskustelua herättäneen pakolaissopimuksen. Työssäni pyrin selvittämään sitä, miten ja miksi sopimuksen keskeinen henkilö, liittokansleri Angela Merkel, muutti omaa pakolaispoliittista diskurssiaan tilanteen edetessä ja miten tämä muutos näkyy Helsingin Sanomien välittämänä.

Halusin käyttää aineistona mediaa, tavanomaisemman puheiden analysoimisen sijasta, koska media on kansalaiselle luonteva tapa saada tietoa olemassa olevista ilmiöistä ja niiden eri puolista. Median kautta ihmiset muokkaavat käsitystään maailmanpoliittisista tapahtumista. Kun tapahtumien keskiöt ovat kaukana, kuten ne monesti Suomesta katsottuna ovat, korostuu median mielikuvia muokkaava rooli ja vastuu.

Tuolloin lokakuussa 2016 Erdogan vaati, että Euroopan unionin pitää antaa lupaamansa myönnytykset Turkille, jos Turkki pysäyttää etelästä tulleet pakolaiset maaperälleen. Myönnytys koskee turistien viisumivapautta ja sen välitöntä toimeenpanoa. Presidentti Erdogan vaati myös Turkkia koskevien EU-jäsenyysneuvotteluiden vauhdittamista.

Unionin viisumivapauden ehtona ovat kriteerit, jotka Turkin pitää täyttää. Yksi keskeisimmistä ehdoista on se, että Turkin tulisi muuttaa terrorismilakejaan, joita on sovellettu hallinnon kriitikoiden ja toimittajien vaimentamiseksi. Erdoğan on ilmoittanut, ette hän ei aio muuttaa kyseisiä lakeja. (MTV Uutiset, STT, AFP, 6.5.2016)

Turkki sai jäsenyyskandidaatin statuksen vuonna 1999. Viralliset jäsenyysneuvottelut

päätettiin aloittaa vuonna 2004. (Yildiz 2006, 56) Jäsenyyden voi saada, kun valtio täyttää Kööpenhaminan kriteerit. Maaliskuussa 2016 Turkin matka EU:n jäseneksi sai historiallisen käänteen, kun unioni ja Turkki sopivat kahdenkeskisestä pakolaissopimuksesta. Sopimuksen solmimisessa EU:n puolella keskeisessä roolissa oli Saksan liittokansleri Merkel. Sopimus oli eräänlainen unionin nopea reagointi ”hallitsemattoman” tilanteen vakauttamiseksi - turvallistamiseksi. Poliittisesti monissa unionin jäsenvaltioissa tilannetta pidettiin uhkaavana. Uhka on ulkoinen, ulkoa tuleva, ja sen torjuminen vaatii toimia (Emmers 2010, 140).

Kun turvapaikanhakijoiden määrä Eurooppaan jatkoi kasvuaan, unionin valtioissa heräsi kritiikki, mikä edisti tilanteen ratkaisemista. Lopulta EU - Merkel ja Saksa etujoukossa - turvautui poikkeukselliseen keinoon – EU:n ja Turkin väliseen pakolaissopimukseen. Sopimuksen kautta ”kriisi” turvallistettiin.

Alarannan mukaan pakolaissopimus turvaa unionin sisäistä yhtenäisyyttä, mutta samalla vähentää EU:n ulkopoliittista valtaa. Juuri sitä valtaa, jota hallinnolliset uudistukset Turkissa tarvitsisivat mennäkseen eteenpäin. (Alaranta 2016, 1)

EU:n pyrkimyksenä Turkin kanssa voidaan nähdä sama tavoite, mistä itälaajenemisessa oli kyse vuonna 2004. Varsovan liiton maissa syntyi merkittäviä uudistuksia. Laajeneminen on EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan yksi osa-alue. (Eurooppatiedotus, EU:n ulkopoliittikan sisältö ja osa-alueet 2016) Unionin itälaajentumista on pidetty EU:n merkittävimpänä ulkopoliittisena menestystarinana (Tocci & Voltolini 2010, 107).

Meneillään olevan vuosikymmenen vaihteessa kansainvälinen huomio kiinnittyi Turkin hallintoon, toisin sanoen AKP-puolueen johtoon, ja sen ihmisoikeusloukkauksiksi arvosteltuihin toimintamalleihin. Arvostelijoiden mukaan linja on jatkunut ja samalla huoli EU:ssa kasvanut. Alarannan mukaan Turkissa perusoikeudet ovat nyt huonommalla tolalla kuin hakijamaastatusvuonna 1999. (Alaranta 2016, 2)

Tuorehkona esimerkkinä ihmisoikeuksien kehityksestä on esillä ollut kuolemanrangaistuksen palauttaminen. Erdogan on sanonut maan hallituksen pyytävän

parlamenttia harkitsemaan kuolemantuomiota heinäkuisen vallankaappausyrityksen suunnittelijoiden rankaisemiseksi. ”Olen vakuuttunut siitä, että parlamentti hyväksyy sen ja, kun esitys tulee takaisin minulle, ratifioin sen” (Iltasanomat, 29.10.2016)

Euroopan Ihmisoikeussopimus kieltää kuolemanrangaistuksen ja ilmaisee sen näin.

Jokaisen oikeus elämään on demokraattisen yhteiskunnan perusarvo ja että kuolemanrangaistuksen poistaminen on olennaista tämän oikeuden suojaamiseksi ja jokaisen ihmisarvon täydeksi tunnustamiseksi. (Euroopan Ihmisoikeussopimus, 52)

Lisäksi Kööpenhaminan kriteerit sisältävät vähemmistöjen kunnioittamisen (Eurooppatiedotus.fi 2016, jäsenyysehdot).

EU vaatii Turkia kunnioittamaan sananvapautta ja vapautta järjestää sekä ottaa osaa mielenosoituksiin. Tähän Turkki on vastannut, että unionin olisi hyvä ottaa mallia turkkilaisesta demokratiasta. (Yigit 2013)

Turkin ja EU:n lähestymistä on kritisoitu siitä, että Turkin mahdolliselle EU-jäsenyydelle olisi asetettu muita hakijamaita alemmat kriteerit. Yildiz mainitsee Turkissa tapahtuvasta ”kurdien kokemasta laajasta väkivallasta, kidutuksesta, oikeustoimilla ahdistelusta, pitkitetystä sisäisestä pakolaisuudesta, aseellisesta konfliktista ja siitä, että maa ei myönnä kurdien olemassaoloa”. Yildiz varoittaa, että jos EU ei muuta nykyistä linjaansa, unionissa voi olla pian uusi jäsen, joka on muuttunut vain kuoreltaan, mutta nojaa yhä vanhentuneisiin ja itsevaltaisiin ajatusmalleihin. (Yildiz 2006, 74-78)

Pakolaissopimuksen yhtenä keskeisenä arkkitehtina pidetään Saksan liittokansleri Angela Merkeliä ja sopimukseen tiivistyy Merkelin maahanmuuttopoliittinen muutos (Helwig 2017). Siksi koen luontaisena käsitellä työssäni sopimusta liittokansleri Merkelin kautta.

Tutkimuksessa olen käynyt läpi kymmeniä Helsingin Sanomien artikkeleita liittyen Merkeliin maahanmuuttopoliittiseen viestintään ja pakolaissopimukseen. Teoriapohjana käytän turvallistamisen teoriaa ja menetelmänä diskurssianalyysiä. Työni perusteella voi sanoa, että Merkelin viestinnässä on havaittavissa muutos avoimien rajojen politiikasta suljetumman yhteiskunnan suuntaan. Muutoksessa näkyy turvallistamisen toimintamalli.

Artikkeleista olen kerännyt toistuvia diskursseja, joiden kautta Merkel luo Saksalle turvallisuutta rakentavaa politiikkaa. Työssäni pohdin sitä, *miten ja miksi Merkelin diskurssi on muuttunut pakolaisiin kytkeytyvän ”kriisin” aikana?*

Merkelin pakolaispolitiittinen linja on merkityksellistä siksi, että hänellä on vahva rooli saksalaisessa päätöksenteossa ja Saksa on vahva toimija koko unionin laajuudessa päätöksenteossa.

Nykäsen mukaan Merkelin rooli on niin vahva, että hänen politiikkansa kehystäminen vaikuttaa koko eurooppalaiseen politiikkaan ja sen muotoutumiseen. (Nykänen 2016) Laajemmin aihe koettelee koko unionin perustaa – Schengeniä ja avoimia rajoja. Unionin olemassaolo perustuu vapaalle ihmisten ja tavaroiden liikkuvuudelle valtioiden rajoista riippumatta. (Copsey 2015, 46-47) Erityisen haastavan tilanteesta tekee se, että asia pitäisi ratkaista niin, että EU:n perusarvot – moniarvoisuus, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, solidaarisuus ja syrjimättömyys – toteutuvat.

2. Pakolaissopimus

Pakolaissopimus (European Council 18.3.2016) perustuu vaihtomekanismiin. Jokainen Kreikkaan saapuva pakolainen, joka on tullut EU:n rajojen sisälle 20.3.2016 jälkeen eikä ole oikeutettu turvapaikkaan, palautetaan takaisin Turkkiin. Kreikasta voidaan palauttaa myös sellaiset syyrialaiset turvapaikanhakijat, jotka ovat olleet ennen Kreikkaa sellaisessa maassa, joka luokitellaan turvalliseksi maaksi. EU:n mukaan Turkki on turvallinen maa (Turvallisia alkuperämaita koskeva EU:n luettelo).

Vaihdossa Turkkiin palautettava syyrialainen tarkoittaa yhden Turkin leireillä olevan syyrialaisen siirtämistä johonkin EU-maahan. Etusijassa ovat he, jotka eivät ole yrittäneet tulla Eurooppaan ”laittomasti”. EU valmistautuu 72 000 ihmisen sijoittamiseen unionin alueelle. Turkin viranomaiset rekisteröivät potentiaaliset uudelleensijoitettavat pakolaiset yhdessä UNHCR:n kanssa, näistä luodaan yksilöllinen kansio, ja siirretään yksittäiseen EU- maahan. Jokainen EU-maa valitsee ne pakolaiset, jotka se on valmis vastaanottamaan. Näin EU-maihin valikoituu 72 000 ihmistä. (European Council 2016, EU-Turkey statement, 18. March 2016)

Tästä hyvästä EU auttaa Turkkiä pakolaisten hoidossa kuudella miljardilla eurolla. Sopimukseen kuuluu myös Turkin jäsenyysneuvottelujen nopeuttaminen ja turkkilaisten viisumivapaus Schengen-alueella.

Tässä tiivistetysti sopimuksen yhdeksän kohtaa.

1. Turkista saapuvat uudet laittomat muuttajat palautetaan Turkkiin 20.3.2016 lähtien. Kaikkia tulijoita suojellaan ”asianmukaisten kansainvälisten normien mukaisesti ja palauttamiskiellon periaatetta kunnioittaen”. Kyseessä on ”väliaikainen ja poikkeuksellinen toimenpide”. Kreikkaan saapuvat muuttajat rekisteröidään asianmukaisesti, ja kaikki turvapaikkahakemukset käsitellään. Ne, jotka eivät hae turvapaikkaa, ”tai joiden hakemus on todettu perusteettomaksi tai sitä ei voida ottaa käsiteltäväksi” turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisesti, heidät palautetaan Turkkiin. Palauttamisoperaatioiden kustannuksista vastaa Euroopan unioni.

2. Jokainen Kreikasta Turkkiin palautettava syyrialainen aiheuttaa yhden Turkissa olevan syyrialaisen sijoittamisen EU:hun YK:n kriteerit huomioiden. Unioni yhdessä YK:n kanssa luo mekanismin, joka valvoo kohdan ensimmäisessä lauseessa mainitun periaatteen toteutumista. Etusijalla ovat ihmiset, jotka eivät ole yrittäneet unionin alueelle laittomin keinoin. Sijoituksia voidaan tehdä aiemman päätetyn 18 000 henkilön lisäksi 54 000 henkilöön asti. Jos lukumäärät ylittävät sovitut rajat, mekanismi poistetaan käytöstä.
3. Turkki tekee kaikki toimet laittoman muuttoliikkeen estämiseksi yhteistyössä naapurimaiden ja unionin kanssa.
4. Kun laitton maahanmuutto vähenee merkittävästi, voidaan aloittaa myös vapaaehtoista humanitaarista maahanpääsymekanismiin mukaista maahanottoa. Tähän järjestelmään EU-jäsenvaltioilla osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen.
5. Turkin kansalaisten viisumipakon poistamista nopeutetaan tavoitteena kesäkuu 2016, mikäli edellytykset täyttyvät. Turkin tulee tehdä toimenpiteitä vaatimusten täyttämiseksi, jotta EU-komissio voi, arvioinnin jälkeen, esittää ehdotuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle päätöksentekoa varten.
6. EU nopeuttaa jo myönnetyn kolmen miljardin euron Turkille suunnatun pakolaisavun maksamista. EU vapauttaa, mikäli pakolaisten hyväksi tehdyt sitoumukset on täytetty, kolmen miljardin euron lisärahoituksen 2018 loppuun saakka.
7. Sekä unioni että Turkki ovat tyytyväisiä tulliliiton parantamiseksi tehtyyn työhön.
8. Osapuolet sitoutuvat tehostamaan Turkin EU:n jäsenvaltioksi tähtäävää liittymisprosessia. Osapuolet päättivät avata luvun 33 Alankomaiden puheenjohtajakauden aikana. Muita lukuja on tarkoitus avata nopeutetussa menettelyssä.
9. Osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön, joka tähtää humanitaaristen olojen ja pakolaisten turvallisuuden parantamiseen Syyriassa ja Turkin raja-alueilla.

(European Council 2016, EU-Turkey statement, 18. March 2016)

2.1. Sopimuksen tausta

Viimeiset kaksi vuosikymmentä EU on lisännyt rahoitustaan itäisen rajan kautta saapuvan

maahanmuuton saamiseksi hallintaan. Maahanmuutto ei ole kuitenkaan heikentynyt, sen sijaan pakolaisten asema on heidän kohdatessa ihmisoikeusrikkomuksia kauttakulkumaissa. (Petrillo 2016, 105) Pakolaissopimuksen tausta juontaa Eurooppaan saapuneen pakolaismäärän nopeaan kasvuun vuonna 2015 – määrä kasvoi vuoden loppua kohden ja nousi historiallisen suuriksi. Suurin osa maailman, yli 60 miljoonaa, pakolla kotiseutunsa jättäneistä ihmisistä on muualla kuin Euroopassa - osa heistä EU-ajan takana Turkissa. Pelkästään Syyriasta paenneita ihmisiä arvioidaan olevan Turkissa yli 2,5 miljoonaa. Se on enemmän paolaisia kuin millään muulla maalla maailmassa. (UNHCR, 2016)

EU:n sopimuksen taustalla on turvattomuus, joka johtuu Syyrian jo kuudetta vuotta jatkuvasta sodasta, mikä on ajanut ihmiset pois kotimaastaan. Suurvaltopolitiikka näkyy Syyriassa tänäkin päivänä. Maassa sotivat hallituksen joukot, joita tukee muun muassa Venäjä - vastassaan kapinalliset, kirjava oppositioryhmittymä – muun muassa Yhdysvaltain tuella.

Aihe koskee myös Suomea. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu oli vuonna 2015 edelliseen vuoteen suhteutettuna Euroopan suurinta nimen omaan Suomessa. Tuona vuonna saapuneiden turvapaikanhakijoiden määrä oli ylitti 32 000 ihmistä. Luku liki yhdeksänkertaistui edelliseen vuoteen verrattuna. Turvapaikkahakemuksia rekisteröitiin vuoden aikanan enemmän kuin edellisen kymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi syyskuussa tulijoita oli lähes 27-kertainen määrä edellisyysskuuhun nähden. Määrä korostui myös alaikäisten keskuudessa. Heitä oli 15 kertaa enemmän kuin vuotta aiemmin. Saksaan turvapaikanhakijoita tuli yli 440 000. Määrä kasvoi edellisvuodesta 2,5 kertaa. Unkarissa, Itävallassa ja Ruotsissa määrät nousivat yli 50 000:lla. Mittavat määrät ovat saaneet EU-jäsenmaat, Suomi muiden mukana, vaatimaan unionilta tiukempaa maahanmuuttopolitiikkaa. Poliitiikkaa, joka johti muun muassa Turkin kanssa tehtyyn pakolaissopimukseen. (EMN 2015)

Sopimus on kerännyt kritiikkiä. Esimerkiksi Lääkärit ilman rajoja - hyväntekeväisyysjärjestön pääsihteeri Oberreit kommentoi asiaa näin:

EU:n ja Turkin sopimus voi johtaa globaaliin dominoefektiin, jossa maa toisensa perään sulkee ovensa turvapaikanhakijoilta. {...}.sopimus antaa esimerkin muille siitä,

että kansainvälisiltä velvoitteilta voi välttyä rahalla. {...}. Sopimus vaarantaa koko pakolaisuuden käsitteen. (Iltasanomat, 17.6.2016)

2.2. Sopimus valtakamppailun välineenä

Saksan suhdetta Turkkiin pidetään vaikeampana kuin millään toisella unionin jäsenvaltiolla. Saksassa asuu yli 2,5 miljoonan kokoinen turkkilaisperäinen ihmisryhmä. Erdoganin hallinto on toistuvasti uhannut katkaista pakolaissopimuksen ja päästää pakolaiset rajan yli EU:n puolelle. Erdoganin sanojen uskottavuutta vähentää se, että sanoille ei ole ainakaan toistaiseksi löytynyt teoista vastinetta. Esimerkiksi ”takalaudasta” eli lokakuusta 2016 ei ole pidetty kiinni. Turkki on sanonut lopettavansa toteuttamasta sovittua, mikäli lokakuussa viisumivapaus ei ole todellisuutta. Uskottavuutta vie myös pakolaissopimuksen käytännön horjuva toteuttaminen. Elokuun loppupuolelle mennessä Kreikasta oli palautettu Turkkiin vain alle 500 ihmistä sopimuksen voimaantumisen jälkeen. (Kähkönen, 23.8.2016)

Sopimus ei ole voimassa vielä kauaakaan, mutta osapuolten välit ovat viilenneet. Tämä johtuu siitä, että Turkki on syyttänyt unionia laiskasta vallankaappausyrityksen tuomitsemisesta ja unioni taas Turkkia ihmisoikeuksien vastaisesta toiminnasta kyseisen yrityksen jälkeen. Välejä hiertää myös välikohtaus, joka liittyy heinäkuussa 2016 tapahtuneeseen mielenosoitukseen, jossa kymmenentuhannet ihmiset tukivat presidentti Erdoganin politiikkaa. Tapahtumassa oli tarkoitus näyttää Erdoganin videotervehdys, mutta Saksan perustulakituomioistuin kielsi sen perustellen hyllytystä mahdollisilla väkivaltaisuuksilla. Erdogan tuomitsi päätöksen ”ilmaisun- ja kokoontumisvapauden rikkomiseksi”. (Koponen, 1.8.2016) Välejä viilensi entisestään elokuussa 2016 julkisuuteen vuotanut hallituksen Turkki-asiakirja, jossa Saksan hallitus katsoo, että Turkin hallitus tukee Hamasia ja Syyriassa taistelevia islamistisia kapinallisryhmiä. EU on määritellyt Hamasin terroristijärjestöksi. (Rajamäki, 19.8.2016)

Lisäksi Saksan liittopäivät julisti armenialaisten vuoden 1915 joukkosurmat kansanmurhaksi, josta Turkki on toista mieltä. Tulkintani mukaan Merkel aikoo pitää Turkki-sopimuksesta kiinni, sillä pakolaisten tulon vähentyminen vahvistaa Merkelin sisäpoliittista kannatusta. Sitä hän tarvitsee eritoten vaalivuonna 2017. Turkki-sopimus

myös silittää pahimpia säröjä Saksan ja muiden unionin jäsenvaltioiden välillä. Tyytyväisyydestä kertoo jotain myös se, että unioni jatkaa valittua linjaa. Sitä sovelletaan Libyaan vuonna 2017. Sopimus Libyan kanssa ei ole samanlainen kuin Turkin kanssa, mutta sen päämäärä on: Unioni pyrkii pitämään tulijat kotimaissaan. Tämä siitäkin huolimatta, että Libyan hallinto on heikko ja Libya ei ole määritelty niin sanottujen turvallisten maiden joukkoon.

Libyasta ja Egyptistä lähteneiden meren ylittävien määrä on syksyn 2016 aikana ylittänyt vuoden takaisen vauhdin, kertoo sisäministeriön kansainvälisten asioiden yksikön ylijohdaja Laura Yli-Vakkuri. Haastattelin häntä puhelimitse lokakuussa 2016. Libyan nousu EU-maiden mielenkiinnon keskiöön on ymmärrettävää, sillä peräti 90 prosenttia Välimeren yli yrittävistä tuli Libyasta vuonna 2016 (EU-komissio). Tosin Stenius mukaan unionin antama taloudellinen tuki Libyan EU:hun tulijoiden katkaisemiseksi ennemminkin pitkittää konfliktia kuin ratkaisee sen. Stenius arvioi, että unionin taloudellinen tuki valuu hallinnolta alaspäin. Libyassa kilpailevat hallinnot käyttävät eri aseellisia ryhmiä alihankkijoinaan pystyäkseen toteuttamaan EU:n tavoitteen Eurooppaan tulijoiden vähentämiseksi. EU tukee epäsuorasti Libyan sisällissodan jatkumista. Lisäksi edessä saattaa salakuljettajien ja rajavalvojen kilpavarustelukamppailu. (Stenius 2016)

Helsingin Sanomat kirjoittaa, että EU pitää aikaa kypsänä ”salakuljettajien bisnesten tuhoamiselle ja ihmisten palauttamiselle Libyasta tai sen aluevesiltä suoraan lähtömaihinsa”. Tämä siitä huolimatta, että puheenjohtajamaa Maltan pääministeri ja ulkoministeri kuvailivat tammikuussa 2017 Libya ”romahtamisen partaalla olevaksi valtioksi”. Lääkärit ilman rajoja arvioi Libya-sopimuksen synnyn jälkeen, että ”unionin päämiehet kärsivät harhukuvitelmista” ja, että ”Libya ei ole turvallinen paikka, ja ihmisten pysäyttäminen maahan tai palauttaminen Libyaan tekee pilkkaa EU:n niin sanotuista perusarvoista”. (Mykkänen, 7.2.2016)

Keväällä 2014 ilman yhteistä kansallista identiteettiä elävässä Libyassa konflikti eri ryhmien välillä kehittyi uudeksi sisällissodaksi. Sotaa on tukenut moni muu muslimivaltio, mukana lukien Turkki. Rissanen mukaan sisällissodassa on myös sijaissodan piirteitä. Epävakaas mahdollistaa ihmissalakuljetuksen ja tukikohdan terroristijärjestöille. Rissanen arvioi, että Libyan Isiksen uhkailuja iskuista Eurooppaan

ei pidä ottaa kevyesti, vaan ne tulee ottaa todellisena uhkakuvana. Öljystä tunnetun maan laajenevalla sisäisellä konfliktilla on vaikutusta myös unionin energiaturvallisuuteen. (Rissanen 2015)

Libyalle unionilta annettava 200 miljoonaa euroa on tarkoitettu Välimeren turvallisuuden parantamiseksi. Kyse on jäsenvaltioiden solidaarisuudesta Maltalle ja Italialle – maille, jotka ovat joutuneet kantamaan monia muita jäsenvaltioita paljon suuremman vastuun tragediasta. Tragediasta, johon kuuluu yli 5000 hukkunutta vuonna 2016. Joka tapauksessa, Turkin kanssa tehdystä sopimuksesta saattaa tulla ennakkotapaus tuleville sopimusten sarjalle, joiden toisina osapuolina on joukko Pohjois-Afrikan valtioita.

3. Tutkimuskysymys

Työssäni pohdin sitä, *miten ja miksi Merkelin diskurssi on muuttunut pakolaisiin kytkeytyvän ”kriisin” aikana?* Kysymys on tärkeä, sillä Saksan rooli Euroopan unionin päätöksenteossa on noussut merkittävään rooliin ja Merkelillä niin ikään maan johtohahmona on keskeistä valtaa. Siksi keskushenkilön politiikan mahdolliset muutokset heijastuvat laajemmin myös koko Euroopan unionin poliittiseen päätöksentekoon ja sen etenemiseen.

Työn konteksti on tärkeä, sillä pakolaistilanne on yksi niistä muutamasta koko unionin yhtenäisyyttä horjuttaneista ilmiöistä, ja vaikutukset saattavat olla pitkäaikaiset. Ei ole myöskään tavatonta ajatella, että edessä olisi uusia vastaavia tai suurempiakin pakolaisiin ja massamuuttoon liittyviä kansainvälisiä ilmiöitä.

Asiantuntijahaastattelujen perusteella työni hypoteesiksi nousi Helwigin esittämät kolme diskurssia. Tiivistettynä (Helwig 2017) Merkelin Eurooppaan suuntautuneen toisen maailmansodan jälkeen suurimman maahanmuuttomäärän aikaisen viestintä alkaa 1. ”Wir schaffen das!” -diskurssista, etenee ”Ordnung muss sein!” -diskurssin kautta ”Europa schafft das!” -diskurssiin. Tutkin työssäni sitä, miten nämä diskurssit näkyvät läpikäymässäni HS-aineistossa. Esittelen diskurssit tarkemmin työn myöhemmässä vaiheessa.

Tutkimuskysymyksessä sana kriisi on sitaateissa, sillä kielenkäyttö muovaa ympärillämme olevaa todellisuutta. Haukkalan ja Palosaaren mukaan kielenkäyttö on valtaa nimetä asioita ja täten salakavala vallanmuoto. ”Poliitikon tai tutkijan puhuessa ”kriisistä” on puheella aina myös jokin poliittinen tarkoitusperä”. Sama ilmiö on havaittavissa journalismissa. Toiminnan motivaattorina saattaa toimia esimerkiksi huomion siirtäminen jostain henkilölle tai kyseiselle yhteisölle epätoivotusta asiasta toivotumpaan. Tutkijakaksikko näkee, että kriisipuhe on tapa linkittää ongelmat osaksi Euroopan yhdentymisen tarinaa: ”Kriisejä on ollut ennenkin ja niistä on noustu – ne ovat ainoastaan vahvistaneet unionia”. Tästä syystä käytän kriisi- termiä sitaateissa myös tutkielman myöhemmillä sivuilla. (Haukkala & Palosaari 2005, 3)

Yhtä lailla työn keskiöön olisi voinut asettaa Turkin presidentti Erdoganin ja Turkin roolin pakolaissopimuksessa. Pohdin sitä, mutta työn edetessä luonnollisemmaksi vaihtoehdoksi muotoutui toinen valinta. Tutkimus muokkaantui matkan varrella Eurooppa-keskeisemmäksi.

3.1. Aineisto ja menetelmä

Työn aineistona käytän tutkimuskirjallisuuden lisäksi Helsingin Sanomien artikkeleita liittyen Merkelin puheisiin EU:hun kohdistuvasta maahanmuutosta vuosina 2015 - 2017. Halusin valita journalistisen julkaisun tavanomaisemman poliittisten puheiden lukemisen sijasta, sillä toivoin löytäväni sitä kautta jotain uutta ja merkityksellistä Merkelistä ja epätavallisen tilanteen syistä ja seurauksista ja siitä, miten siitä puhutaan suomalaisille. Täten luontevana koin ottaa kohteeksi suurimman kotimaisen printtijulkaisun.

Helsingin Sanomien artikkeleista voi päätellä, että kyseinen media noudattelee eron ja toiseuden politiikkaa korostamalla Turkkiä valtiona, joka kiristää unionia yhteisen pakolaissopimuksen avulla. Kuva jää ristiriitaiseksi, sillä samalla artikkeleista on nähtävillä se, että kyseistä sopimusta pidetään eettisistä kysymyksistä huolimatta unionin pakolaispolitiikan onnistumiskokemuksena. Eli samalla, kun Turkkiä pidetään epämiellyttävänä yhteistyökumppanina, itse sopimuksen seurauksena syntynyttä pakolaismäärän liikkuvuuden vähentymistä pidetään oikeansuuntaisena.

Ehkä hieman yllättäen, vaikka HS puhuu myös unionin kansainvälisistä velvollisuuksista, artikkeleista välittyy heikko kuva myös EU:sta uhrina, joka ”hyvää hyvyttään” antaa tulijoille mahdollisuuden parempaan elämään. HS ”sortuu” siis ikään kuin samankaltaiseen poliittiseen roolijakoon kuin unioni itse.

Tämä asetelma on omiaan vahvistamaan Merkelin asemaa myös journalismissa. Tulkitsen, että Helsingin Sanomien artikkeleissa on havaittavissa Merkeliä ymmärtävä ote ja on nähtävissä, että kyseinen lehti sijoittuikin kirjoituksissaan enemmän EU:n puolelle autoritäärisempään suuntaan kulkevaa Turkkiä vastaan, vaikka artikkeleista nouseekin selvä huoli unionin kyvystä hoitaa tilanne niin, että se täyttäisi humanitaarisen

oikeuden tuntomerkit. Helsingin Sanomien lienee luontevaa nähdä tilanne unionin näkökulmasta, vaikka ei lehti journalismiin kuuluvaa kritiikkiä ole unohtanut. ”Puolen valinta” unionin suuntaan saattaa osin pohjata myös sopimososapuolten hallinnollisiin eroihin. EU:ssa vahvoina periaatteina pidetään oikeusvaltiota ja demokratiaa. Turkissa johdossa on unionin mittapuulla poikkeuksellisen merkittävää valtaa omaava henkilö. Journalismissa, joka pohtii kahden vahvan osapuolen diplomaattista kiistelyä, saattaa kuitenkin piillä sellainen uhka, että keskiöstä katoavat kiistan juurisyy – pakolaiset. Oma tutkimuksenaiheensa on sitten esimerkiksi se, miksi Syyrian sotaa ei saada loppumaan.

On ymmärrettävää, että liberaalina ja demokratiaa korostavana lehtenä tunnettu media asettuu kirjoituksissaan unionin ja Merkelin puolelle, mutta se myös sisältää uhkan: Korostamalla ”toisen” heikkouksia, ”itsen” heikkoudet voivat jäädä taka-alalle. Unionin on syytä kyetä myös itsetutkiskeluun pakolaistilanteen vuoksi ja siinä median on hyvä toimia muistuttajana, ja ennemminkin unionin epäkohtien esiintuojana, kuin naapurivaltioiden syyllistäjänä.

Helsingin Sanomat kirjoittaa etupäässä luonnollisesti kotimaisille lukijoille. Lehden lukija saattaa artikkelien perusteella saada liittokanslerista vahvan ja oikeamielisen kuvan, riippumatta hänen viestinsä sisällön muutoksesta. Lehden myötämielisyyteen on saattanut vaikuttaa myös kotimaan erikoinen tilanne, missä maahan tuli vuoden sisällä moninkertainen määrä väkeä normaaliolosuhteisiin verrattuna.

Syventääkseni analyysiä tein työtäni varten asiantuntijahaastatteluja. Haastattelin tutkimusjohtaja Juhana Aunesluomaa Helsingin yliopistosta, tutkija-opettaja Kimmo Eloa Turun yliopistosta, tutkija Niklas Helwigiä John Hopkins’sta, Suomen Saksa-Instituutin johtajaa Laura Hirveä, tutkijatohtori Miina Kaarkoskea Jyväskylän yliopistosta, tutkija Timo Miettistä Helsingin yliopistosta ja tutkijatohtori Johanna Vuorelmaa Warwickin yliopistosta.

Asiantuntijat ovat valikoituneet taustatyön avulla. Otin yhteyttä kymmeneen tutkijoihin, jotka ovat kirjoittaneet työtäni lähellä olevista aiheista. Sain lyhyitä vastauksia paljon suuremmalta joukolta, mutta moni vetosi aikatauluihinsa. Tästä syystä suoritinkin haastattelut sähköpostitse – tämä mahdollisti tutkijoille vastaamisen silloin, kun heillä

siihen oli mahdollisuus. Yritin tavoittaa tutkijoita ympäri Eurooppaa ja laajemminkin, mutta valitettavasti lopulta vastanneista vain kolme työskentelee Suomen rajojen ulkopuolella ja niistä vain yksi on ei-suomalainen.

Lopulta haastateltavaksi valikoituivat kaikki he, jotka tarjoutuivat kysymyksiin vastaamaan. Kaikille haastateltaville esitin samat viisi kysymystä. Ne perustuivat lukemieni artikkelien pohjalta havaitsemalleni premissille, jonka mukaan Merkelin viestinnässä on tapahtunut muutos ”kriisiin” edetessä ja pakolaissopimuksessa on piirteitä, joita on kritisoitu kyseenalaisiksi. Jokainen haastattelemani asiantuntija oli havainnut muutosta Merkelin viestinnässä. Asiantuntija-arvioiden pohjalta muodostamaa oletusta pääsin testaamaan Helsingin Sanomien aineistolla.

Haastattelukysymykset:

1. Miten näet, että EU:n ja Merkelin maahanmuuttopolitiikka on muuttunut pakolaiskriisin myötä?
2. Kuinka pysyväksi arvioit muutoksen?
3. Miten näet Merkelin viestinnän muuttuneen kriisin myötä?
4. Millaiset diskurssit korostuvat Merkelin viimeisen vuoden viestinnässä ja mistä kyseisten diskurssien korostuminen kertoo?
5. Onko Merkelin uudessa maahanmuuttopolitiikassa joitain eettisesti arveluttavia piirteitä?

Menetelmänä käytän diskurssianalyysiä. Tekstit jäsenetään puhetavoiksi, diskursseiksi, joilla taas jäsenetään ja luodaan sosiaalista todellisuutta. Ihminen käsitteellistetään maahanmuuttajaksi, mutta myös laittomaksi sellaiseksi, tarvittaessa. Maahanmuuttaja on eri subjektipositionissa kuin ”laiton” maahanmuuttaja. Ihmiset jakautuvat oman positionsa kautta eri leireihin. Tätä kautta kieli muokkaa todellisuutta. Käsitteet ajan mukana, jos ne ovat yleisesti hyväksyttävissä, rakentuvat normeiksi – itsestään selviksi toimintatavoiksi. (Lämsä 2007, 1-7)

Laiton maahanmuuttaja on sitaateissa äskeisessä kappaleessa ja myös muualla työssäni, sillä itse termi on ongelmallinen. Termi on yleisesti käytössä, mutta sitä on kritisoitu muun muassa kielteisestä tendenssistä. Voidaan kysyä, voiko henkilö ylipäättänsä olla

laiton. Kyseistä ryhmää voidaan kutsua myös paperittomiksi (englanniksi undocumented tai irregular). Sillä tarkoitetaan ei-kotimaassaan ilman viranomaisten lupaa oleskelevia ihmisiä. (maahanmuutto.net 2016)

Diskurssianalyysin lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen. Analyysissä pyritään tulkitsemaan toimijan, tässä tapauksessa puhujan, argumentointia. (Billig 1987, 138) Argumentointia tulee tarkastella tekemisenä, sosiaalisena toimintana, jonka keskeisenä ulottuvuutena toimii suhde mediaan ja yleisöön. (Jokinen ym. 1999, 127-128) Julkisessa keskustelussa argumentoiija ottaa aina jonkinlaisen position, jolla erottautua vastapositiosta, jostain mistä on eri mieltä. Argumentaatiossa puolustetaan ja vahvistetaan omaa positiota ja pyritään heikentämään vastapositiota. (Billig 1987, 177)

Diskurssianalyysin ydintä on kulttuuristen merkitysten ja niitä tuottavien kielellisten prosessien erittely (Jokinen 1999). Diskurssit näkyvät teksteissä, kielessä ja puheissa – mutta niitä on löydettävissä myös esimerkiksi sukupuolesta, iästä tai vaikkapa tavasta pukeutua. Diskurssit luovat kommunikaatioon kehyksen, joka mahdollistaa kohteen representoinnin. Syntyy vuorovaikutuksellinen prosessi, joka tuottaa merkityksiä. Kehys, niin kuin Kööpenhaminen koulukunnan turvallistaminenkin, on arvottava – tiettyä tapaa keskustella tai puhua arvotetaan toisen tavan kustannuksella. Tiedyt merkitykset ovat siis puhujalle enemmän oikeita kuin jotkut toiset merkitykset. (Löytönen 2010)

Diskurssianalyysissä on neljä periaatetta: konstruktionistinen, rakenteellisterminologinen, sosio-kulttuurinen ja funktionaalinen. Ensimmäisen mukaan kieli rakentaa todellisuutta, mutta myös ihmisten identiteettejä. Toisen mukaan kielen muodolliset, kuten sanajärjestykset ja lauserakenteet, vaikuttavat merkityksiin. Kolmannen mukaan ympäristö rajaa ja rakentaa samassa ympäristössä oleville samanlaiset merkitykset ja sitä kautta ymmärryksen kommunikaatiolle. Viimeisen mukaan kieli tuottaa toimenpiteitä. Kieli on väline, jolla on erilaisia seuraamuksia. Kieli siis tuottaa jotain tulevaa. (Lämsä 2007, 7)

Diskurssit, Merkelinkin, sisältävät aina näkökulman. Diskurssit voi sisällyttää osaksi sellaisiin projekteihin, joissa tavoitellaan muutosta. Tällaisenaan diskurssit voi nähdä sanallistettuna tulevaisuuden hahmottamisena. Diskursseja onkin vaikea ulkoistaa

ideologioista. (Fairclough 2003, 124, 131) Toivon, että olen onnistunut löytämään Merkelin näkökulmat, diskurssit ja niiden tarjoaman muutoksen.

Metodivalintaani voidaan pitää hermeneuttisena. Hermeneutiikka pyrkii ymmärtämään ja tulkitsemaan ihmisen toimintaa, kulttuuria tai tekstiä ja selvittämään näiden kertomuksien merkityksiä. Tällainen toimijoiden sanalliseen tai kirjalliseen viestintään perustuva narratiivinen tutkimus toimii väljänä viitekehystenä, jonka idena on keskittyä kertomuksiin todellisuuden merkitysten välittäjänä ja tuottajana (Heikkinen ym. 1999). Metodologisesta näkökulmasta katsottuna hermeneutiikka on merkityksien tulkintaa, tavoitteena lopputulos, jossa merkitykset ovat muokkaantuneet ymmärrettäviksi. Hermeneutiikassa tulkinta voi kohdistua muun muassa inhimilliseen toimintaan, esimerkiksi puheisiin ja instituutioiden tuottamiin asiakirjoihin, tai sitten tietoisuuden eri tiloihin, jotka käsitetään merkityksellisinä ilmauksina. Tulkinnalla yritetään ymmärtää merkityksellisiä ilmauksia. Lähestymistavan painopiste on diskursseissa. (Dilthey 1976, 260)

Hermeneutiikassa tyypillistä on tuottaa tietoa hahmottamalla asioiden ja niiden kontekstien keskinäisiä yhteyksiä ja ilmiöiden kehitystä. Hermeneutiikassa tieto uusiutuu tulkintaprosessien kautta. Tieteenalalla tätä prosessia kutsutaan määritelmällä hermeneuttinen kehä. Kun tulkitaan yksityiskohtia, se vaikuttaa myös kokonaisuuksien tulkintaan. Tulkintakertojen kasvaessa ymmärrys laajenee. (Anttila 2014)

Hermeneutiikka ja narratiivisuus kuuluvat yhteen silloin, kun yritetään ymmärtää hermeneuttisesti. Tarinoita ei synny ilman tapahtumaketjua, tarinan kertojaa ja yleisöä. Tutkijalla on oma roolinsa narratiivien luomisessa, sillä narratiivisen tutkimustiedon tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään, jolloin tutkijankin ääni kuuluu tarinoissa. (Polkingthorne 1995, 19) Tämän tutkimuksen tarina alkaa maahanmuutosta, josta halutaan ”hallittua”.

4. Teoriana turvallistaminen

Käytän työni teoreettisena viitekehyksenä Kööpenhaminan koulukunnan, nokkamiehinhän Buzan ja Wæver, ajatuksia, joista yksi keskeisimmistä on turvallistamisen teoria. Sen idea on käyttää politiikkaa hyödyksi niin, että puheilla, sanoilla, voidaan muuttaa asia kuin asia turvallisuushkaksi. (Buzan ym. 1998, 36 – 40) Lähestymistapa on konstruktivistista ja se sisältää aina poliittista päätöksentekoa. Uhka on ulkoinen, ulkoa tuleva, ja sen torjuminen vaatii toimia. (Emmers 2010, 140) Turvallistamisen teoria pyrkii selittämään sellaisia prosesseja, jotka vaikuttavat uhkien syntymiseen. Itse kohde, tässä tapauksessa saksalaiset ja EU-kansalaiset, turvallistuvat politiikassa rakentuneiden diskurssien kautta. (Balzacq 2011, 1-2)

Wæverin mukaan turvallisuus on subjektiivinen ja poliittinen rakennelma eikä turvallisuuden oikeaa tilaa, objektiivista turvallisuutta, ole olemassa. Turvallisuuteen liittyvät kysymykset turvallistetaan diskursiivisissa prosesseissa. Turvallisuutta sen sijaan voi hahmottaa puhetekona. Teossa toimija, tässä tapauksessa Merkel, turvallistaa tietyn kohteen nimeämällä sille tietyn uhkan. Tämän tietyn uhkan nimissä turvallistaja oikeuttaa tietyt erityistoimet, jotta uhka pieneneisi. Myös turvallistajan identiteetti oikeuttaa toimia. (Wæver 2002, 251)

Patomäki avaa asiaa näin:

Turvallistaminen tarkoittaa, että joku tulevaisuuden mahdollinen tapahtuma tai kehityskulku dramatisoidaan ja esitetään omaa olemassaoloa koskevaksi uhaksi. Tämän takia asialle vaaditaan absoluuttista tai vahvaa etusijaa.

Turvallistaminen myös laukaisee poikkeustoimenpiteitä kuten salailua, demokraattisten menettelytapojen ohittamisia, lisäresurssien kohdentamisia ja niin edelleen.

Turvallistaminen edellyttää myös aina jonkun ”me”-identiteetin, jonka elämään, arvoja tai omistuksia ollaan turvaamassa. Kuka tai mikä siis on Naton ”me”?

Toiseuden rakentamisesta tulee asteittain vastavuoroinen prosessi, jossa molemmat osapuolet syyttävät toista laittomuudesta ja turvallistavat asiat. (Patomäki 2014)

Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamismalli tarjoaa kysymyspatteriston. Se kysyy

1. Ketkä tai mitkä tahot turvallistavat?

2. Keitä tai mitä pitää suojella?
3. Miltä tai millaisilta uhilta on syytä suojella?
4. Kuka tai ketkä päättävät, mikä tai mitkä asiat ovat turvallistamisen kohteita?
5. Mitä aikeita tai keinoja käytetään turvallistamisen toteuttamiseksi?

(Emmers 2010, 149-150)

Buzan ja Wæver näkevät, että alueellisen turvallisuuden dynamiikka on keskeinen osa tulevaisuuden kansainvälisen järjestelmän turvallisuusmääritelmien kenttää. Alueellisen lähestymistavan voi jakaa kahteen oletukseen, jotka ovat nähtävissä kylmän sodan jälkeisessä ajassa:

1. Suurvaltojen kilpailun vähentyminen vähentää niiden halukkuutta käyttää hyväkseen muuta maailmaa
2. Suurvalloista on kehittymässä vähemmän vahvoja, sillä maiden sisäiset asiat vetävät valtioita yhä kauemmas kansainvälisen näyttämön sotilaallisilta kentiltä.

Alueellistuminen on vastaus globalisaatioon – globalisaatioon, joka nähdään uhkana.

(Buzan & Wæver 2007, 10-11)

Suurvaltojen aseelliset jännitteet ovat siis Buzanin ja Wæverin mukaan vähentyneet kylmän sodan jälkeen. Tosin nyt näyttää siltä, että kehitys on menossa päinvastaiseen suuntaan, niin kuin pakolaissopimuksen taustasta kertovassa luvussa käy ilmi. Puhutaan jopa uuden kylmän sodan uhasta. Mutta 1990-luvun alussa lauennut keskinäisen kilvoittelun laantumisen antoi mahdollisuuksia yhteiskunnallisten ja taloudellisten intressien nousulle. (Buzan 1995, 154)

Kaksikon luoman teorian RSCT:n (regional security complex theory) keskeinen idea on se, että suurin osa uhista siirtyy lähelle ennemminkin kuin kauas. EU:n näkökulmasta turvallisuusuhka on heti rajan takana, mutta myös heidän keskuudessaan, jotka ovat tulleet rajan yli. Aaron Friedbergin mukaan valtaosa valtioista läpi historian on keskittänyt huomionsa ennen kaikkea naapureiden kapasiteettiin ja päämääriin. (Buzan & Wæver 2007, 4)

EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeinen visio nojaa tähän:

Kestävä rauha voidaan saavuttaa vain kokonaisvaltaisilla sopimuksilla, jotka perustuvat laajapohjaisiin, syviin ja kestäviin alueellisiin ja kansainvälisiin

kumppanuuksiin. EU edistää ja tukee näitä.” (EU:n globaalistrategia, 2016)

Mervola näkee Buzanin ja Wæverin nostaman globalisaation ja maahanmuuton nykyaikaan kuuluvina makroilmiöinä, jotka murtavat sosiaalisen järjestyksen kannalta merkittäväksi koettua yhteiskunnan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tunteen rapautuminen näkyy EU:n maahanmuuttoon liittyvässä hapuilussa. (Mervola 2005, 30)

Helwig arvioi, että Merkelille annettu vahva yhtenäisyyttä ylläpitävän suojelijan rooli ja sisäisen liikkuvuuden toimintakyvyn turvaaminen ovat pakottaneet Merkelin kiinnittämään fokuksensa EU:n ulkorahoihin ja niiden turvallisuuteen. (Helwig 2017)

4.1. Turvallisuussektorit

Ei ole olemassa yhtä turvallisuutta, vaan kyse on turvallisuuksien eri puolista ja keskinäisriippuvuuksista. (Virta 2012) Perinteinen kansainvälinen turvallisuuskäsitys pohjaa valtioiden rajojen ja suvereeniteetin aseelliseen puolustamiseen muita valtioita vastaan, mutta päivittynyt tulkinta ottaa huomioon myös yksilöt, ryhmät ja instituutiot. Laitinen puhuukin laajan turvallisuuden käsitteestä. Turvallisuus ei siis synny tyhjiössä eikä ole historiaan jämähtänyt ja muuttumaton, vaan se vaatii tietyn kehikon, sosiaalisen kontekstin ja on muuttuva diskurssien myötä. (Laitinen 1999, 101 - 116)

Kylmän sodan aikainen kansainvälinen järjestelmä ylläpiti kaksinapaista todellisuutta – jakoa sisäisiin ja ulkoisiin turvallisuusuhkiin. Sisäisellä turvallisuudella tarkoitettiin esimerkin järjestyksen ylläpitämistä. Ulkoinen turvallisuus kohdistui valtioiden välisiin voimankäyttöä sisältäviin uhkiin. Uusien uhkien todellisuudessa turvallisuuskysymykset näkyvät sisäisen ja turvallisuuden välipinnassa. Eurooppalaisessa kontekstissa turvallisuuden kärkiteemoiksi on noussut jäsenvaltioiden yhteinen rajaturvallisuus. Jäsenvaltiot ovat demilitarisoineet rajavalvonnan lainvalvontatehtäväksi. Dilemmaksi kuitenkin koetaan se, että unionin rajoja ei voi täysin sulkea, sillä se kyseenalaistaisi EU:n olemassaolon. (Kettinen, Kurtio & Jokela 2016) Tämä muun muassa syystä, että oikeus hakea turvaa toisesta maasta on keskeinen periaate Geneven kansainvälisessä pakolaissopimuksessa (Kivinen 2016)

Frontexin vahvistamisesta huolimatta jäsenvaltiot vastaavat itse yhä ulkorajojensa valvonnasta. Rajaturvallisuus ja sen ylläpitäminen linkittyykin yhdeksi valtion perustehtäväksi. Rajat ympäröivät aluetta ja alue toimii tunnusmerkkinä valtion olemassaololle. Rajat nähdään alueellisuuden representaationa. Jos rajat eivät pidä, valtion edellytykset tuottaa turvallisuutta kansalaisilleen heikkenevät. (Kettinen, Kurttio & Jokela 2016)

Tammisen mukaan EU-kansallisvaltioiden suvereniteetin väheminen ja sisäisten rajojen toimenpiteiden yleinen vähentyminen ei tarkoita, että ulkorajoilla toimenpiteet vähentyisivät, vaan päinvastoin rajakontrolli vahvistuu (Haukkala & Palosaari, 2005, 4).

Heinisen mukaan nykyajassamme korostuvat uhka- ja viholliskuvat, mutta perinteisten turvallisuushkien ulkopuoliset uhat ovat suuremmat kuin koskaan. Näitä ovat esimerkiksi ympäristö ja sen saastuminen, ilmastomme muuttuminen, köyhyys ja ekonomisen eriarvoistuminen. Samalla kaavalla maailman turvallisuustilannetta arvioi Palosaari. Hänen mukaansa laaja turvallisuus ei ole koskaan ollut yhtä relevanttia kuin se nyt on. Hän lisää Heinisen listaan ruoan, siirtolaisuuden, fundamentalismin ja energian. Palosaari puhuu hitaan väkivallan käsitteestä, jota ruokkii kokemus epätasa-arvoisuudesta, nuorison näköalattomuus ja laaja työttömyys. Hän näkee sen uhkana, johon tulisi puuttua laajan turvallisuuden keinoin. (Palosaari 2015)

Branders näkee, että nyky maailman uhat eivät kunnioita kansallisvaltioiden rajoja, mutta ei myöskään organisatorisia tai muitakaan rajoja (Branders 2015). Tämä kertoo turvallisuusajattelun muutoksesta, jossa sisäistä turvallisuutta rakennetaan ulkoisten uhkakuvien kautta ja rajojen hallinta korvautuu laaja-alaisemmalla rajaturvallisuudella. Tässä laaja-alaisemmassa ajattelussa rajojen turvallisuus ei rajoitu ainoastaan todelliseen olemassaolevaan rajaan. Täten unioni pyrkii torjumaan uhkia myös rajojen toisella puolen. Pyrkimykset todentuvat erilaisilla rajaturvallisuusmekanismeilla. (Kettinen, Kurttio & Jokela 2016) Tutkijat puhuvatkin jo EU-rajojen ulkoistamisesta Libyaan (Stenius 2016).

Myös Merkel korostaa moninapaisuutta. ”Nyt maailmassa ei ole enää vain kahta blokkia,

vaan uusi järjestys ja uudenlaista monenkeskisyttä, jossa ei ole enää yhtä tiettyä maailmanjärjestystä” (Kauhanen, 18.2.2017)

Buzan on jaotellut turvallisuuden viiteen sektoriin – sotilaalliseen, poliittiseen, taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja ympäristölliseen. Ensimmäisessä kohde, jota kokee ulkoista uhkaa, on valtio. Toisessa sektorissa uhka kohdistuu valtion sisäiseen vakauteen ja instituutioiden toimivuuteen. Taloudellisessa sektorissa uhkaa kokee niin yksittäiset yritykset kuin maailmanlaajuiset markkinatalousjärjestelmätkin. Yhteiskunnallinen turvallisuussektori käsittää uhat valtioiden sisäisiä identiteettejä kohtaan. Ja ympäristöllinen turvallisuussektori kokee uhkaa niin ilmastonmuutoksen kuin suojeltavien yksittäisten alueiden kautta. (Buzan ym. 1998, 23 - 25)

Sotilaallisen turvallisuussektorin turvallisuusobjekteja, Buzanin mukaan, ovat valtio, instituutiot ja kansalaisten sekä niiden suvereniteetti. Valtiokeskeisyydessä keskeistä on valtioiden kyky puolustaa itseään tai ainakin rakentaa sellainen kuva itsestään, että muut valtiot kokevat, että kyseisellä valtiolla on sellaista puolustuskykyä, mikä vähentää toisen valtion motivaatiota hyökätä valtion rajoille. Turvallistaja tässä tapauksessa on olemassa oleva hallitus tai hallinto, jonka tehtävä on puolustaa valtiota ja sitä kautta kansalaistensa turvallisuutta. (Buzan ym 1998, 49-57)

Esimerkiksi vihollis- tai naapurivaltion päämäärä lisätä omaa aseellista resurssiaan voi saada olemassa olevan hallinnon reagoimaan uhkaan turvallistamisen avulla. Tällainen toiminta voi johtaa kilpavarusteluun valtioiden välillä. Uhka voi muodostua valtioiden ulkopuolelta tulevan lisäksi sisältäpäin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ryhmittymät, jotka hamuavat itsenäisyyttä, rikollisryhmät, jotka haluavat epävakauttaa olemassaolevaa turvallisuustilannetta tai poliittiset ryhmittymät, jotka uhkaavat nykyisen hallinnon elinsijaa. Turvallistavia toimijoita on yleisesti sitä enemmän, mitä demokraattisemmasta yhteiskunnasta on kyse. Turvallistajan uskottavuutta ja toimien hyväksyttävyyttä lisäävät auktoriteetti ja legitimitetti kansalaisten silmissä. (Buzan ym 1998, 49-57)

Poliittinen turvallisuussektori pyrkii turvaamaan valtion suvereniteetin. Sektoriin kuuluvat instituutiot ja hallinnon rakenteet. Myös poliittisen turvallisuussektorin

turvallisuusobjektit ovat valtio, valtioliittymät kuten liittovaltiot, yhteiskunnalliset ryhmittymät sekä kansalliset rajat ylittävät instituutiot kuten uskonnot. Poliittisena uhkana voidaan pitää, sotilaallisen turvallisuussektorin muassa, esimerkiksi oppositioryhmittymiä. Merkelin näkökulmasta katsottuna tällaiseksi viimeisen kahden vuoden aikana on kohonnut populistista oikeistoa edustava AfD. (Buzan ym 1998, 145 - 153)

Tämän turvallisuussektorin määritelmä on niin väljä, että sitä voisi tulkita myös esimerkiksi niin, että vaalit voivat olla poliittinen turvallisuusuhka, sillä ne mahdollistavat olemassa olevien hallintojen auktoriteetin murentamisen ja syrjäyttämisen. Turvallistaja voikin käyttää uhkakuvia leimatakseen vastustajiaan ja vankentaa omaa olemassaoloaan. Tällöin uhka saattaa olla kansalaisten näkökulmasta enemmän näennäinen. Demokraattiset yhteiskunnat pystyvät estämään tämänkaltaisia uhkakuvia muodostamalla hallintoja, joka huomioi erilaiset kansalaisryhmät.

Yhteiskunnallisessa turvallisuussektorissa uhka kohdistuu yhteiseen jaettuun identiteettiin - kyse voi olla esimerkiksi kansasta tai uskonnosta. Toisin kuin siis poliittisessa turvallisuussektorissa, huomio keskittyy yksilöihin. (Buzan ym. 1998, 119) Maahanmuutto toimii esimerkkinä erilaisen identiteetin uhasta, joka haastaa tietyn alueen kollektiivisen identiteetin. Jos olemassa oleva hallinto näkee sen heikentävän olemassa olevaa yhteistä identiteettiä, se voidaan kokea niin vahvaksi uhkaksi, että erilaisen identiteetin murtautuminen yhteiskuntaan pyritään pysäyttämään eri keinoin. Yhtenä esimerkkinä tällaisista toimenpiteistä voidaan pitää rajojen sulkemista eli maahanmuuttopolitiikan tiukentamista. Merkelin viestinnässä voi havaita sen, kuinka hän yrittää luoda turvaa kansalaisilleen sekä suurta maahanmuuttoa että oikeistopopulismia vastaan.

Taloudellinen turvallisuuskäsitys perustuu ajatukseen siitä, että valtion vakaus turvaa yritysten, liiketoimintojen, markkinoiden toimintaedellytykset. Jos hallinto on epävakaa, lisääntyy uhka taloudelliselle toimeliaisuuden jatkumiselle. Keskinäisriippuvaisuutta voi nähdä siinä, että on myös päinvastaisia tulkintoja, eli jos markkinat eivät ole vakaat, se uhkaa hallinnon vakautta. (Buzan ym. 1998, 95–99)

Ympäristöllinen turvallisuussektori jakautuu sekä tieteelliseen että poliittiseen haaraan. Tutkijoiden, tässä tapauksessa myös turvallistajien, kautta lisääntynyt tieto ilmastonmuutoksesta ja ympäristöongelmista on oma haaransa. Sen lisäksi poliittiset toimijat, kuten valtiot, ovat rakentaneet toimenpideohjelmiaan ja -strategioitaan näiden ongelmien torjumiseksi tai lieventämiseksi. Tieto ja politiikka paikkaavat kättä, sillä ilman läpimurtoa politiikan pöytiin tieto ei näkyisi toimenpiteinä, koska ympäristö ei olisi uhkaava. Täten turvallistajaksi päättyy lopulta myös poliittinen toimija. Tämä sektori on ihmisen kannalta keskeinen, primääri, sillä planeetan kunto sanelee edellytykset ihmiskunnan jatkumiselle. Jos ympäristö ei ole kestäväällä pohjalla, lisääntyy uhka konflikteista, joko valtioiden, sivilisaatioiden tai ruokaturvan näkökulmasta. (Buzan ym. 1998, 71-91)

Arvioni mukaan ympäristöllinen turvallistaminen on sitä toimivampaa, mitä konkreettisemmasta ongelmasta puhutaan. Jos Bangladeshin edustalla vesi nousee, sen voi nähdä uhkana väestön elinoloille. Samoin voidaan sanoa esimerkiksi Tuvalun saaren ennustetulle ”katoamiselle” meren syvyyksiin.

5. Diskurssien rakentuminen maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa

5.1. Humanitaarisesta diskurssista kontrollidiskurssiin

Maahanmuuttajien määrän kasvu on saanut jäsenvaltiot tiukentamaan maahanmuuttopolitiikkaansa. Esimerkiksi Saksa siirsi helmikuussa 2016 Algerian, Marokon ja Tunisian turvallisten maiden kategoriaan. Syyskuussa 2015 Euroopan Komissio määritteli myös Turkin turvalliseksi maaksi. Turvallisten maiden listasta turvapaikan saaminen on muita maita hankalampaa. (Trauner 2016, 2) EU:n tiukentuneen maahanmuuttopolitiikan takia turvapaikkakäsittelyt johtavat usein kielteiseen päätökseen ja palautukseen. Pakolaissopimuksessa EU valitsee, ketkä syyrialaiset saavat tulla rajojen sisäpuolella ja ketkä joutuvat lähtemään takaisin rajan taakse. Sopimus on mahdollistanut sen, että unionin jäsenmaiden kilpailevien maahanmuuttopolitiikkavaihtoehtojen yhtenäistämistä on voitu lykätä (Vuorelma 2017). Sopimuksen kannattajat, esimerkiksi Merkel, ovat vakuuttaneet useaan otteeseen, että sopimus pelastaa ihmisiä hukkumasta Välimeren, mutta noudatettavassa menetelmässä voi havaita myös institutionaalisen väkivallan piirteitä:

Erotellessaan ”integraatiokykyiset” maahanmuuttajat vaarallisista potentiaalisesti integroitumattomista maahanmuuttajista Euroopan unionin jäsenmaat joutuvat nojautumaan autoritaarisiin hallintakäytäntöihin, jotka tuottavat institutionaalista väkivaltaa. (Kuittinen & Mervola 2005, 3).

Saadessaan kielteisen turvapaikkapäätöksen ihminen saattaa ”kadota” - ihmisestä tulee ”laiton”. EU:n maahanmuuttopolitiikka tuottaa ”laittomia” maahanmuuttajia ja kategorisoi ihmisiä. Mervolan mukaan ”ulosulkeminen” legitimisoi yhteisön rasismia: *”Joidenkin yksilöiden ulossulkeminen joidenkin toisten turvallisuuden nimissä johtaa aina rasismin institutionalisoimiseen osaksi hallinnan käytäntöjä.”* (Mervola 2005, 36)

Colen mielestä maahanmuuton kontrollointi on aina ollut ”institutionaalista rasismia rajalla”. Institutionaalinen väkivalta ja siihen liittyvät käytännöt ovat herkkiä synnyttämään käsityksen vihollisesta. Vihollinen käsitteenä synnyttää myös integraatiota. EU ponnisteleekin parhaillaan kattavamman yhteisen maahanmuuttopolitiikan rakentamiseksi. Ilman ”heitä” ei ole ”meitä”. Huono-osaisuus ja epätasa-arvo voivat siis

olla riittävä syy vihollisen merkillä leimaamiseksi. (Horsti 2003, 7-22)

Horsti arvioi, että maahanmuuton tematiikka on mediassa ja hallinnossa siirtynyt humanitaarisesta diskurssista kontrollidiskurssiin. YK:n pakolaisjärjestön eurooppalainen turvapaikka-käsite on uhanalainen. Käsitteen perustana on idea siitä, että pakolaisuus on aina väliaikainen tila, joten joko pakolainen palaa kotimaahansa tai kotiutuu tulomaan kansalaiseksi. Kansalaisyhteisöjen puuttuminen voi jäädä usein pysyväksi olotilaksi. Agambenin mukaan ihmisoikeudet rapautuvat yhtä nopeasti kuin valtiotkin, kansallisvaltioiden perustalle rakennetun järjestelmän vuoksi. Horsti kiteyttää politiikan ”uhkamielikuvilla pelaavaan kaaosdiskurssiin”, jossa jako kahtia asettuu ”oikeisiin” ja ”hujareihin”. Turvapaikkahakemusmäärien kasvu näkyy toimenpiteiden kiristymisenä, joita tehdessä valtiot seuraavat toistensa toimenpiteitä ja muutoksia. Kysymys on harmonisoinnista EU:n tasolla, jossa lähtökohtainen ajatus on, että mikään jäsenvaltio ei halua poiketa, ainakaan lievemmillä kriteereillä, muista. (Horsti 2003, 7-22)

5.2. Kielen todellisuutta muokkaava vaikutus

Merkelin Helsingin Sanomien artikkeleissa jäsennetyissä puheissa korostuu diskurssianalyysin konstruktivistinen ulottuvuus. Helsingin Sanomien mukaan Merkel pyrkii viestimään niin, että se lisää kansalaisten turvallisuutta. Tämä käy ilmi myöhemmässä analyysiosiossa käy. Merkel tiedostaa, että turvallisuuden korostaminen sopii tähän aikaan hyvin, sillä Eurooppaa, ja Saksaa sen mukana, vaivaa terrorisminpelko. Pelko on myös konkretisoitunut muun muassa Berliinissä tapahtuneessa iskussa, minkä jälkeen Merkelin viestinnässä on havaittavissa lehden mukaan maahanmuuttolinjan koventuminen, jonka myös haastattelemani tutkijat allekirjoittavat. Merkel pyrkii esiintymään kansakuntaa yhdistävänä johtajana. Siinäkin näkyy turvallistaminen: Merkel viestittää, että jakaantuminen, muun muassa oikeistopopulismien kannatuksen nousu, vähentää turvallisuutta.

Hän viestittää turvallisuutta myös olemuksellaan. Merkel tunnetaan tyyneydestä ja pysyvyydestä. Tavoitteleehan hän jo neljättä jatkokautta Saksan johdossa. Ajassa, jossa tulevaisuus on suuri kysymysmerkki, pysyvyyteen on helpompi tarttua kuin muutokseen.

”Merkelissä on paljon tuttua, pysyvää. Päällään hänellä on aina samalla kaavalla tehty jakku.” ”Mediassa lähipiiri kuvaa Merkeliä loogiseksi, rationaaliseksi, faktoorientoituneeksi.” (Kauhanen, 4.12.2016)

Hallin mukaan diskurssi rajaa aina jonkin tietyn näkökulman. Täten diskurssi näyttää asiasisällön vain yhdellä tietyllä tavalla. Useiden lausumien kerääminen yhteen luo diskurssiivisen muodostuman. Tämä muodostuma tarkastelee asiasisältöä yhteisellä tyylillä ja antaa tukea näin jollekin tietylle poliittiselle suuntautumiselle. Diskurssi on merkityksen tuottamisen käytäntö. Kun käytäntö saa merkityksen, se saa myös diskurssiivisen ulottuvuuden. (Hall 1999, 98-99)

Määriteltäessä pakolaisuuteen sisällytettäviä diskursseja voidaan niitä löytää lukuisia. Näistä yleisimmiksi diskursseiksi nousevat kulloinkin käyttökelpoisimmat. Sen, mikä on kussakin ajassa käyttökelpoista, määrittelee muun muassa poliitikot ja media. Pitkäaikaisen toiston kautta diskursseista muovautuu stereotypioita.

Medialla on merkittävä valta päättää, minkälaisia diskursseja pidetään esillä. On toimittajien tehtävä päättää se, mitä artikkeliin kirjoitetaan ja mitä jätetään pois. Samoin näkökulma kertoo siitä, mitä halutaan kertoa. Tehtävissä päätöksissä näkyy myös toimittajan ja hänen edustamansa median arvot: mitä pidetään tärkeänä ja mitä diskursseja halutaan nostaa esille. Kyse on siis valinnoista. (Fairclough 1997, 7)

Ihmiset usein sisäistävät mediasta ne diskurssit, minkä he haluavat olevan siitä sisäistettävissä. Fairclough'n mukaan media vankistaa ja ruokkii kansalaisten tiettyjä suhtautumistapoja asioihin. Pitkällä aikavälillä muut suhtautumistavat menettävät merkitystään, jopa unohtuvat. Tämä yksipuolistaa sosiaalista todellisuutta. (Fairclough 1997, 140) Esimerkin yksipuolisuudesta tarjoaa Karim Maiche. Hänen mukaansa media, mutta myös poliittinen tutkimus, korostaa islamilaisten ja kristittyjen alueiden vastakkainasettelua sivuuttaen välimerellisen historian, joka tarjoaa lukuisia esimerkkejä siitä, kuinka kyseiset uskonnot ovat liittoutuneet keskenään turvallisuussyistä. Media pyrkii luomaan kuvan yhtenäisestä lännestä, joka taistelee sivistysarvojen puolesta

vihollista vastaan. (Maiche 2014, 142-143)

Lee Bacchi on esittänyt, että jokainen toimenpide-esitys sisältää myös ongelman diagnoosin. Jos esitämme jotain, tiedämme myös, mikä on itse ongelma. Jokainen ongelma sisältää tulkintaa, samoin sen ratkaisu. Problematisoinnin kautta selvitämme parhaan vaihtoehdon. Bacchin ongelma-analyysin idea on se, että tärkeintä ei ole ongelmasta syntyvät toimenpiteet, vaan se, että miten muut, ongelman selvittämisestä päättämättömät tahot, näkevät tilanteen. (Husa 2007, 1) On aina olemassa toinen puoli, joka näkee ongelman erilailla. Työni tarkoituksena on tarkastella puheiden kautta ongelman ”molempia” puolia.

5.3. Tieto ja valtaa käyttävä toimija

EU ja Turkki voidaan nähdä identiteetin rakentajana ja toiseuden luoja. EU olemme me, kun taas Turkki on se joku toinen. Eurooppa luo omaa kulttuuriaan ”toiseuttamalla” Turkkia. (Hülse 2004, 83, 98) Poliitikkojen suosima toiseuden konstruointi on yksi vallan muoto. Se synnyttää käsityksiä, jotka auttavat luomaan sekä pelkoa että rasistisia elementtejä. Lappalaisen käsityksen mukaan poliittisten toimijoiden erottautuminen muista vaatii usein uhkakuvien rakentamista. Tämä mahdollistaa oman poliittisen identiteetin luomisen ja ylläpitämisen. (Lappalainen 2002, 155) Harlen ja Moision mukaan uhkakuvia rakennetaan, jotta yhteisöä voidaan rajata. Rajaus edistää yhteisön identiteetin konstruoinnista. (Harle & Moision 2000, 249) Mielikuvien luominen yhteisöä kohtaavasta uhasta edistää siis yhteisön sisällä olevien poliittisten toimijoiden poliittisia päämääriä. Lappalainen kutsuu uhan konstruoinnista eron politiikaksi, koska sen idea on tehdä selvärajaista erottelua johonkin, jota ei ole. Yhteisön identiteetin muodostaminen ja kulttuurin homogenisoiminen toimii myös keinona kontrolloida keskitetysti. (Lappalainen 2002, 157 – 159)

Saksan liittokansleri Merkel on korostanut maahanmuuttajien vastaanottamisessa solidaarisuutta jäsenmaiden kesken. (Nykänen 2016) Eräs osoitus tästä on resurssien varaaminen EU:n budjetista raja-alueiden valvomisen lisäämiseen rikollisuuden kitkemiseksi. Foucault herätti huomiota valitsemalla tutkimuksiansa kohteeksi epänormaaleja ihmisiä kuten rikollisia ja pyrki näin rikkomaan stereotyyppioita ja olemassa

olevia vallanjakoa. ”Laittomat” maahanmuuttajat, joita rikollisiksikin voidaan kutsua, sopivat hyvin tutkittavaksi foucault’laisen valtakäsityksen pohjalta. Keskeistä on se, että asetetut rajat ovat Foucault’n mukaan ylitettävissä. Foucault’n mukaan tieto on valtaa. Tieto luo tilaa vallan toiminnalle. Historiantuntemus on tärkeää, jos haluaa ymmärtää ja hallita nykyaikaa. Historia määrittää esimerkiksi Afrikan tilaa Euroopasta käsin myös nykyään. (Husa 2007, 1)

Valta näkyy myös näkökulmassa, millä perustellaan maahanmuuttajien tarpeellisuutta. Yksinkertaistaen hyöty on oleellinen suhde puhuttaessa väestön tulosta Eurooppaan. Tämä näkyy myös läpikäymistäni artikkeleista muun muassa työperäisen maahanmuuton korostumisena. Yleisesti mediassa käytössä olevia diskursseja muodostavia termejä ovat muun muassa ”kiintiöt”, ”pikapalautukset”, ”eläkepommit”, ”työperäiset maahanmuuttajat”, ”huoltosuhteen heikkeneminen”, ”tarveperäinen maahanmuutto”, ”kansainvälinenrikollisuus”, ”siirtolaisvirrat”, ”terrorismi”, ”muslimit”, ”integraatio”, ”islamisaatio”, ”taloudelliset tappiot”, ”ihmiskauppa”, ”työ ja toimeentulo”, ”rasismi”, ”pelko”, ”ennakkoluulo”, ”kulttuurinen erilaisuus”, ”identiteetti” ja ”ihmisoikeudet”. Käsitteet muokkaavat ”laittomasta” maahanmuutosta tietynlaista mielikuvaa.

5.4. Diskurssit kommunikaatiota rajaavana voimana

Pakolaiset haastavat Euroopan unionin jäsenvaltioiden suvereniteettia. EU:n jäsenvaltiot ovat suostuneet luovuttamaan suvereniteettiaan EU:n tasolle. Koska EU ei ole määritellyt Euroopan rajoja, sen on vaikeampi perustella maastalähtövaltioille heidän maahanmuuttopolitiikkaansa. Maahanmuuttajat tekevät vain sitä, mitä länsimaat ovat tehneet heille vuosisatoja: he ovat kyseenalaistaneet valtioiden suvereenin oikeuden hallita omaa territoriaansa. Maahanmuuttajien rooli konstruoi Eurooppaa uudella tavalla. Tämä tapa horjuttaa suvereniteettiperiaatetta, jota nyt jäsenvaltiot yrittävät pelastaa yhteisellä maahanmuuttopolitiikalla.

Agamben on sitä mieltä, että ilman ”laitonta” maahanmuuttoa ja normia laittomuudesta kansallisvaltioiden voima heikkenisi ja poliittisen järjestelmän rajat hämärtyisivät. Kuitenkin, kun ihmisoikeudet on sidottu kansallisvaltioon, ollaan tilanteessa, jossa

ihminen, jolla ei ole kansalaisuutta, on myös ilman ihmisoikeuksia. Tällaiset ihmiset ovat herättäneet keskustelun kansallisvaltion kriisistä. Mielestäni, politiikan rajojen hämärtyminen enteilee siirtymistä uuteen 2000-luvun poliittiseen järjestelmään, jossa kansallisvaltioiden rooli on alati heikkenevä. (Horsti 2003, 20)

Sarkosen mukaan kansallisvaltioita ei nähdä ihmisten rakentamana sosiaalisena konstruktiona, vaan objektiivisena totuutena. Tämä antaa mahdollisuuden pitää esimerkiksi maahanmuuttoasiat valtioiden sisäisinä asioina. Kyse on myös identiteettipolitiikasta. (Sarkonen 2006, 40-45) Toisaalta EU on rakentamassa yhteistä maahanmuuttopolitiikka ja rikkoo Sarkosen tuomaa ”objektiivisen totuuden” käsitettä.

Piedersen on sanonut, että kansallisvaltioiden suvereniteetin ydin on rajojen suojeleminen ”ulkomaisilta hyökkäyksiltä” ja siirtolaisuus olisi tässä kontekstissa suuri uhka muovatulle identiteetille (Sarkonen 2006, 40-45). Agamben ratkaisisi paradigman niin, että suverenisuus tulisi hajottaa, ja ainoa mitä jäisi jäljelle, on pakolaisuus (Horsti 2003, 20).

Poulantzas näkee, että valtio on se yksikkö, joka integroi työntekijät valtioon. Valtion rooli on siis normalisoija, joka homogenisoi ”alamaisensa” syöttäen heille uudet arvot ja normit. Hän näkee integraatioprosessissa myös luokkataistelun kontekstin ja pitää maahanmuuton saralla ”laittomia” maahanmuuttajia EU-integraation luokkataistelijoina. (Carnoy & Castells 1999, 23)

Avointa keskustelua laittoman maahanmuuttoon liittyvistä asioista on kuitenkin vaikea käydä. Kun on olemassa jo jotkut tietyt käsitykset siitä, mikä on sovinnasta ja mikä ei, se rajaa kommunikaatiota - puolustavia puheenvuoroja, mutta myös kriittisiä ääniä. Sarkonen on sitä mieltä, että diskurssit kontrolloivat kommunikaatiota, eivätkä ne ole koskaan itsestään syntyneitä, vaan muun muassa media ja poliitikot luovat niitä. Nämä diskurssit ovat aina poliittisia tekoja, jotka rajaavat kommunikaatiota. Kun diskurssit saavat aikaan toimintaa yhteiskunnan eri osissa, ne vähitellen muodostuvat informaatioksi ja sitä kautta totuudeksi. Nämä totuudet ovat vallan välineitä, joita yksilöt kuljettavat. Ihmiset lisäävät näiden oletettujen totuuksien ja sitä kautta vallassa olevien valtaa. Poikkipuolinen sana tai mielipide johtaa esittäjän yleensä asemaan, jossa hänet

tuomitaan, koska hän ei puhu legitimoitujen diskurssien, jo olemassa olevien totuuksien, puolesta. Tämä rajoittaa halua kyseenalaistaa ja olla kriittinen. (Sarkonen 2006, 77-79)

6. Turvallisuuspolitiikka osana maahanmuuttopolitiikkaa

6.1. Turvallistaminen osana maahanmuuttopolitiikkaa

Ranskan vuoden 2015 tragediat ovat lisänneet Europolin painetta toimia tehokkaammin yhteistyössä Turkin ja Pohjois-Afrikan valtioiden keksen (Trauner 2016, 3). EU:n Turkin kanssa solmima pakolaissopimus on myös turvallisuussopimus. Sopimuksessa Merkel korostaa turvallisuuden kasvattamista ja ulkorajojen hallintaa. Myös Turkille kysymys on turvallisuudesta. Kesän 2016 aikana Isis ja kurdikapinallisryhmä PKK ovat lisänneet iskujaan Turkissa. Pakolaisliikkeestä on tullut Turkille hallitumpaa sopimuksen solmimisen jälkeen, minkä voidaan nähdä myös vähentävän epävakautta. (Kähkönen & Sillanpää, 28.8.2016)

Turvallisuus kiteytyy huoleen valtioiden ja yhteisöjen olemassaolosta. ”Laiton” maahanmuuttaja voidaan nähdä uhkana niin valtion ja yhteisön poliittiselle, taloudelliselle, sosiaaliselle ja kulttuuriselle turvallisuudelle. Pakolaisuuden voidaan nähdä myös rajojen turvallisuutta ja sitä kautta uhata valtioiden suvereniteettiä. Sosiaalisen turvallisuuden näkökulmasta sen voidaan nähdä myös lisäävän rikollisuutta. Taloudellisen turvallisuuden näkökulmasta ”laittomia” maahanmuuttajia voidaan pitää myös lisäkustannuseränä. Kulttuurisen turvallisuuden näkökulmasta uuden väestön voidaan nähdä heikentävän olemassolevaa kulttuurellista yhtenäisyyttä. (Emmers 2010, 144-145) Siksi turvallistaminen on otollinen poliittisen retoriikan väline. New Yorkin 2001 tehtyjen torni-iskujen jälkeen Yhdysvaltojen lisäksi myös Euroopan politiikkaa kuvastaa uusi turvallistuminen. Ihmisten lisääntynyttä valvontaa perustellaan muun muassa terrorismin uhkalla. Vuori kuvaa ilmiötä näin:

Yhteiskunnan kokonaisvaltainen turvallistuminen voidaan nähdä seurauksena menestyksekkäistä turvallistamisista, jotka läikkyvät yli kattamaan asioita, joita ei ehkä alun perin ollut edes tarkoitus turvallistaa. (Vuori 2004, 48)

Laajemmin ottaen pakolaissopimus on liitetty EU-jäsenyysneuvottelujen nopeuttamiseen. Jäsenyyskin on kytketty alueen turvallisuuden laajentamiseen. Euroopassa Turkin jäsenyyttä puoltavat turvallisuusnäkökohdat. Maa nähdään Euroopan ja islamilaisen maailman välisenä siltana ja Turkilla on ollut jo pitkään tärkeä rooli Euroopan puolustuksessa. Turkki on jo nykyisellään unionin kumppani turvallisuuden

edistämistyössä. Se on näkynyt niin Libanonin sekä Bosnian ja Herzegovinan rauhanturvajoukoissa, kuin poliisioperaatioissa entisessä Jugoslaviassa, mutta myös Kongon demokraattisessa tasavallassa. (Rehn 2007, 395-396) Jos Turkki olisi unionin jäsen, se vahvistaisi strategista yhteyttä Lähi-Itään. (Yildiz 2006, 62) Jo sopimusten aloittamisvuonna keskusteltiin siitä, kuinka Turkin laaja armeija antaisi EU:lle sotilaallista voimaa ja nostaisi unionin vaikutusvaltaa epävakaa Lähi-Idän alueella (Van Oudenaren 2010, 36).

Pakolaissopimus voi toimia myös testata sitä, onko osapuolilla kyvykkyyttä sitoutua pysyvämpään liittoon, jonka tuloksena saattaa olla EU-jäsenyys. Sopimuksen toimivuus testaa toimijoiden kykyä toteuttaa yhteisesti sovittuja pelisääntöjä. Unionin Lähi-Itään kohdistuvaa naapuruuspolitiikkaa voidaan pitää ulkopoliittikan ja integraatiopolitiikan sekoituksena. EU:n toiminta sisältää instrumentteja molemmilta osa-alueilta. (Tocci & Voltolini 2010, 107)

Nykyajan ”trendinä” on ollut ”turvallistaminen” tarkoittaen sitä, että ilmiö pitää konstruoida uhkaksi turvallisuudelle ja tätä kautta se saa oikeuden tietynlaisiin toimenpiteisiin. Kun nimetään jokin ilmiö uhaksi, se tulee samalla hyväksytyksi kansalaisten silmin asiaksi, ”jolle pitää tehdä jotain”. Kun epäsäännölliset siirtolaiset nähdään uhkana ja hyökkäyksenä valtioiden suvereniteettia vastaan, voidaan puhua uhka-rationaliteetista.

Tämä aiheuttaa pelkoa ja edistää sekä kontrollien että ennaltaehkäisevän toiminnan sisällyttämistä siirtolaisuuden hallintaan. Uhka-rationaliteetti on myös varsin ”myyvä” peruste tämän päivän maailmassa ja vaikuttaa suurelle yleisölle aina vain ”rationaalisemmalta”. (Nikula 2007, 35)

Turvallistaminen vaatii toimiakseen aina uhkan. Helsingin Sanomien mukaan myös Merkel kohdistaa huolekseen turvallisuuden säilymisen. Kynsilehto luonnehtii mielikuvia kuten kuten ”turvallisuuteen kohdistuva uhka” poliittisiksi välineiksi. Näitä välineitä voidaan käyttää valvonnan lisäämiseen ja yksilönvapauksien rajoittamiseen. (Kynsilehto, 2017)

Vuoren mukaan turvallistamisretoriikan voima on oletuksessa, jonka mukaan ehdotettujen toimien tekemättömyys lisäisi turvattomuutta. (Vuori 2004, 48) Wæver

käyttää termiä ei-turvallisuus. Se on tilanne mihin pitäisi pyrkiä. Ei-turvallisuudessa ei ole uhkia (Wæver 1995, 14). Vuori puhuu mieluummin uhkattomuudesta. Hän jakaa turvallisuuskategoriat uhkanalaisuudeksi (inse-curity), uhkantorjunnaksi (security) ja uhkattomuudeksi (asecurity tai non-security). (Vuori 2004, 50) Luokittelussaan hän käyttää Wæverin kolmea turvallisuuskategoriaa (Wæver 2004, 55).

Tukeutuen turvallistamisen teoriaan Laitinen esittää, että Yhdysvaltojen johdolla koko kansainvälinen järjestelmä on ajettu "valtapoliittiseen mielentilaan", joka tarkoittaa paluuta kylmän sodan aikaiseen kansainväliseen politiikkaan. (Kuittinen & Mervola 2005, 1).

Vuonna 2016 kylmän sodan kaiuista voi esimerkkinä pitää Venäjän vetäytymistä sen ja Yhdysvaltojen välisestä plutoniumyhteistyöstä sekä Yhdysvaltojen vetäytymistä sen ja Venäjän välisistä neuvotteluista koskien Syyrian sotaa. Laitinen vaatiikin emansipoitumista ja toisenlaisen turvallisuustodellisuuden rakentamista. (Laitinen 2005, 71-72)

Joenniemi näkee turvallistamisen narratiivisena: se tukeutuu kuvitelmiin, jotka lähtevät ajatuksesta, että todellisuus voidaan torjua ja sitä voidaan muuttaa. Turvallistaminen on siis jonkinlainen todellisuutta pakeneva toiveiden tynnyri. Kööpenhaminan koulukunnan mukaan turvallistamista pitäisi aina välttää. Turvallistaminen on heidän mukaansa symbolisoimista ja koko käsitteestä pitäisi luopua. Koulukunta näkee, että turvallisuus kasvaa, mitä vähemmän siitä puhutaan. (Joenniemi 2005, 61-64)

Valtioiden kyky kokea itsensä valtioina voi heikentyä, jos he eivät harjoittaisi turvallistamista. Laitisen mukaan jälkimoderni ajattelu näyttää toteen, ettei ole olemassa mitään totuutta, vaan pelkkiä tulkintoja. Kriittisen feminismin mukaan turvallisuutta ei voida koskaan rakentaa toisten turvattomuuksien varaan. (Laitinen 2005, 71-72)

Euroopan Unionin toimintakenttä laajenee jatkuvasti. Tämä tarkoittaa myös laajenevaa turvallisuuskenttää. Uudenlainen kenttä ylittää sektorirajat, sisältää hallituksellisia ja hallituksenalaisia vaikuttajia, ylikansallisia toimijoita ja sosiaalisia aktivoijia kuten

kansalaisjärjestöjä. Unionista on tulossa yhä suurempi kansainvälinen toimija. Turvallisuuskentän laajeneminen tietää myös uhkien lisääntymistä. Rauhan takaamiseksi integroitu, eurooppalaisista valtioista rakennettu unioni joutuu jatkuvasti analysoimaan turvallisuuttaan ja sen puutoksia. EU:n vahvempi rooli kriisien ehkäisyssä ja turvallisuuspolitiikassa on lähentänyt eri valtioiden päättäjiä ja lisännyt yhteistyötä, mutta osaltaan vienyt EU:n ulkopuolisia toimijoita kauemmaksi EU:sta. Maahanmuuttopolitiikan saralla EU:ssa on tapahtumassa syvenevää integraatiota. Wæverin mukaan integraatio on turvallisuuspolitiikkaa (Boin ym. 2006, 406-408). Integraatio itsessään kuitenkin liittyy aina sosiaaliseen koheesioon, siihen, että yhteisöllisyys on vaarassa tai olemassa oleva ”asiointila” ei ole riittävän yhteisöllistä (Mervola 2005, 27). Integraation syventäminen alkaa siis uhasta.

Integraatiolla EU on mahdollistanut myös syvemmän taloudellisen yhteistyön valtioiden välillä ja rakentanut unionista kilpailukykyisemmän alueen kansainvälisessä markkinataloudessa. Alessandro dal Lagon mukaan taloudellisen kilpailun kiristyminen on katkaissut ihmisoikeuksien kehityksen. Hän myös nimeää islamin ja siihen kohdistuvan pelon lamauttavaksi tekijäksi. (Horsti 2003, 11) Turvallistaminen on nostanut islamiin kohdistuvaa symbolista uhkaa ja luo mielikuvia, jotka ovat kasvattaneet erottavuutta. Tämä on antanut tilaa rasismille kasvuun Euroopan unionissa. Nämä, yhdistettynä unionin epämääräiseen identiteettiin, ovat mitä todennäköisemmin EU:n arvoja muuttava vaikutin. Uskontojen nostaminen turvallisuuspolitiikan diskurssiksi voi mielestäni lisätä fundamentalismin piirteitä ja sitä kautta alueellisia konflikteja, mutta myös globaalia jännitettä. Uskonnot ja niihin vetoaminen ovat myös keino harjoittaa valtapolitiikkaa ja vahvistaa kullekin valtiolle suotuista identiteettiä.

Identiteettiä vahvistetaan turvallisuusdiskurssilla. Sen tarkoitus on kasvattaa rajaa ”meidän” ja ”vihollisen” välillä. ”Vihollinen” kuvataan ”epähenkilöksi”, joka muodostuu häivyttämällä ihmisen persoona ja ihmisyyden. Se tehdään rakentamalla ”vihollinen” sosiaalisesti näkymättömäksi ja historiattomaksi. Tällöin jäljelle jää pelkkä biologinen elämä, joka ei riitä oikeuttamaan ihmisoikeuksien toteuttamista. (Horsti 2005, 14)

New Yorkin WTC-isku ja sen tuoma poliittisen ilmapiirin muutos on yksi turvallistamisen

ja viholliskuvien oikeuttaja. Valtiot varustautuvat terrorismin varalta. Terrorismia itsessään ei kuitenkaan ole pystytty estämään aseilla. Euroopassa tapahtuneet iskut ovat lisänneet päättäjien tahtoa resursoida terrorismin kitkemiseksi. Terrorismin vastainen ajattelu heijastuu myös EU:n maahanmuuttopolitiikkaan. Yleinen ajattelumalli pitää kansallisvaltiossa syntynyttä ja siellä asuvaa ihmistä kansallisvaltiolle sopuisana ihmistyyppinä, jopa isänmaallisena, mikä voi johtaa ajatteluun, jossa muualta kansallisvaltioon tuleva on tai voi olla uhka turvallisuudelle.

Kuitenkaan ihminen ei ole lopulta koskaan se, mitä puolustetaan turvallisuuden subjektina, vaikka juurikin ihmisen turvallisuudesta ollaan huolehtivinaan. Buzanin ja Wæverin mukaan identiteetti on turvallisuuspolitiikan tärkein kohde. Tosin McSweeney mielestä identiteetti puolustussubjektina ei kuitenkaan juuri eroa valtiosta tai yhteiskunnasta. Buzan näkee, että turvallisuudesta on tullut laaja-alaista. Ei ole enää niinkään tärkeää puolustaa valtion kuin identiteetin rajoja. Ja siihen EU tarvitsee Turkin apua. (Huru 2004, 29)

6.2. Maahanmuuttopolitiikasta kohti turvallisuuspolitiikkaa

Erityisesti niin kutsutuissa läntisissä suurvalloissa pakolaispolitiikalla on selvä yhteys ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan (Hakovirta 1989, 127). Haavoittuvuuksilta suojautuminen on kansainvälisen politiikan ydintä. Vuori kiteyttää turvallisuus-käsitteen näin: ”*Vallitsevassa tieteellisessä ja poliittisessä keskustelussa uhkien torjumista ja niiltä suojassa olemista kutsutaan turvallisuudeksi.*” (Vuori 2004, 47)

Turvallisuus käsitteenä muotoutuu aina aikalaistensa kaltaisiksi ja elää jatkuvasti. Se on myös poliittisesti määriteltyä. Perinteisesti turvallisuuskäsite on nojautunut sotilaalliseen puolustukseen kansallisvaltion suvereniteetin suojaksi tavoitteena alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Kööpenhaminan koulukunnan mukaan turvallisuusuhka ei kohdistu läheskään aina valtion suvereniteettiin, vaan esimerkiksi identiteettiin. (Buzan 1991, 1-3) Merkelin tapauksessa oikeistopopulismien voimistunut kannatus on saanut liittokanslerin suhtautumaan tiukemmin identiteettiin liittyviin kysymyksiin. Helwig antaa esimerkiksi myönteisen kielenkäytön burkakiellon toteuttamiseksi. Tutkija pitää tällaista puhetta Merkeliltä yllätyksellisenä, vaikka kyseessä olisikin vain johtajan

symbolinen nyökkäys puolueensa konservatiisemmalle siivelle. Helwigin mukaan vain noin 300 naista Saksassa käyttää burkaa. (Helwig 2017)

Tyrväinen on tutkinut turvallisuuskäsitettä Välimeren alueella. Hän on havainnut, että EU:ssa olevilla tutkijoilla on vain yksi puhetapa puhuttaessa turvallisuudesta, jossa historiaa pyritään uusintamaan universaalisti valistuksen ja tietotaidon avulla uskoen niiden ratkaisevan maailman ongelmat. (Tyrväinen 2007, 93-94)

Tämä ei kuitenkaan riitä. Välimeri on tekijä, joka muodostaa kuilun Euroopan ja ”muun” välillä. Arabimaat näkevät EU:n Välimeren hallinnan turvallisuuspoliittiseksi taktiikaksi, jotta EU voisi ulottaa kontrollinsa Afrikan maihin asti ja sitä kautta taata oman turvallisuutensa. (Tyrväinen 2007, 93-94) Mervolan mukaan maahanmuuttopolitiikka on kehittynyt turvallisuuspolitiikaksi syystä, että maahanmuuttajat ovat potentiaalisia syrjäytyjiä ja syrjäytyvät potentiaalisia terroristeja. Tämä ajatusketju mustavalkoisuudessaan valottaa osaltaan maahanmuuttajiin kohdistuvaa keskustelun tilaa ja pintapuolisuutta. Archerin mukaan ”Mitä paremmin maahanmuuttajat integroidaan yhteiskuntaan, sitä epätodennäköisempiä terrori-iskut ovat” (Archer 2004, 98).

Mervolan mukaan maahanmuuttajien integraatiosta on tullut EU:ssa turvallisuuspoliittinen kysymys syystä, että maahanmuuttajien sosiaalinen syrjäytyminen on linkitetty moninaisiin turvallisuushkiin kuten terrorismiin. Teoria syrjäytymisen ja yhteiskunnallisen vaaran yhteydestä toimii yhtenä perusteluna järjestelmälle, jolla maahanmuuttoa kontrolloidaan. (Mervola 2005, 27)

Siddi arvioi, että EU käsittelee humanitaarisia kysymyksiä turvallisuusnäkökulmasta ja tämä johtuu siitä, että monet eurooppalaiset eivät kykene samaistumaan arvoihin, joita ”kannatetaan paperilla”. Tämä taas Siddin mukaan johtuu siitä, että Euroopan maat eivät ole aidosti käsitelleet omaa muukalaisvastaista historiaansa. (Siddi 2015)

Ihmismäärien kasvu unionin ulkorajoilla aiheutti paineen, joka johti ilmiön turvallistamiseen. Turvallistaminen johti rajaturvallistamiseen, jonka myötä ihmiset

nähdään turvallisuusuhkana unionin sisäistä turvallisuutta kohtaan. Uhka realisoituu rajojen turvaamisen tarpeena. (Kettinen, Kurttio & Jokela 2016)

Vuoden 2001 New Yorkin WTC-tornien luhistuminen ja sen jälkeinen Yhdysvaltojen ulkopoliittika on normittanut terrorismin tasolle, joka voi oikeuttaa länsimaisen ihmisen näkemään terrorismin kenessä siirtolaisessa tahansa. Koska maahanmuuttaja voi olla terroristi, nostaa se kynnystä päästää henkilöä maahan. Kuitenkin EU-maiden suosima työperäinen maahanmuutto perustuu oletukseen, että työtä tekevä, muualta tuleva, ei ole turvallisuusuhka. EU:n turvallistamisen piiriin tulleen maahanmuuttopolitiikan lähtökohdaksi voi tulkita sen, että työ poistaa turvattomuuden ja että työtä tekevä ei ole terroristi. Oletus ei ota huomioon, että pakolaiset, ”laittomat” maahanmuuttajatkin, saattavat tehdä työtä.

Integraatio sisältää arvolatautuneen pohjan; on jotain, jotka eivät ole kuten ”me” ja siksi ”heidän” pitää integroitua ”meihin”. Integraatio erottelee ihmisiä vahvempiin ja heikoimpiin. Miller ja Rose näkevät vähempiosaisten aseman merkityksellisenä pauperismi-diskurssin kautta. Pauperismi käsitteenä tarkoittaa muun muassa yhteiskunnallista ongelmaa, roskejoukkoa ja vaivaa. Ylipäätänsä sellaista, josta halutaan päästä eroon. Pauperismi osaltaan synnytti halun integraatiomalleille. Integraatio on siis pitkälti myös itsekästä ”muuntautumispolitiikkaa”, jonka kautta on taas vähemmän ”heitä”. Roxanne Lynn Dotyn mielestä pauperismi-vähäosaisen on korvannut nykyaikana kolmannen maailman maahanmuuttaja. (Mervola 2007, 31)

Nykäsen mukaan maahanmuuttokysymys on nimen omaan turvallisuuspolitiikkaa, sekä sisäistä että ulkoista. Hän arvioi, että oikea-aikainen kehystäminen on merkittävä osa vallankäyttöä. Se toimija, joka kehystää kysymyksen ensin, saa itselleen strategisen edun, sillä vastatoimijan joutuu haastamaan olemassa olevan kehyksen ja vasta sen jälkeen se vastatoimija voi yrittää määritellä kysymystä omille lähtökohdilleen sopivalla tavalla. (Nykänen 2016)

6.3. Suvereniteetin horjuminen

Rajat ovat suverenisuuden ytimessä. Valtiolliset rajat määrittävät valtaa, politiikkaa ja suvereniteettia. Pakolaisten määrän kasvu haastaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden suvereniteettia. EU:n jäsenvaltiot ovat suostuneet luovuttamaan suvereniteettiaan EU:n tasolle. Koska EU ei ole määritellyt Euroopan rajoja, sen on vaikeampi perustella maastalähtövaltioille omaa maahanmuuttopolitiikkaansa. Maahanmuuttajat tekevät sitä, mitä länsimaat ovat tehneet heille vuosisatoja: he ovat kyseenalaistaneet valtioiden suvereenin oikeuden hallita omaa territoriotaan. Maahanmuuttajien rooli konstruoi Eurooppaa uudella tavalla. Tämä tapa horjuttaa suvereniteettiperiaatetta, jota nyt jäsenvaltiot yrittävät pelastaa yhteisellä maahanmuuttopolitiikalla.

Agamben on sitä mieltä, että ilman ”laitonta” maahanmuuttoa ja normia laittomuudesta kansallisvaltioiden voima heikkenisi ja poliittisen järjestelmän rajat hämärtyisivät. Kuitenkin, kun ihmisoikeudet on sidottu kansallisvaltioon, ollaan tilanteessa, jossa ihminen, jolla ei ole kansalaisuutta, on myös ilman ihmisoikeuksia. Tällaiset ihmiset ovat herättäneet keskustelun kansallisvaltion kriisistä. (Horsti 2003, 20)

Tiilikainen arvioi, että EU:n tulevaisuus ei ole kilpailevien kansallisvaltioiden todellisuutta. Hän näkee EU:lle kolme skenaariota:

1. Jakautuva EU, jossa Brexit voi laukaista uusia exitejä. Jakautuminen tarkoittaisi ydin-Eurooppaa, jonka ympärillä on kumppanuuksia. Esimerkiksi Iso-Britannialle neuvotellaan nyt kumppanuutta. Turkin tapauksessa pakolaissopimus on osa kumppanuusdiskurssia. Jakautuva EU olisi Tiilikaisen mukaan yhtenäisyydessään heikko ja tehoton.

2. Liittovaltio, joka tarkoittaisi yhtenäisiä jäsenyyksiä, ei nykyisen kaltaista joustavampaa toimintamallia. Tiilikainen näkee, että liittovaltioon siirtyminen olisi hankalaa, mutta se selkiyttäisi unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

3. Nyky-EU, joka tarkoittaisi laajenemisen hiipumista. Nykymuoto sallii joustavuuden, mutta kriisien kannalta toiminta on reagoivaa ja jähmeää, ei ennakoivaa. (Suuren valiokunnan julkinen kuuleminen: Kilpailevien kansallisvaltioiden vai

yhteistyön Eurooppa? (Suuren valiokunnan julkinen kuuleminen, 28.9.2016)

Sarkosen mukaan kansallisvaltioita ei nähdä ihmisten rakentamana sosiaalisena konstruktiona, vaan objektiivisena totuutena. Tämä antaa mahdollisuuden pitää esimerkiksi maahanmuuttoasiat valtioiden sisäisinä asioina. Kyse on myös identiteettipolitiikasta. (Sarkonen 2006, 40-45) Toisaalta EU rakentaa yhteistä maahanmuuttopolitiikka ja rikkoo Sarkosen tuomaa ”objektiivisen totuuden” käsitettä.

Piedersen on sanonut, että kansallisvaltioiden suvereniteetin ydin on rajojen suojeleminen ”ulkomaisilta hyökkäyksiltä” ja siirtolaisuus olisi tässä kontekstissa suuri uhka muovatulle identiteetille (Sarkonen 2006, 40-45). Agamben ratkaisisi paradigman niin, että suvereenisuus tulisi hajottaa, ja ainoa mitä jäisi jäljelle, on pakolaisuus (Horsti 2003, 20). Poulantzas näkee, että valtio on se yksikkö, joka integroi työntekijät valtion. Valtion rooli on siis normalisoi, joka homogenisoi ”alamaisensa” syöttäen heille uudet arvot ja normit. Hän näkee integraatioprosessissa myös luokkataistelun kontekstin. Maahanmuuton saralla ”laittomat” maahanmuuttajat ovat EU:n integraation luokkataistelijoita. (Carnoy & Castells 1999, 23)

Vapaus valita asuinpaikkansa ja vapaa liikkuminen kuuluvat YK:n ihmisoikeusjulistukseen. Monet kansalaisjärjestöt ovat kritisoineetkin Euroopan Unionia halusta rakentaa ”muurit” ympärilleen tilanteessa, jossa globaalistrategia painottaa ihmisoikeuksia. YK:n mukaan yli 40 prosentilla maailman valtioista on kiristynyt siirtolaispolitiikka. Tämä tarkoittaa nimenomaan ei-toivotun liikkumisen rajoittamista. Tällaista liikkuvuutta on muun muassa ”laiton” maahanmuutto. Euroopan unionissa rajojen valvonta on pitkälti kansallisvaltioiden suvereenin päätöksenteon piirissä. (Nikula 2007, 35)

6.4. Eron politiikka

Neumannin mukaan toiseus määrittää sitä, miten itseä, omaa identiteettiä, rakennetaan. EU-rajojen takana olevat naapurit vaikuttavat siihen, millainen Euroopasta on rakentunut. EU rakentaa itseään Turkkiin peilaten. (Neumann 1999) Vuorelma arvioi, että EU

rakentaa toiseuttaan Turkkia kohtaan ikivanhaan historiaan nojaten. Yli 500 vuotta sitten tapahtunut osmani-imperiumin Euroopan-valloitusyritys toimii yhä todisteena siitä, että islam ja Turkki edustavat jotain hämäräperäistä vihollista, joka ”uhkaa Euroopan porteilla kristittyä Eurooppaa”. Tutkija arvioi, että EU rakentaa eheämpää omakuvaa vanhoilla mielikuvilla, joissa näkyy epäilyttävän naapurin uhkasta jaromanttisesta arvokuvaston yhtälöstä koostuva voimaantuminen. Epäilevä suhtautuminen Turkkiin toimii unionia yhdistävänä voimana – oikealta vasemmalle. (Vuorelma 2017)

Epäluulo on molemminpuoleista. Ensimmäisen maailmansodan jälkeinen Sèvresin rauhansopimus jakoi osmanivaltion eurooppalaisten kesken. Sopimus raukesi melko pian, mutta epäluulo ”länttä” kohtaan elää Turkissa edelleen. Vielä silloin, kun kylmä sota teki kuolemaa, Euroopassa sanottiin ”ei” Turkin haaveille Euroopan talousyhteisön jäsenyydestä. Kokemus epäoikeudenmukaisuudesta sai vahvistusta ja vankistui edelleen Bulgarian ja Romanian pääsystä union jäseniksi. Turkissa levisi käsitys Euroopan rajojen jakamisesta uskonnon perusteella. Kun palataan ajassa taaksepäin, Turkin tasavallan perustamisen jälkeen länsimaisissa analyyseissä eli pitkään vahva islamin ja demokratian yhteensopimattomuuden käsitys. Harding käyttää analyysistä termiä ”vastenmielinen kulttuurinen toiseus”. Laajemmin nähtynä ”länsimaissa” läpi aikojen on elänyt ajatus siitä, että Turkki ei ehkä olekaan ”yksi meistä”. Tätä ajatusmallia mukailleen Turkki on saanut mahdollisuuden kritisoida Eurooppaa kaksinaismoralismista. Turkissa nähdään, että ”länsi” pyrkii olemaan moraaliltaan ja politiikaltaan ylempää luokkaa, ja samalla utlee unohtaneeksi omat demokratiaan ja ihmisoikeuksiin liittyvät ongelmansa. Historian painolasti näkyy kansallisena häpenä ja kansalliseen muistiin syöpyneenä ulkopuolisuuden kokemuksena. (Vuorelma 2017)

Maichen mukaan Eurooppa-käsite sisältää selkeän ulossulkevan ulottuvuuden. Länsi on normi, johon kaikki muu peilautuu. Sama pätee länsi-käsitteeseen. Maailman jakaminen länteen ja muihin johtaa tulkintaan, jossa suljetaan ulos muut ja jäljelle jää me. Muodostuu ylimielisyyteen taipuvainen länsi-diskurssi. Kyseinen tulkintatapa estää historian, politiikan ja kulttuurien pluralistista hahmottamista. Maiche näkee ulossulkemisen valtakamppailuna, jossa länsi on normi – se, mihin muita peilataan. Puhe lännestä liittyy nykypäivän tarpeisiin rakentaa läntistä identiteettiä. Maiche arvioi, että Välimeren on piirretty keinotekoinen viiva, mikä vaikeuttaa nykyisen unionin poliittisen tilan ymmärtämistä. (Maiche 2014, 137-146)

Hallin (1999, 77-84) mukaan länsi-käsite muodostaa me ja muut -diskurssin. Länsi terminä viittaa enemmän tiettyyn ideaan kuin maantieteelliseen sijaintiin. Länsi-idean ytimessä on vauras, teollistunut, kapitalistinen, moderni yhteiskunta. Ei-läntinen on lähempänä näiden määreiden vastakohtaa: ei-teollinen, maalainen, alikehittynyt. 1990-luvun alku ja vanhan maailmanjärjestyksen romuttuminen antoi Euroopalle mahdollisuuden rakentaa identiteettiään ilman suuria vihollisia. Harle kuitenkin muistuttaa, että viholliskuvan murtuminen ei vielä takaa sitä, etteikö uudet viholliskuvat korvaisi vanhoja. Harlen mukaan viholliskuvia ei tarvita, jos pystytään luopumaan hyvän ja pahan vastakohtaisuuden ajatuksesta. Kylmän sodan aikaiseen kansainväliseen politiikkaan kuului luonnollisena osana viholliskuvat valtioista. 2000-luvulla viholliskuvien keskiöön ovat nousseet yhteisöt ja ryhmät. Harlen mukaan tyyppiesimerkiksi voi nostaa maahanmuuttajan. (Harle 1991, 15 -17)

Vierastyöläisten ja maahanmuuttajien laumat tuovat mukanaan taudin siemeniä, viruksia, joita levittävät elintarvikkeiden kautta jumalaapelkäävien hyvien ihmisten joukkoon. (ibid.)

Tämä on tapa jaotella ryhmät oikeudenmukaisiin ja moraalisiin meihin ja vääryyttä edustaviin heihin. Heihin, jotka edustavat ”vaaran ja kuoleman jätettä” (Harle 1991, 15 -17) Tammikko näkee terroristit nyky maailman arkkivihollisena, joihin voi ulkoistaa ”kaiken pahan”. Heihin voi yhdistää klassisia barbaarimaisia ominaisuuksia ja tätä kautta leimata heidät alhaisemmiksi ihmisiksi. (Tammikko 2015)

Zur jakaa vihollistyyppit kahteen kategoriaan: rakastettuihin vihollisiin ja pahoihin vihollisiin. Rakastettua vihollista pidetään taistelun tasa-arvoisena osapuolena. Sellaisena, josta toinen osapuoli on riippuvainen tavoitteiden saavuttamiseksi. Rakastetut viholliset hän jakaa kahteen päämuotoon: symbolisiin vihollisiin ja arvokkaisiin vihollisiin. Symbolinen vihollinen esiintyy toistuvissa rituaaleissa, jossa osapuolet kokoontuvat ennen ja jälkeen taistelun. Tapahtumien tarkoitus on lujittaa yhteisöjä eli vahvistaa koossapitävää identiteettiä. Arvokas vihollinen yhdistyy sankarillisuuteen ja miehiseen kunniaan. Tällaisen vihollisen kohtaamisella on ollut tapana hakea kunniaa ja arvostusta. Turkkiä voidaan kutsua Zurin määritelmien pohjalta rakastetuksi viholliseksi, sillä EU pystyy Turkin avulla toteuttamaan tavoitteita, mutta se edustaa kulttuurillisesti, uskonnollisesti ja ideologisesta unionille vierasta ja uhkaavaa. (Zur 1987, 132-133)

Kotilaisen mukaan tuntematon herättää aina epävarmuutta ja pelkoa, jotka muistuttavat turvattomuudesta. ”Pakolainen munituttaa meitä omasta hauraudesta ja heikkoudestamme, alttiudesta jäädä säälimättämien ja kontrolloimme ulkopuolisten olosuhteiden armoille.” Tästä syystä pakolainen muuttuu helposti inhoa herättäväksi ”pahanilmanlinnuksi”. Tällaisen muuntumisen jälkeen kohde on helpompi epäinhimillistää ja ”hänen kärsimyksensä siirtää hänen oman moraalisen heikkoutensa ja epäkelpoutensa sekä huijarimaisen luonteensa syyksi”. (Kotilainen 2017)

Harlen mukaan eurooppalainen identiteetti on rakentunut suhteessa viholliseen ja niistä tärkein on ollut Lähi-Itä ja islamista on muodostunut Euroopalle vierasta ja erilaista edustava todellisuus.

Viimeistään 11. vuosisadalla muslimit saavuttivat asemansa Euroopan ainoana vihollisena: puolustautuminen sitä vastaan edellytti koko Euroopan mobilisointia. Näin latinankielinen kristillinen Eurooppa saavutti voimakkaan yhtenäisyyden. Vihollisen kuva täsmentyi ja loi perustan ristiretkille.”

(Ristiretkeä Harle käyttää vertauskuvallisesti edustamaan kaikkea kamppailua demokratian puolesta.) (Harle 1991, 17)

Euroopan yhteistä identiteettiä rakennetaan toiseuden avulla. Jäsenvaltion ihminen on unionin kansalainen, rajojen takaa tuleva ihminen on joku muu. Poliitikkojen suosima toiseuden konstruointi on yksi vallan muoto. Se synnyttää käsityksiä, jotka auttavat luomaan sekä pelkoa että rasistisia elementtejä. Lappalaisen käsityksen mukaan poliittisten toimijoiden erottautuminen muista vaatii usein uhkakuvien rakentamista. Tämä mahdollistaa oman poliittisen identiteetin luomisen ja ylläpitämisen. (Lappalainen 2002, 155) Harlen ja Moision mukaan uhkakuvia rakennetaan, jotta yhteisöä voidaan rajata. Rajaus edistää yhteisön identiteetin konstruointia. (Harle & Moision 2000, 249) Mielikuvien luominen yhteisöä kohtaavasta uhasta edistää siis yhteisön sisällä olevien poliittisten toimijoiden poliittisia päämääriä. Lappalainen kutsuu uhan konstruointia eron politiikaksi, koska sen idea on tehdä selvärajaista erottelua johonkin, jota ei ole. Yhteisön identiteetin muodostaminen ja kulttuurin homogenisoiminen toimii myös keinona kontrolloida keskitetysti. (Lappalainen 2002, 157-159)

Eroa luodaan henkisen ilmapiirierojen rakentamisen ohella fyysisillä muureilla.

Rajamuurien määrän kasvu on kiihtynyt vuosituhanen vaihteen jälkeen. Tällaisia lähiaikoina ovat rakentaneet muun muassa Bulgaria, Unkari, Kreikka ja Espanja. Tarkoituksenaan pysäyttää ”laiton” siirtolaisuus ja rikollisuus. (Vallet & David 2012, 111-119)

Turkki on rakentanut eroa Euroopasta muuttamalla kansallista dikurssia. 2000-luvulta lähtien Turkin johto on puhunut valtion liminaalitalan puolesta, jolla Turkissa tarkoitetaan sitä, että idän ja lännen välissä maalla on laajempi vaikutusalue niin taloudellisesti, poliittisesti kuin kulttuurillisestikin. Turkin laajamittaiset pyrkimykset länsimaalaisuuteen ovat vaihtuneet tavoitteeseen päästä eräänlaiseen voimavaroja kasvattavaan välitilaan. Ei täysin vieras ajatus suomalaisillekaan. (Vuorelma 2013)

Kylmän sodan jälkeinen huntingtonilainen ajattelu korostaa konflikteja sivilisaatioiden kesken. Vuorelman mukaan Turkin diskurssin muutos vahvistaa ylipäättänsä ideaa sivilisaatioista ja niiden välisistä konflikteista. (Vuorelma 2013) Ongelmalliseksi toiseus muodostuukin silloin, kun sen kautta rakentuva identiteetti käsitetään konfliktina ja vihollisuutena (Pursiainen & Forsberg 2015, 294)

Perinteisesti rajat määritellään ulossulkeviksi ja normina nähdään rajan valvonta. Rajojen tehtävä on ylläpitää valtion suvereniteettia ja toimia kontrollin välineenä. Rajoilla valtio suojelee kansalaisiaan ulkoisilta uhkilta tai uhkakuvilta, ylläpitää rajojen sisällä olevan ryhmän identiteettiä ja luo edellytyksiä kyseisen ryhmän keskinäiseen kanssakäymiseen. ”Muuri sulkee aina toiset ihmiset yhteiskunnan ulkopuolelle”. (Palosaari 2015)

Sisärajojen avautumiselle löytyy myös vastavoima – ulkorajojen valvonnan tehostaminen, mutta myös henkisen rajavalvonnan vahvistaminen. Kaikkea ulkorajojen sisällä olevaa voi pitää eurooppalaisena ja kaikkea sen ulkopuolella ei-eurooppalaisena. (Copsey 2015, 50-51) Raudaskosken mukaan unionin ongelma on se, että yhteistä identiteettiä määritellään sen mukaan, ”mitä me emme ainakaan ole”. Tällöin määrittelyssä sijaa ei jää ajattelutavalle, joka korostaisi sitä, ”mitä me olemme”. (Raudaskoski 2015)

EU on poliittinen, eurooppalaiselle sivilisaatiolle rakentunut yksikkö ja Turkki ei,

ainakaan täysin, ole legitimoinut EU:n kulttuurillista ja poliittista identiteettiä. Uskottava ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimijuus vaatii vahvaa sisäistä identiteettiä. Turkki on poliittinen turvallisuusuhka EU:n identiteetille, sillä Turkki ei hyväksy unionin identiteettiä siirrettäväksi itselleen sellaisenaan. Toiseus on siis molemminpuolista.

Hallin mukaan, että jos ihminen ei kuulu joukkoon, hänellä on tiedostamaton tarve kääntää kyseinen joukko joksikin sellaiseksi, joka on itselle ja hänen omalle joukolle kuulumatonta. Täten kyseisen ihmisen on myös väistämättömästi helpompi heijastaa pahuus ja outous itsensä sijasta toiseen. (Hall 1992, 308) Samalla, kun EU ei halua samaistua Turkkiin, se haluaa myös kitkeä ”laittoman” maahanmuuton Turkista unionin alueelle. Nämä unionin ulkopuolelta tulevat edustaa EU:lle toista toiseutta.

Arvioni mukaan EU:n tekemä pakolaissopimus Turkin kanssa korostaa solidaarisuutta jäsenmaiden kesken. Se on yksi virstanpylväs unionin yhteisessä maahanmuuttopolitiikassa. Eräs osoitus tästä on Euroopan rajaturvallisuusviraston, Frontexin, työntekijämäärän kaksinkertaistaminen vuoteen 2020 mennessä. Frontexin tehtävä on edistää jäsenvaltioiden välistä ulkorajayhteistyötä.

Samalla sopimus on merkittävä periaatteellinen käänne. Aunesluoman mukaan EU:n maahanmuuttopolitiikka muistuttaa yhä enemmän Australian politiikkaa. (Aunesluoma 2017)

6.5. Terrorismin pelko

Turvallistamisen voi nähdä niin merkittävänä osana unionin toimintaa, että se vaikeuttaa ihmisten vapaata liikkuvuutta. Kesällä 2016, Ranskan Nizzan terrorismin jälkiseurauksena, Saksa päätti kiristää tarkastuksia Ranskan vastaisilla rajanylityspaikoilla ja lentokentillä. Samoin toimi Ranska. Lisäksi useat maat, Saksa niiden joukossa, ottivat käyttöön väliaikaiset rajatarkastukset pakolaismäärän hillitsemiseksi. Myös unionin ulkorajavalvonta on kiristymässä. Jäsenvaltioiden kansalaiset saattavat joutua tarkistusten kohteeksi nykyistä useammin palatessaan unionin alueen sisälle. Vapauksia rajoitetaan turvallisuuden nimissä. Helsingin Sanomat

kuvaa tilannetta toteamalla ”vapauden joutuvan pelon panttivangiksi”. (Kähkönen, 15.7.2016)

Heinäkuussa 2016 Merkel yhdisti pakolaisten tulon ja terrorismin sanomalla, että ”pakolaisten virtaa on jopa käytetty terroristien salakuljettamiseksi” (Rajamäki, 12.7.2016). Terrorismin nostamista Merkelin viestinnässä voidaan pitää myöskin luontevana tilanteessa, jossa EU-kansalaiset kaipaavat unionilta turvallisuutta. Tiilikaisen mukaan EU-jäsenyyden kannatus on kasvussa ympäri Eurooppaa ja sen taustalla on kansalaisten turvallisuushakuisuus. Tiilikainen huomauttaa, että unionin antama ”vaikutelma siitä, että EU:ssa olemisen tarjoaa turvallisen ja vakaan poliittisen tulevaisuuden, sataa ilman muuta EU:n laariin”. (Eloranta & Salomäki, 10.7.2016)

Tammikuussa 2017 Merkel puhui terrorismin vastaisesta sodasta. Hän sanoi, että ”terrorisminvastaista sotaa ei voiteta toimimalla yksittäisiä kansalaisia vastaan”. Hän myös mainitsi, että ”taistelu terrorismia vastaan on määrätietoista” ja että ”se ei oikeuta yleistä epäluuloa ketään vastaan”. Näin Merkel samaan aikaan kertoi, että terrorismeja vastaan käydään sotaa, mutta lievensi sanomaansa korostamalla, että tämä ei ole yksittäistä kansalaista vastaan. (Manner, Rimaila & Tuohinen, 30.1.2017)

Merkel jatkoi sanomaansa seuraavana päivänä vieraillessaan Ruotsissa. Helsingin Sanomat kuvailee Merkelin sanomaa ”varovaiseksi”. Merkel sanoo, että ”terrorismin torjunta ei oikeuta yhden kansanryhmän tیا tietyn uskontokunnan vastaisia toimia”. (Kervinen, 31.1.2017)

Myös ”laittomat” maahanmuuttajat on yhdistetty Saksassa terrorisminpelkoon. Saksan sisäisen tiedustelupalvelu on kertonut huolensa paperittomien siirtolaisten suuresta määrästä. (Kuisma, 11.5.2016)

Lopulta joulukuussa 2016 kävi niin kuin moni pelkäsi – Nizzan tyyppinen isku suoritettiin Berliinissä joulumarkkinoille (Kauhanen ym, 19.12.2016). Merkel kommentoi tuoreeltaan iskua sanoen, että ”me emme halua, että pahuuden pelko lamauttaa meidät. (Aittokoski, 20.12.2016). Ja, että ”Jo ennen tätä turvapaikkakeskustelussa on ollut selvä

taite. Keskustelussa on siirrytty siihen, että kaikki eivät voi jäädä tänne” (Sillanpää, 20.12.2016)

Loretta Napoleonin mukaan pakolaisten liikkuvuuteen Välimeren ylitse pitäisi osata suhtautua turvallisuusongelmana, sillä joukossa voi olla soluttautuneita terroristeja. ”italialla ei ole rahaa eikä halua tukkia siirtolaisvirtaa”, kommentoi Italiasta kotoisin oleva tutkija Helsingin Sanomissa. (Sipilä, 13.2.2017)

Perinteisesti valtiot ovat nähneet muuttoliikkeiden uhkaavan kansallista suvereniteettia ja turvallisuutta, mutta muuttoliikkeiden ja terrorismin välille on löydetty myös yhteys. Suurten pakolaismäärien on todettu lisäävän terrori-iskujen todennäköisyyttä yksittäisissä valtioissa. Tätä yhteyttä on ajateltu selittävän muun muassa se, että pakolaisleireillä ihmisten kohtelu on ollut heikkoa, mikä on voinut edistää radikalisoitumista. Veikkola mainitsee pakolaisten turhautumisen yhdeksi esimerkiksi palestiinalaisen Hamas-järjestön. Veikkola pitää kuitenkin paljon merkittävämpänä turvallisuusuhkana eu-kansalaisten radikalisoitumista kuin unionin tulevia mahdollisia ”isis-pakolaisia”. (Veikkola 2016)

Tammikko kuitenkin pitää pakolaisten joukkoon soluttautuneita terroristeja lähinnä propagandana, jota terroristi- ja terroristijärjestö Isis harjoittaa. Tammikon mukaan maahanmuuttoa vastustavat tahot unionin sisällä toisintavat ja vahvistavat tätä propagandaa. Eri ryhmät käyttävät pelkoa, tehokasta poliittista voimaa, oman asemansa vahvistamiseen. (Tammikko 2015)

Uusintaminen näyttää tuottavan myös tulosta. Ajatuspaja Chatham House kysyi joulutammikuussa, 2016 vaihtuessa 2017, kymmenessä jäsenvaltiossa kantaa maahanmuuttoon ja sai merkittävän tuloksen. Keskimäärin 55 prosenttia EU:n kansalaisista haluaa lopettaa maahanmuuton muslimimaista. Kahdeksassa maassa kymmenestä, Saksa muiden mukana, yli 50 prosenttia vastaajista oli maahanmuuttoa lopettamisen kannalla. Viidennes on eri mieltä kysyttäessä pitäisikö kaikki maahanmuutto muslimienemmistöisistä maista lopettaa. Eniten vastustajia löytyy ikääntyneiden, heikosti koulutettujen ja kaupunkien ulkopuolella asuvien ihmisten kohdalla. (Goodwin & Raines 2017) Kesällä 2016 saksalaisista alle 30 prosenttia koki muslimeista

negatiivisia tuntemuksia Pew-tutkimuslaitoksen selvityksessä (Hackett 2016).

Sekä Turkin että Libyan kanssa solmituilla sopimuksilla unioni pyrkii turvaamaan rajojaan ja vähentämään terrorisminuhkaa. Raudaskosken mukaan ulkorajavalvonta on nostettu unioniksi ”maagiseksi taikakalukseksi”, jolla tavoitellaan niin pakolaistilanteen kuin terroriuhkan ratkaisemista. Tutkija kuitenkin arvioi, että rajojen valvon ja laillisten maahanmtuloreittien vähentäminen unionin sisälle vain pahentavat humanitaarista kriisiä. Raudaskoski lisäksi esittää, että kyseiset keinot eivät estä terroristien saapumista EU:hun, mutta vaurastuttavat kyllä ihmissalakuljettajia. Raudaskosken mukaan mitä pidemmälle turvallistaminen ja sen mukanaan tuoma valvonta sekä kontrolli viedään, sitä mahdollisempaan avautuu vaihtoehto pelon ja epävarmuuden kasvamisesta. (Raudaskoski 2015) Toisaalta salakuljettajien toimintaa ja vaarallisia reittejä voi pitää myös eu-rajapolitiikan seuraksen (Leppäkorpi 2015).

7. Merkel-kuva Helsingin Sanomien välittämänä

Yhdysvaltalainen talouslehti Forbes julkaisee vuosittain maailman vaikutusvaltaisimpien naisten listan. Liittokansleri Merkel on vienyt kärkipaikan jo kuutena peräkkäisenä vuotena. Molempien sukupuolten listalla hän on kakkosena Venäjän presidentti Putin. Tämä kaikki maassa, jonka perustuslaki yrittää estää vallan liian keskittymisen. Merkelin politiikan ytimessä on vahvan yhtenäisen unionin luominen, minkä hän kokee hyödyttävän muiden jäsenmaiden ohella erityisesti Saksaa. Helsingin Sanomat pitää Merkeliä ”unionin yhtenäisyyden takuunaisena”. EU:ssa hän on ”karsinut kokoon monta kompromissiratkaisua”. Merkel ”lähestyy asioita käytännöllisesti”. (Kervinen ym. 27.9.2016) Häntä kuvataan ”vahvaksi johtajaksi” ja ”Euroopan merkittävimmäksi poliittiseksi johtajaksi”. (HS-Pääkirjoitus, 11.9.2016) Brexit-päätöksen jälkeen Merkel on nähty ”Euroopan kokoavana voimana”. (Kauhanen, 18.2.2017)

Kun Merkel otti ensimmäisiä kertoja kantaa turvapaikanhakijamäärien kasvuun unionin alueella, Helsingin Sanomat kertoi, että ”Merkelin puhe henki syvää humanismia” (Rautio, 3.9.2015)

Voiman rinnalle Merkel-kuvauksissa nousee vakaus ja kriisinratkaisu. ”Jos hän jotain haluaa, niin vakautta.” ”Hänessä ei ole mitään messiaanista, vaan hän edustaa vakautta. Kriisi kuin kriisi, paikalla Merkel.” Ja ”Merkel kestää myös poikkeuksellisella tavalla paineita, ja hänellä on kyky käsitellä samanaikaisesti useita laajoja kokonaisuuksia.” ”Merkelissä on paljon tuttua, pysyvää. Päällään hänellä on aina samalla kaavalla tehty jakku.” ”Mediassa lähipiiri kuvaa Merkeliä loogiseksi, rationaaliseksi, faktaorientoituneeksi.” (Kauhanen, 4.12.2016)

Merkelistä käytetään lempinimeä Mutti – äiskä. Helsingin Sanomien mukaan Mutti viittaa kansakuntaan perheenä. ”Merkel on Saksa, ja Mutti on variaatio Germania-hahmosta, naisfiguurista, jolla Saksaa on historiallisesti kuvattu. Äitiä käytetään Merkelin puolesta ja häntä vastaan. ”Osa saksalaisista on sitä mieltä, että äiti on hylännyt omat lapsensa”. ”Pakolaiskriisin keskellä Merkelin huomion saivat turvapaikanhakijat, eivät saksalaiset.” (Kauhanen, 4.12.2016)

Jämäkkyuden vastapainoksi häntä pidetään pehmeänä, mikä on näkynyt turvapaikanhakijoita ymmärtävänä Wir schaffen das -viestintänä. Tämä välittyy myös HS-aineistosta. Loppukesällä 2015 Helsingin Sanomat kertoi, että Merkelin esiintymiset ja puheet ovat ”selkeitä, mutta valitettavan harvinaisia poliittisen johtajan kannanottoja ihmisarvon ja laillisuuden puolesta, kun turvapaikkakriisi paisuu Euroopassa yli äyräidensä”. Lehden Merkeliä ymmärtävästä otteesta kertoo kirjoituksen loppu, jossa todetaan, että ”turvapaikanhakijoiden oikeudenmukainen kohtelu ja maahanmuuton hallitseminen eivät ole toistensa vaihtoehtoja, vaan ratkaisun osia”. (HS-Pääkirjoitus, 28.8.2015)

Merkeliä pidetään myös pakolaissopimuksen ”arkkitehtinä” (Mykkänen, 16.7.2016). Arkkitehtius ei ole toistaiseksi ainakaan auttanut kansansuosion hiipumiseen. Syyskuussa 2016 Merkelin suosio oli heikoimmillaan viiteen vuoteen. 45 prosenttia äänestäjistä olivat tyytyväisiä Merkelin työhön. (Kauhanen, 9.9.2016)

Merkelin ongelma on vakuuttavuus tilanteessa, jossa pakolaissopimus on rakennettu arveluttavalle pohjalle. Helsingin Sanomat summaa tilanteen näin:

EU-taipaleen jouduttaminen on erittäin ongelmallinen linjaus. Kenellekään ei ole epäselvää se, että Turkin ihmisoikeudet eivät ole lähelläkään sitä tasoa, jota EU-maalta vaaditaan. Kaiken lisäksi maa vain etäännyy näistä kriteereistä itsevaltaisen johtajansa Recep Tayyip Erdoganin päätöksillä.” (HS-Pääkirjoitus, 19.3.2016)

Ja, että

Unionin päättäjät käyvät kauppaa hengenhädässä pakenevilla ihmisillä – muun muassa siksi, että päättäjien oma poliittinen asema ei horjuisi pakolaisvastaisuuden kasvaessa.” (emt.)

Helsingin Sanomat totesi jo maaliskuussa 2016, että ”Turkin käyttäytyminen on räikeässä ristiriidassa Euroopan unionin perusarvojen kuten vapauden ja demokratian kanssa” ja vuoden loppua kohti tilanne oli jo kokolailla totalitaarisempi (Tuohinen, 8.3.2016).

Merkelin arvovalta Saksassa on ollut vuonna 2016 vastatulessa. Helsingin Sanomat kuvaa, että Merkel oli Saksassa ”aiemmin suuresti arvostettu”. Lehden mukaan Merkel pelaa todella kovilla panoksilla, sillä ”vaikenemalla Turkin ihmisoikeusloukkauksista ja

myötäilemällä Erdogania Euroopan unioni murentaa omaa, demokratiaan valettua arvopohjaansa. Ilman sitä EU:sta ei jää paljoakaan jäljelle.” (Tuohinen, 8.3.2016.)

Trumpin valinta presidentiksi on muuttanut tilannetta hieman. Protektionismin nimiin vannovalle Trumpille on etsitty vastavoimaa ja potentiaalinen sellainen on Merkel. Helsingin Sanomat kuvailee tilannetta niin, että Merkelille on soviteltu vapaan maailman johtajan viittaa (Sajari, 18.1.2017).

Helsingin Sanomat jatkaa myötämielisyyttään myös vuoden 2017 puolella. Lehden toimittaja pohtii kirjoituksessaan, ”ketä arvojohtajaa voisi vielä ihaila”. Merkel on ”ylitse muiden” ja ”määritellyt Euroopan suuntaan jo yli 11 vuotta”. ”Hän on kestänyt velkakriisin, euron kouristukset ja Venäjän uhon. Myös pakolaiskriisistä hän näyttää selviävän.” (Kähkönen, 31.1.2017) ”vaikka joutuu kosiskelemaan CDU:n oikeistosiipeä pakolaispolitiikan kiristyksillä” (Aittokoski ym, 5.3.2017). Merkelin vakauden ja kollektiivisen vastuun korostaminen näkyy myös Helsingin Sanomissa. Lehti kirjoittaa:

”Saksa on se, jonka vastuulla on koko ajan entistä tiiviimmin pitää huoli siitä, että EU pitää yhtä.” (Saarikoski, 14.2.2017)

Saksa on nähty jo useita vuosia toimineen unionin primus motor -tyyppisenä johtovaltiona. Tämä näkyy muun muassa niin, että unionissa ei tapahdu juurikaan mitään sellaisia päätöksiä, joista Saksa olisi eri mieltä. Saksaa kuvaillaan Euroopan poliittiseksi johtajaksi (Helwig & Iso-Markku, 2016) ja ”EU:n vahvaksi linnakkeeksi”. (HS-Pääkirjoitus, 4.9.2016) EU-politiikan käänneet symboloituvat Merkeliin, joka johtaa maansa CDU-valtapuoluetta jo yhdeksättä kauttaan, vuodesta 2000 lähtien. Merkel on kyennyt selviämään lukuisista EU-kriiseistä. Helsingin Sanomat pitää Merkelin pitkän johtajakauden syynä juuri ”viilipyttymäisyyttä ja pätevyyttä kriisinhallinnassa” (Aittokoski, 20.9.2016).

Pakolaisten osalta Helsingin Sanomat kuvaa Saksan johtajuutta peräti velvollisuutena:

Aivan kuten velkakriisin aikana ja Kreikan ongelmien hoidossa Saksa yrittää jälleen ottaa johtoroolia kriisin hoidossa ja tarjota muulle Euroopalle omia ratkaisujaan. Useille jäsenmaille ätmä sopii – ja itse asiassa Merklin tarttumista

ruoriin myös odotettiin ja kaivattiin pitkään. (Kähkönen, 25.9.2015)

7.1. Kun ”Wir schaffen das” sai jäädä

Kriisinhallintaan pohjaa myöskin unionin ja Turkin kanssa solmittu pakolaissopimus. Merkel oli keskeinen tekijä kyseisessä sopimuksessa. Sopimuksessa, joka syntyi poikkeuksellisessa tilanteessa. Vuonna 2015 Eurooppaan saapui yli miljoona ihmistä, suurin osa Saksaan – heistä valtaosa pakeni sotia syyriassa, Afganistanissa ja Irakissa. ”Saksa on maa, joka kunnioittaa jokaisen ihmisen arvokkuutta”, totesi Merkel kritisoidessaan Heidenauin maahanmuuttokriittisiä protesteja (Pettersson, 24.8.2015).

Elokuussa 2015 Saksa päätti, että se ei enää palauta syyrialaisia turvapaikanhakijoita ensimmäiseen EU-saapumismaahan. Tämä nähtiin kädenojennuksena Etelä-Euroopan ”taakankantajille”. (Pettersson, 25.8.2015) Vasta Heidenauin protestien aikaan Merkel puhui ensimmäistä kertaa itse teemasta ”pakolaiskriisi”. Siitä viikko myöhemmin, perinteisessä kesätiedotustilaisuudessa, hänen viestinsä oli selkeä: Me kunnioitamme joka ainoan tänne tulevan ihmisarvoa. Kehotan kaikkia pysymään kaukana heistä, jotka ovat täynnä kylmyyttä ja vihaa.” (Rajamäki, 31.8.2015)

Tilanne kärjistyi 4.9.2015 Budapestin Keletin rautatieasemalla, jossa tuhannet tulijat olivat jumissa, soillä Unkari ei päästänyt heitä eteenpäin. Samana iltana Merkel päätti avata pakolaisille Saksan rajat. (Turtiainen, 29.8.2016)

Kun muut jäsenmaat sulkivat rajojaan, Merkel piti Saksan rajat auki ja sanoi kansalle ”Wir schaffen das – Me pystymme tähän”. Ja jos esteitä tulee vastaan, ne on tehty ylitettäviksi” (Rajamäki, 6.9.2015) Kuullessaan ihmissalakuljettajien jättäneen 71 ihmistä tukehtumaan korma-autoon Itävallassa liittokansleri kommentoi näin: ”Tämä on varoitus, että meidän tulee selvittää siirtolaisongelma nopeasti ja eurooppalaisessa hengessä, joka tarkoittaa solidaarisuuden henkeä”. (Palttala, 28.8.2015)

Kesän edetessä syksyyn Merkel alkoi vaatia yhteisvastuuta ja kaikkien jäsenvaltioiden panosta pakolaistilanteen hallitsemiseksi. Syyskuussa Merkel vaati, että koko Euroopan

on kannettava moraalinen vastuu pakolaistilanteen ratkaisemisessa (Rajamäki, 22.9.2015) Samalla viikolla jäsenmaat hyväksyivät suurella määräenemmistöllä 120 000 turvapaikanhakijan jakamisen jäsenmaiden kesken (Kähkönen & Rajamäki, 22.9.2015).

Merkelin liberaalin politiikan myötä turvapaikanhakijoiden määrä jatkoi kasvuaan loppuvuoden 2015. Samalla Merkelin kannatus alkoi horjua. Jo lokakuussa 2015 julkisuuteen tuli ensiluonnos Turkin kanssa tehtävästä pakolaissopimuksesta (Nyström, 4.10.2015). Seuraavassa kuussa Merkelin hallitus päätti nopeuttaa kielteisen turvapaikkapäätösten saavien hakijoiden käännyttämistä – päätös viikon sisällä (HS-AFP, 6.11.2015).

Vastustuksen kasvu sai Merkelin taipumaan niin, että syyskuussa 2015 Saksa käyttöönotti väliaikaiset rajatarkastukset ja jäädetti Schengen-sopimuksen tarkoituksena rajoittaa tulijoiden määrää. Samalla hän nosti asian kansainvälistä kulmaa ja yhteistyötä Syyrian kriisissä sekä Turkin merkitystä maahanmuuton hillinnässä. Nykänen arvioi, että Merkelin tapa kehystää asia kansainväliseen kehykseen saattaa listätä Saksan vaikutusvaltaa kansainvälisissä kriisien ratkaisuisissa. Lisäksi kehyksen muuttaminen kansallisesta kansainväliseksi siirsi julkisen huomion Saksasta maahanmuuton syihin ja sitä kautta antoi Merkelille enemmän tilaa hengittää. Merkelin kansainvälistä painotusta kasvatti Pariisin vuoden 2015 marraskuiset terrori-iskut. Keskustelu muokkaantui kohti lähtömaiden turvallisuutta. (Nykänen 2016) Iskut ruokkivat myös puhetta terrorismin torjunnasta. Tekojen jälkeisenä päivänä Merkel totesi: ”Osallistumme taisteluun kansanne heitä vastaan, jotka tämän käsittämättömän teon tekivät teille”. (HS, 14.11.2015) Hän sanoi myös, että ”Isku vapautta vastaan ei osunut vain Pariisiin, se osui meihin kaikkiin” (Rajamäki, 15.11.2015).

Helsingin Sanomien mukaan iskut eivät vaikuttaneet Merkelin pakolaispoliittiseen linjaan:

Merkelin linja pysyy. Hän pyrkii parhaansa mukaan ajamaan Euroopassa kolmea asiaa: avun koordinoimista EU:n ulkorajoille, yhteistyötä Turkin kanssa ja EU:n sisäistä vastuunjakoa, jonka tärkeä osa on turvapaikanhakijoiden jakaminen jäsenmaiden kesken. (Rajamäki, 21.11.2015)

Vielä samassa kuussa Saksan hallitus kertoo aikeista lähettää Lähi-itään 1200 sotilasta

tukemaan taisteluja terroristijärjestö Isisiä vastaan Syyriassa ja Irakissa (Niemeläinen, 30.11.2015) Puoluekokouksen alla, joulun lähetessä, puoluehallitus tiukensi terrorismia, turvallisuutta ja pakolaisia koskevaa julistustaan. Sen mukaan pakolaisten määrää täytyy saada Saksassa vähennettyä. (Rajamäki, 15.12.2015) Helsingin Sanomat kuvasi käännettä Merkelin kompromissiksi. Merkel itse kommentoi asiaa näin: ”Olemme ottaneet huomioon ihmisten huolen tulevaisuudesta, ja se tarkoittaa, että haluamme vähentää merkittävästi maahan tulevien ihmisten määrää” (Vuoripuro, 14.12.2015)

Vastarinta Merkelin ”avoimien rajojen politiikkaa” kohtaan on kasvanut vuoden 2016 aikana. Nykäsen mukaan vastustus kasvoi saksalaisten lisäksi EU- tasolla ja tämä vaikutti myös liittokanslerin henkilökohtaiseen kannatukseen. (Nykänen, 16.6.2016) Merkel on toistuvasti kieltäytynyt asettamasta kattoa maahantulijoille: Sille tielle en minä eikä CDU lähde”. Mutta pakolaiskriisin takia Merkeliin kohdistuu ”suurempi paine kuin koskaan”. (Aittokoski, 20.9.2016)

Sen sijaan Merkel on yrittänyt saada muita jäsenvaltioita mukaan. Merkel pitää tärkeänä, että sen lisäksi, että Saksa on avannut rajansa pakolaisille, myös kaikki muut jäsenvaltiot kantavat kukin osan taakasta. (Rajamäki, 26.4.2016) Täten Merkel viestii omalla esimerkillään muita toimimaan saman tyyppisillä toimenpiteillä.

Tämä ”suurempi paine” näkyy myös Merkelin CDU:n viime aikojen historiallisen heikkona vaalimenestyksenä ja oikeistopopulismin nousuna. Esimerkiksi Berliinin syksyn 2016 osavaltiovaaleissa suurimmaksi voittajaksi ylsi maahanmuuttokriittinen Vaihtoehto Saksalle AfD -puolue. Julkinen puhe on koventunut. ”Maahanmuuttajia vastaan kiihkoilevat kansalaiset sekä äärioikeistolaiset poliitikot ovat jo jonkin aikaa käyttäneet termejä suoraan Hitlerin sanakirjasta”. (Teittinen, 13.10.2016) Maahanmuuttovastaisia mielenosoituksia on järjestetty vuosina 2016 ja 2015 ympäri Saksaa. Esimerkiksi Pediga-liikkeen mielenosoitukset ovat olleet kymmenientuhansien protestojien kokoisia suurtahtumia. (Aittokoski, 8.10.2016) Vuoden 2016 aikana Saksassa tehtiin noin 3500 hyökkystä pakolaisia ja turvapaikanhakijoita kohtaan, kertoo sisäministeriö, joissa loukkaantui yli 500 henkilöä (Kajander, 7.3.2017) Mecklenburg-Etu-Pommerin osavaltiovaaleissa AfD ohitti Merkelin CDU:n. Nyt ennakoidaan, että Vaihtoehto Saksalle ylittää äänikynnyksen vuoden 2017 liittopäivävaaleissa. Se olisi

ensimmäinen kerta sitten toisen maailmansodan, kun Saksan parlamentissa on avoimesti äärioikeistolainen puolue. (HS- Pääkirjoitus, 11.9.2016) Jo keväällä 2016 Merkelin pakolaispolitiikkaa kritisoitiin fiaskoksi aluevaalin tulosten jälkeen. Osavaltiovaaleja pidettiin eräänlaisena kansanäänestyksenä Merkelin päätökselle avata maan rajat sotaa pakeneville ihmisille ja liittokanslerin osalta ne eivät menneet hyvin. (Kärppä, 14.3.2016) Tulee kuitenkin huomata, että vaikka Helsingin Sanomat linkittää AfD:n äärioikeistoon, Elon mukaan kyseinen puolue kuuluu oikeistopopulististen puolueiden piiriin (Elo 2017).

Saksassa tapahtui heinäkuussa 2016 neljä hyökkäystä, joissa kuoli yli 10 ihmistä ja loukkaantui useampi kymmenen. Kolme neljästä hyökkäjästä oli turvapaikanhakijoita. Merkel on saanut osakseen rajua kritiikkiä unioniin saapuneiden siirtolaisten myötä niin poliittisesti vasemmalta kuin oikealtakin mediaa unohtamatta. Media on syyttänyt häntä pakolaisten avokätisestä kohtelusta ja kytkenyt sen terrorismiriskiin. ”Avokätinen kohtelu on antanut islamistiterroristeille tilaisuuden toimia Saksassa”. (AFP-Reuters, 28.7.2016)

Merkel näkee terroristit henkilöinä, jotka ”haluavat heikentää meidän yhteisöllisyyttämme, avoimuuttamme ja halua auttaa apua tarvitsevia ihmisiä”. Merkelin mukaan Saksa seisoo ”sitä vihaa ja pelkoa vastaan, jota terroristit näkevät kulttuureiden ja uskontojen välissä”. Merkel ”ei salli jihadistien estävän hänen hallitustaan johtamasta järjellä ja myötätunnolla”. Hän myös kertoi toimittajille, että ”ettemme voi antaa elämäntapamme tuhtoutua”. (AFP-Reuters, 28.7.2016) Elokuussa Merkel oli jo itsekriittisempi. Hän kutsui pakolaisia ”pitkän ajan ongelmaksi”. Hän myös puhui terrorismipeloista, mutta painotti, että ”pitää kieltäytyä vetämästä suoraa yhteyttä pakolaisten ja terrorismin välille”. Merkel myönsi ”Saksan hylänneen pakolaisten suhteellisen jaon maiden kesken sekä kieltäytyneen esimerkiksi EU:n ulkorajojen suojelusta”. ”Emme hallinneet ongelmaa oikealla tavalla. Kyse on niin ulkorajojen suojelusta kuin Schengen-alueesta”, liittokansleri totesi. (Kuisma, 31.8.2016)

Joulukuussa 2016 Merkelin puhe oli jo huomattavasti vuotta aiempaa vähemmän pehmeää. Diskurssi oli muuttunut. Puoluejohtaja puhui puolueväelle muun muassa kertomalla, että ”Pakolaiskriisi ei koskaan enää saa toistua” ja että ”Kaikki eivät tänne jää”. Keskustelu on siirtynyt vastaanotosta palautuksiin. (Kauhanen, 11.12.2016) Saksassa viranomaiset vaativat myös pääsyä turvapaikanhakijoiden kännykkätietoihin

(Kauhanen, 28.2.2017).

Puoluekokouksessa 2016 Essenissä Merkel nosti esiin pakolaiskriisin keskeisen syyn – sodan Syyriassa. Hän kuvaili tilannetta Alepossa ”valtavaksi häpeäksi lännelle”. Hän kohdisti kritiikin Venäjälle sanomalla, että ”Venäjä tukee Basar al-Assadia tämän sodassa omaa kansaa vastaan”. Hän puolusti EU:n ja Turkin välistä pakolaissopimusta kertomalla, että ”Sopimus pelastaa joka päivä ihmishenkiä”. (Kauhanen, 6.12.2016) Merkel on puhunut myös samankaltaisista sopimuksista muiden kauttakulkumaiden kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi Egypti ja Tunisia. ”On tärkeää, että viime kesänä nähdyn tilanteen toistuminen voidaan estää”. (HS-Reuters, 26.9.2016)

Venäjä-kritiikkiä Merkel on pitänyt yllä muutenkin. Merkelin mukaan Syyrian hallinto on tehnyt ”vakavia rikoksia ihmisyyttä vastaan”. ”Edes kemiallisten aseiden käyttöä ei vältetä” eikä ”edes YK:n humanitaariset saattueet ole turvassa Venäjän tukeman Syyrian hallinnon hyökkäyksiltä”. (HS-AFP-Reuters, 2.11.2016) Venäjän arvostelijoiden joukkoon on liittynyt myös Turkki ja Erdogan vetoamalla ”Venäjän erityiseen vastuuseen väkivallan rauhoittamisessa Syyriassa” (Sillanpää, 29.9.2016).

Puheissaan Merkel on korostanut turvallisuutta, niin Saksan sisäistä kuin unionin turvallisuutta. Joulukuun 2016 puoluekokouksessa Merkel vaati Saksan sisäisen turvallisuuden vahvistamista ja täyskieltoa kasvot peittäville hunnuille. Hän perusteli tätä yhtenäisellä kulttuurilla: ”Emme halua rinnakkaisyhteiskuntia. Meidän lainsäädäntömme pätee, ei heimosäännöt, kunniakoodisto tai sharia-laki.” (Kauhanen, 6.12.2016)

Näin hän teki pesäeroa ”heihin”, joiden toimintamallit eivät kuulu unionin sisälle. Merkel antoi ymmärtää, että ”heitä” on myös saksalaisina saksalaisten joukossa itsessään viitaten ”huolestuttavaan äärioikeison suosion nousuun” sanomalla, että ”Myös monelle saksalaiselle tulisi kotouttamiskurssi tarpeeseen.” (Kauhanen, 6.12.2016)

Aiemmin Merkelin viestinnän keskiössä olivat solidaarisuus ja vastuunkanto. Merkelin mukaan kunkin jäsenvaltion tuli ottaa käyttöön yhteinen union laajuinen maahanmuuttojärjestelmä. Hän on myös korostanut, että maksimikiintiötä ei voi ottaa

käyttöön ”koska vainottujen turvapaikkaoikeus ei tunne ylärajaa”. Merkelin maahanmuuttopolitiikan pohjana voidaan pitää Saksan perustuslakia, jonka mukaan ihmisen arvo on loukkaamaton. Merkel kehysti maahanmuuttoasiat kansallisiin toimiin ja arvoihin. Hän näki maahanmuutossa enemmän mahdollisuuksia kuin riskejä, kärkenään työvoima ja talous. Vielä syksyllä 2015 Merkel kuittasi kritiikin sanomalla, että aitojen rakentaminen ei vähennä tulijoiden lukumäärää, vaan he etsisivät uudet reitit, joiden kautta saapua unionin sisälle. (Nykänen 2016)

Kun Berliinissä tapahtui isku joulumarkkinoille joulukuussa 2016, ja tekijää ei vielä tiedetty, Merkel kommentoi mahdollista yhteyttä turvapaikanhakijoihin näin: ”Tämä olisi erityisen vastenmielistä niitä saksalaisia kohtaan, jotka päivittäin auttavat pakolaisia, ja niitä pakolaisia kohtaan, jotka oikeasti tarvitsevat meiltä suojaa”. (Aittokoski & Kähkönen, 20.12.2016)

Tunisialaismiehen tekemän Berliini-iskun jälkeen puhe koventui entisestään. Merkel sanoi, että ”terroriuhka jatkuu, kuten on jatkunut jo useita vuosia. Me kaikki tiedämme sen”. Hän kohdisti viestinsä erityisesti tunisialaisille: ”Meidän pitää nopeuttaa karkotusprosessia ja myös karkottaa ihmisiä aiempaa enemmän”. (Aittokoski ym, 23.12.2016) Hän myös kehui ihmisiä maltillisesta suhtautumisesta: ”Olen ollut viime päivät hyvin ylpeä siitä, miten harkiten suuri osa ihmisistä on reagoinut”. (Kauhanen, 23.12.2016)

Kun vuosi oli vaihtumassa 2017 puolelle, Merkel nosti terrorismin maansa suurimmaksi ongelmaksi toteamalla, että ”islamistinen terrorismi on nyt Saksan suurin koetinkivi”. Hän myös lupasi lakipakettia, joka parantaa Saksan turvallisuutta. (Eloranta, 31.12.2016)

Merkel siis spesifioi terrorin islamistiseksi ja samalla korosti turvallisuuden edistämistä maan rajojen sisällä. Helsingin Sanomien arvion mukaan liittovaalikampanjassaan Merkel painottaa nimenomaan turvallisuutta. (HS-Pääkirjoitus, 1.2.2017) Kansainvälisessä turvallisuuskonferenssissa hän totesi, että unionin sisäinen ja ulkoinen turvallisuus on EU:n yksi kriittisimmistä kysymyksistä, johon tulisi nyt keskittyä, koska ”kansalaisten luottamus EU:hun on palautettava” (Huhta & Kauhanen, 19.2.2017) Turvallisuus korostuu yhä kansainvälisempänä elementtinä ja yhteistyönä. Merkelin

mukaan ”Voimme olla vahvoja vain, jos toimimme yhdessä”. Tällä hän viestittää yhteistyön tärkeydestä terrorismintorjunnassa. Hän myös painottaa pakolaiskriisin juurisyitä ja siviilikriisinhallinnan sekä kehityspolitiikan merkitystä lähtömaissa. (Kauhanen, 18.2.2017) Tällaisia juurisyitä Euroopan unionin erityisedustaja Angel Losadan mukaan ovat heikko hallinto, köyhyys, koulutuksen puute – sotien ja konfliktien lisäksi (Manner, 28.2.2017).

7.2. Merkelin diskurssit

Päättäjien retoriikka mukailee olemassaolevaa todellisuutta. Miettinen muistuttaa, että poliitikkojen puheet reagoivat aina toimintaympäristön muuttumiseen. (Miettinen 2017) Helsingin Sanomien välittämänä Merkelin viestinnässä on havaittavissa turvallistamista. Se näkyy muun muassa ”ulkorajojen suojelua”, ”ulkoista turvallisuutta”, ”Shengen-alueen turvaamista”, ”elämäntapamme tuhoutumista” ja ”sisäisen turvallisuuden vahvistamista” ilmaantuvina painotuksina. Lisäksi hän on korostanut terrorismiä painottamalla ”terrorismiuhkaa”, ”pakolaisten virtaa terroristien salakuljettamiseksi”, ”pahuuden pelkoa” ja ”terrorisminvastaisen sodan voittamista”.

Merkelin yksinkertaiselta kuulostava lausunto ”meillä ei päde sharia-laki” pitää sisällään kysymyksen, että voisiko sellainen olla mahdollista? ”Sharia” käsitteenä, ilmaistuna yhdessä ”sisäisen turvallisuuden vahvistamisen” kanssa luo uhkan vieraasta, brutaalista lainsäädäntömallista, ja jonka yhteydessä kuulija saattaa pohtia sitä, millä tavalla yhteiskunta olisi erilainen, jos sharia olisi voimassa.

Merkelin ilmaistessa, että ”meillä pätee perustuslaki”, hän antaa myös piiloviestin siitä, että hän toimii sen lain takeena, ja että jos hän saa jatkaa työtään, hän pitää huolen, että näin on myös jatkossa.

Viitatessaan ”elämäntapamme tuhoutumiseen” Merkel välittää viestin siitä, että tietynlainen EU:n perusarvoihin perustuva elämä olisi vaarassa. Tämä antaa kuulijalle vakavan signaalin siitä, että jotain dramaattista voi tapahtua, jos tilanteeseen ei puututa. Jälleen puhuja viestittää, että hän, yhteistyöllä muiden kanssa, on oikea henkilö estämään

retorisesti visioidun epämiellyttävien tapahtumien kehityskulun. Puhe meistä muistuttaa myös yhteisestä identiteetistä, unionin arvopohjasta.

Puhumalla sisäisen turvallisuuden vahvistamisesta Merkel antaa kuulijalle kuvan, että hän välittää kansastaan ja haluaa taata heidän hyvinvointinsa. Sisäinen turvallisuus luo myös mielikuvan, että Merkel priorisoi saksalaiset. Näin hän myös leikkaa kritiikkiä niiltä puheilta, joissa on väitetty liittokanslerin priorisoineen turvapaikanhakijat. Viestintä muokkaantuu vaivatta ”me versus he” -asetelma – asetelma, joka antaa vaivatta kuulijalle rohkaisua.

Ulkorajoista ja Schengen-alueen turvaamisesta puhumalla Merkel muistuttaa, että unionia uhkaa jokin sellainen, jonka estäminen vaatii toimia ja suojelua. Puhe yhteisistä ulkorajoista luo kuvan yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä, yhteisestä alueesta ja arvoista, joiden puolustaminen on arvokasta.

Muistuttamalla terrorismiuhkasta ja sen jatkumisesta Merkel muistuttaa, että työ on vielä kesken ja jotain hirvittävää voi olla edessä. Viesti saattaa ylläpitää myös kuulijoiden epäluuloisuutta. Puhumalla ”pakolaisten virrasta” ja yhdistämällä sen ”terroristien salakuljettamiseen” Merkel tekee selväksi, että pakolaisia ylipäättänsä tulee liikaa ja se on turvallisuuden näkökulmasta kestämatöntä.

Tiivistettynä (Helwig 2017) Merkelin Eurooppaan suuntautuneen toisen maailmansodan jälkeen suurimman maahanmuuttomäärän aikaisen viestinnän muutoksen voi jaotella kolmeen diskurssiin. Ne ovat 1. ”Wir schaffen das!” -, 2. ”Ordnung muss sein!” - ja 3. ”Europa schafft das!” -diskurssit.

Ensimmäisenä mainittu diskurssi kohdistui ”kriisiin” alkuvaiheeseen. Sen johtoajatuksena on Saksan voiman korostaminen, jossa voimaan kuuluu myös muiden, heikompien, auttaminen. Kyse on pakolaisiin kohdistuvasta solidaarisuudesta. Samassa diskurssissa painotetaan maahanmuuttajien merkitystä taloudelle – Merkelin mukaan ikääntyvä Saksa ei pärjää ilman heitä. Tässä diskurssissa tulijat nähtiin tulevana työvoimana. Toisessa diskurssissa Merkel huomasi, että tulijamäärä ei ole vähenemässä ja tämä vaatii

rajoitettavia toimenpiteitä. Tässä diskurssissa Merkel korostaa sitä, että Saksaan ei saa tulla kaikki ja että järjestelmää pitää kehittää ja organisoida toimivammaksi. Kolmannessa diskurssissa korostuvat yhteisvastuu ja taakanjako. Diskurssiin kuuluu myös Euroopan ulkorajojen sulkeminen tulijoilta. (Helwig 2017)

Kaarkoski huomauttaa, että diskursseista ensimmäinen oli tilanteessa, jolloin paine ottaa vastaan pakolaisia oli käytännössä ylitsepäsemätön. Kaarkosken mukaan Merkelin oli poliittisesti välttämätöntä korostaa Saksan voimakkuutta ja tätä kautta viestittää vastuunkannosta. Retorisesti Merkel halusi painottaa sitä, että Saksa ja Eurooppa pystyvät selviytymään suuresta pakolaismäärästä toimimalla tehokkaasti ja joustavasti. (Kaarkoski 2017)

Merkelin diskurssin voidaan nähdä siirtyneen Saksan eettistä vastuuta painottavasta ihmisoikeusperusteisesta puheesta poliittisia realiteetteja korostavaksi puheeksi. Tämä muutos tarkoittaa sitä, että ”eettiset periaatteet jäävät poliittisen pakon jalkoihin”. (Vuorelma 2017)

Miettisen mukaan liittokanslerin viestimisessä korostuu turvallistamisen diskurssi. Hän hakee lausunnoillaan turvaa paitsi omille Saksan myös muiden jäsenvaltioiden kansalaisille terroristeja vastaan, joiden soluttautumista runsaat siirtolaismäärät saattavat auttaa. Merkelin turvallisuuslinjauksissa näkyy terrorisminvastaisuus. Terrorismiretoriikan Merkel yhdistää kollektiivisuuden vaatimukseen. Terrorismi on esimerkki, pakolaisuuden rinnalla siitä, että yhdessä tekemällä edellytykset hillitä ongelmaa paranevat – ja tässä tavoitteessa yhteistyöhön EU tarvitsee myöskin niitä, joita se ei lähtökohtaisesti välttämättä koe läheistä kumppanuutta – kuten Putinin Venäjä ja Trumpin Yhdysvallat. Miettisen mukaan Merkelin puheet heijastelevat turvallistamisen diskurssia, jossa valtion ja unionin kaltaisten instituutoiden tehtäväksi määritellään ennen kaikkea turvallisuuden luominen. Miettinen huomauttaa, että muun muassa eurobarometrin kertovat turvallisuuden nousseen eurooppalaisten huolenaiheeksi. Turvallistaminen näkyy muun muassa prosessien tasolla, joka nousee esiin seuraavan otsikon alla. (Miettinen 2017)

Vaikka Merkel on vetäytynyt kriisiin alussa viestittämästään ”wir schaffen das” -

liberalismistaan, Merkelin maahanmuuttopoliittisessa linjassa näkyy yhä humanitaarisen vastuun diskurssi, jossa painottuu unionin laajuinen ulottuvuus. Tämä näkyy muun muassa lausunnoissa lähtömaiden kehityspoliitikasta ja siviilikriisinhallinnasta. Rinnalla Merkel ylläpitää kansainvälisen yhteisön kollektiivista vastuuta korostavaa diskurssia. Läsä on ajatus yhteistyön vahvuutta tuovasta hyödystä. Elon mukaan Merkelin diskursseissa näkyy Euroopan historiallinen ulottuvuus ja Saksan historiallinen vastuu. ”Saksa tietää vastuunsa”, kiteytti Merkel Münchenin turvallisuuskokouksessa (Kauhanen, 18.2.2017) Merkelin diskurssit tukevat Saksan pyrkimyksiä valmistaa kansainvälistä yhteisöä siihen, että valtio on ottamassa suuremman vastuun kansainvälisessä politiikassa. (Elo 2017)

Myös Aunesluoma arvioi, että Merkel on kantanut läpi ”kriisin” perusajatusta kansainvälisen vastuunkannon tärkeydestä (Aunesluoma 2017). Hirven mukaan Merkel tekee töitä sen eteen, että humanitaarinen diskurssi välittyy myös jatkossa. Tosin hänet huomioidaan tästä yhteydestä enemmän Saksan rajojen ulkopuolella kuin sisäpuolella. Hirvi kuitenkin huomauttaa, että on myös sellaisia arvioita, että Merkelin puhe pakolaisten auttamisesta on keino muuntaa hänen ”kylmää” imagoaan humanitaarisemmaksi. Tällöin viestintä olisi enemmän strateginen valinta politiikanteon sijasta. (Hirvi 2017)

Kööpenhaminen koulukunnan kysymyspatteristoa mukaillen Merkelin viestinnässä näkyy turvallistaminen ja näin hän suojaa ensisijaisesti omia kansalaisiaan ja toissijaisesti unionin kansalaisia ja sitä kautta EU:ta instituutiona. Uhat, joilta Merkel suojelee, kohdistuvat riskiin terrorismista, jonka todennäköisyyttä unioniin suuntautuva kasvava maahanmuutto saattaa lisätä. Turvallistaminen ei ole jäänyt kiristyneen puheen tasolle, vaan näkyy myös käytännön toimenpidelinjausten muutoksina.

7.3. Merkelin viestinnän muutoksen selittäjät

Merkelin turvallistamiseen pyrkivää poliittista käyttäytymistä voi selittää usealla tavalla. Seuraavassa kokoan ne kolmeen osa-alueeseen.

7.3.1. Sisäpolitiikka

Tulkintani mukaan Helsingin Sanomien kautta välittäneessä Merkelin viestinnässä näkyy Saksan sisäpoliittinen asetelma, jossa näkyy muutos. Sisäpoliittinen kehityskulku näkyy oikeistopopulismin kannatuksen merkittävänä nousuna ja Merkelin kannatuksen heilahteluina, mikä on saanut Merkelin kiristämään lausuntojaan maahan tulijoiden kannalta kireämpään suuntaan. Myös Miettinen arvioi, että Merkelin retoriikka on tiukentunut, mutta huomauttaa, että mitään suurta ideologista käännettä ei ole tapahtunut (Miettinen 2017) Merkel tiedostaa, että hän ei voi liikaa perääntyä pakolaispolitiikkansa peruslinjasta, sillä se tulkittaisiin myönnytyksenä oikeistopopulistiselle AfD-puolueelle. Hän siis pyrkii välttämään tämän, mutta samalla säilyttämään liikkumatilansa poliitiikkansa käytännön toteutuksessa. (Elo 2017) Tilanne korostuu vuoden 2017 liittopäivävaalien vuoksi, jolloin Saksaan valitaan myös liittokansleri, jona Merkel tahtoo seuraavan kauden. Sosialidemokraattisen kilpakumppanin kannatus mittausten mukaan oli vuoden 2017 alussa Merkelin suosion tasolla.

Helwigin mukaan Merkelin viestinnässä tapahtunut muutos on huomattava, kun sitä peilaa ”kriisin” alkuun. Yksi keskeinen syy siihen on bavarialaisen sisarpuolueen CSU:n pitkittynyt Merkelin avoimen linjan haastaminen ja AfD:n suosion nousu. (Helwig 2017) Täten Merkel on ollut ikään kuin pakotettu muokkaamaan linjaansa. Samalla linjalla on Kaarkoski, jonka mukaan sekä unionin että Merkelin maahanmuuttopolitiikka ovat tiukentuneet ”kriisin” myötä. Kaarkoski pitää muutosta luontevana poliittisena seurauksena tilanteessa, jossa julkinen keskustelu ja yleinen ilmapiiri ovat muuttuneet tiukempaa kontrollia vaativaksi. Merkelin retoriikka juontaa maahanmuuttoon liittyvien kriittisten asenteiden voimistumiseen, mikä näkyy Saksan lisäksi muissa jäsenvaltioissa. (Kaarkoski 2017)

7.2.2. Eurooppa-politiikka

Kun pakolaisten tulo jatkoi kasvuaan, kansallisen kritiikin lisäksi eurooppalainen kritiikki kasvoi. Lisäksi, kun havaittavissa oli Saksan kuormittuminen, Merkel nosti viestinsä keskiöön kansainvälisen yhteistyön. Samalla Merkel on pyrkinyt muuttamaan yhteistyön käsitettä välineellisempään suuntaan, jossa myös pienemmät liittoumat voivat edistää

tärkeäksi koettuja tavoitteita. Näin Merkel laajentaa keinovalimaansa tilanteen ratkaisemisen edistämiseksi. Nykänen käyttää tästä nimitystä verkostoituneen turvallisuuden konsepti, jonka avulla Merkel pyrki valtioita yhdistäviin yhteistyörakenteisiin konfliktien vähentämiseksi, mutta Saksan intressit huomioiden (Nykänen 2016). Ajallisesti Merkelin vastuunkannon painottamisen aloituksen voi kohdentaa syksyyn 2015. Vastuuta Merkelin mukaan piti ottaa heikompiensaisten hädästä. (Kaarkoski 2017)

Mainitsin aiemmin Elon käyttämästä sisäpoliittisesta liikkumatilasta, mutta sama mallinnus pätee Merkelin Eurooppa-politiikkaan. Kun asia ei edisty Merkelin haluamalla tavalla, hän kokoaa samanmielisiä tahoja, tässä tapauksessa valtioita, yhteen ja muodostaa niistä löyhiä koalitioita. Tämä on näkynyt maahanmuuttopolitiikassa, mutta myös unionin syvempään integraatioon tähtäävissä pyrkimyksissä laajemmin. Moni EU-johtaja on taipunut ajatukseen eritahtisesta integraatiosta. Merkel sanoi vuoden 2017 alussa tukevansa kahden kaistan Eurooppaa. Linjausta tukivat perustajajäsenet Belgia, Luxembourg ja Hollanti. ”Eivät kaikki halua ottaa osaa samoihin integraation askelmiin”, totesi Merkel helmikuussa. (HS-Pääkirjoitus, 12.2.2017 ja Mykkänen, 1.3.2017)

7.2.3. Prosessit

Aunesluoma arvioi, että Merkelin retoriikka on muuttunut tapahtumaketjun alun avoimuudesta tiukemmalle linjalle. Se näkyy tiukempina toimenpidelinjauksina. (Aunesluoma 2017) Kauaksi on tultu vuoden 2015 syksyn ”Saksa on pakolaisille toivon ja mahdollisuuksien maa” -puhetavasta (Moster, 12.9.2015). Elo puhuu Aunesluoman esiin tuomassa yhteydessä prosesseja korostavasta viestinnästä. Berliinin terrori-iskun jälkeen (joulukuu 2016) Merkel ryhtyi korostamaan karkottamisen tärkeyttä niiden ihmisten osalta, jotka ovat syyllistyneet rikoksiin tai uhkaavat yhteiskuntarauhaa. Elon mukaan Merkelin viestinnässä näkyy muutos prosessien tasolla. ”E erityisesti terrori-iskujen jälkeen Merkel on korostanut viranomaisten vastuuta ja eurooppalaisen viranomaisyhteistyön tärkeyttä”, arvioi Elo. (Elo 2017)

Turvallistaminen ei siis ole jäänyt pelkän puheen tasolle, vaan sen myötä säädöksiä on muutettu. Turvapaikkasäädösten kiristämistä voi pitää myös Merkelin ”vaiivhkaisena U-

käännöksenä” (Helwig 2016). Elon mukaan tavoitteena tällaisessa prosesseja korostavassa viestinnässä on jakaa yleisölle huoli siitä, että heidän turvallisuutensa on myös poliitikkojen huoli. Lisäksi tarkoitus on torjua Merkeliin kohdistuvaa arvostelua. (Elo 2017)

Kaarkoski tuo rinnalle ajatuksen tilanneharkinnan lisääntymisestä, joka Aunesluoman mainitseman Berliinin lisäksi oli seurausta jo Kölnin vuodenvaihteen 2015-2016 joukkoahdisteluista. Ikävät tapahtumat ovat saaneet liittokanslarin omaksumaan harkitsevampaa politiikkaa korostavia ilmaisuja ja hän on korostanut, että linjauksia on tarkastettu johtuen kriittisestä tilanneharkinnasta. Harkinta koskee muun muassa sitä, että millaisin edellytyksin turvapaikkoja voidaan hakea ja myöntää. Samalla Merkel on viestittänyt tarpeesta löytää perusteellisempia ja pitkäkestoisempia ratkaisuja turvapaikanhakijoiden lähtötilanteeseen. Kaarkoski pitää kuitenkin epäselvänä sitä, onko Merkel ja EU löytäneet keinoja, joilla lähtösyihin voitaisiin vaikuttaa. Hän kysyykin, että voiko lähtösyitä painottava retoriikka olla vain keino pakoilla vastuuta ilman vastuuta vaikuttavista teoista. (Kaarkoski 2017)

8. Merkelin ja HS:n ”myöntäväisyyspolitiikka”

Aineistosarjani päättyy päivään 16.4.2017. Tällöin Turkin presidentin valtaoikeuksia vahvistavan kansanäänestyksen tulos on ratkennut Erdoganin voitoksi. Helsingin Sanomat kirjoittaa tapahtumista näin:

Turkista tulee yhä epävakampi valtio, johon länsimaat eivät voi luottaa. Erdoganista on tullut Lähi-idän Trump. Erdoganille on olemassa vain yksi Turkki, ja se on hänen johtamansa. Hän aluaa nousta maan historiassa modernin Turkin perustajan, Kemal Atatürkin rinnalle. Tai ohi. Paitsi että Atatürk halusi turkista modernin eurooppalaisen valtion. Sille voidaan turkissa sanoa nyt hyvästit. Turkilla ei tule olemaan mitään asiaa EU:n jäseneksi, ja puheet hankkeesta kannattaisi lopettaa. Erdoganin johtama Turkki ei yksinkertaisesti täytä alimpiakaan demokraattisen valtion kriteerejä. Jo kampanjan aikaan Erdogan tuhosi suhteitaan Saksaan syyttämällä maan johtajia natseiksi. Tämä saattoi olla vasta alkua. (Tuohinen, 16.4.2017)

Näin Helsingin Sanomat esittää Turkin valtioksi, joka ei kuulu Eurooppaan eikä ainakaan Euroopan unioniin. Tämä on esimerkki lukuisista esimerkeistä, jossa Helsingin Sanomat rakentavat eron politiikkaa unionin ja sen naapurimaan, Turkin, välillä ja tätä kautta vahvistavat haluamaansa ”länsimaista” eurooppalaista identiteettiä. Kyseinen linja vahvistaa myös ”länsimaisen” Merkelin journalistista asemaa. Helsingin Sanomien on luontevampaa myöntyä Merkelin puolelle.

Vuorelma huomauttaa, että käsite ”länsi” edustaa sen esittäjän omia poliittisia ja moraalisia mieltymyksiä (Vuorelma, 17.2.2016) Se, että toiseuttamista tapahtuu, ei kuitenkaan tarkoita konfliktia tai peräti vihollistamista (Pursiainen & Forsberg 2015, 294) Odotettavissa on, että EU:n ja Turkin välinen suhde jatkuu läheisenä, mutta kompleksisena. Siitä pitävät huolen globaali eriarvoisuus, sisällissodat ja näiden myötä jatkuva maastamuuttoliikkeitä.

Pakolaissopimusta on pidetty Turkille edullisena kiristyksen mahdollistavana työkaluna. Kaikki tutkijat eivät asiaa koe niin. Gürhanli arvioi, että pakolaissopimus ei takaa reilua taakanjakoa eikä kompensoi riittävästi Turkia taloudellisesti. Tutkija ei myöskään näe, että kyseinen sopimus elvyttäisi osapuolten välisiä jäsenyysneuvotteluita saati lisäksi unionin uskottavuutta Turkin silmissä. Päinvastoin, Gürhanlin mukaan Turkin hallinto

osti unionilta hyväksynnän naapurimaan jyrkkenevälle autoritarismille. (Gürhanli 2016)

Aunesluoman mukaan sekä Merkelin että EU:n maahanmuuttopolitiikassa näkyy politiikan pyvyvämpi kiristyminen tulijoiden kannalta hankalammaksi. Tutkija arvioi, että muutos on johtanut siihen, että sisäisen liikkuvuuden rajoitukset uhkaavat pitkittyä. (Aunesluoma 2017) Myös Helwig pitää muutosta pysyvänä, sillä hän ei näe nykyiselle kehitykselle vaihtoehtoa. Tutkija pitää rajojen sulkemista nyky-EU:n pienimpänä yhteisenä nimittäjänä. (Helwig 2017)

Elo ei näe tilanteessa muuta mahdollisuutta kuin pakolaisten sijoittamisen jäsenvaltioihin suhteellisuusperiaatteen avulla. Mekanismiin tulisi yhdistää määriin suhteutettu EU-tuki. Ainakin siihen asti unioni noudattaa Turkkiä kohtaan ”varsin myöntyvää politiikkaa”, sillä Turkki-sopimuksen peruseriaatteisiin kuuluu Turkin rooli pakolaisten portinvartijana. (Elo 2017) Myös Hirvi arvioi, että Turkki-sopimus lisää unionin riippuvaisuutta Turkkiä kohtaan. (Hirvi 2017) Aunesluoma arvioi, että sopimus Turkin kanssa katsotaan yleisesti eettisesti varsin kyseenalaiseksi (Aunesluoma 2017).

EU:n yhtenäisyysvaje näkyy oikeistopopulismin kannatuksen nousuna. Osa jäsenmaista kertoo, että heillä ei ole varaa ottaa pakolaisia. Tämä antaa äärioikeistolaisille ryhmittymille mahdollisuuden ”instrumentalisoida pakolaispolitiikka sosiaalipoliittisena nollasummapelinä” - pelissä vastakkain ovat pakolaiset ja oman maan ”vanhukset ja lapset”. (Elo 2017)

Marraskuussa 2016 Euroopan parlamentti äänesti Turkin EU-jäsenyysneuvottelujen keskeyttämisen puolesta. Syynä päätökseen oli Turkin demokratia- ja ihmisoikeustilanne. Parlamentin mukaan Turkki on ajautunut pois ”eurooppalaiselta polultaan” ryhtymällä ”kohtuuttomiin sortotoimiin” kesän 2016 vallankaappausyrityksen jälkimainingeissa. Päivä päätöksen jälkeen presidentti Erdogan uhkasi avata EU:n välisen rajansa ja edistää pakolaisten siirtymistä unioniin, jos EU jäsenyysneuvottelut eivät etene. ”Jos menette yhtään pidemmälle, rajaportit avataan. Pitäkää se mielessä. Älkää unohtako, että länsi tarvitsee Turkkiä.” (Tuohinen, 25.11.2016)

Merkel vastasi uhkauksiin sanomalla, että

EU:n ja Turkin sopimus sekä sen jatkuminen on menestys molemmille osapuolille. Kummankaan osapuolen tekemät uhkaukset eivät ole hyödyllisiä. Kun ongelmia ilmenee, yritämme ne ratkaista”. (emt.)

Ylipäättänsä Merkel pitää Turkin tilannetta ”mitä suurimmassa määrin hälyttävänä”. Turkissa vuoden 2016 syyspuoliskolla yli 100 000 viranhaltijaa on irtisanottu, joista 37 000 on pidätetty, ja median sensuuri on kiristynyt. Loka-marraskuussa hallinto sulki lisää kurdimediaa. (Kauhanen, 2016) Marraskuun alussa hallinto erotti 10 000 ihmistä lisää. Yhteensä liki 200 tiedotusvälinettä on suljettu. (HS-AFP-Reuters, 2.11.2016)

EU-ryhmittymä edellyttää, että Turkki ei saa viisumivapautta ennen kuin se muuttaa terrorismilakejaan sellaisiksi, että niiden voidaan sanoa kunnioittavan ihmisoikeuksia. Erdogan on vastannut vaatimukseen sanomalla, että

Samalla kun turkkia uhkaavat kaikenlaiset terroristijärjestöt ja niiden tukijat, EU vaatii muuttamaan terrorismilakeja viisumien vuoksi. Mitäs jos muuttaisitte ensin asennettanne. Me kuljemme omaa tietämme, kulkekaa te omaanne”. (Mykkänen, 16.7.2016)

Lisäksi Erdogan on syyttänyt EU:ta ”kurditerroristien tukemisesta” (emt.).

Tilanne on muuttunut nopeasti, sillä vielä toukokuussa 2016 EU-komissio ehdotti Turkille viisumivapauden myöntämistä, sillä maa on ”saavuttanut ihailtavaa edistystä EU:n erilaisten vaatimusten suhteen”. Silloin komission mukaan valtio oli täyttänyt kaikki paitsi viisi unionin 72:sta vaatimuksesta. (Mykkänen, 4.5.2016) Syksyllä 2016 EU vaati Turkia kunnioittamaan ihmisoikeuksia, demokratiaa ja sananvapautta. Silti Saksassa Merkel on joutunut rajoittamaan kyseisiä arvoja yrittäessään pitää välit Turkkiin kunnossa. Huhtikuussa 2016 Merkel myöntyi siihen, että saksalaissatiirikko Jan Böhrermann joutui rikostutkintaan Turkin presidentin pilkkaamisesta. Heinäkuussa Kölnissä tapahtuneen Turkin nykyisen hallinnon kannattajien mielenosoituksen yhteydessä esitettäväksi suunniteltu Erdoganin videotervehdys estettiin.

Elo ennakoi, että EU:n ja Merkelin ”myöntöväisyysspolitiikka” jatkuu. Sitä tukee myös Turkin merkitys energiapolitiikassa. EU suunnittelee monipuolistavansa kaasuntuontiaan. Trans- Anatolian-kaasuputki TANAP on tarkoitus valmistua vuonna 2018. Tällöin unioni saisi kaasua Azerbaidzanista Turkin kautta. Siddin mukaan unionin riippuvuus Turkista energiantuonnin kauttakulkumaana vahvistaa Erdoganin voimaa Brysseliä vastaan. (Siddi

2016) Helsingin Sanomien mukaan ”suojaamalla Erdogania arvostelulta Merkel palkitsee vaikutusyritykset.” (HS-Pääkirjoitus, 23.4.2016)

Unionin pitäisi olla kriittinen myös itseään kohtaan. Euroopan Ihmisoikeussopimus kieltää ulkomaalaisten joukkokarkoituksen (Euroopan Ihmisoikeussopimus, 36). Lisäksi samainen sopimus kieltää syrjinnän ”sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuen” (Euroopan Ihmisoikeussopimus, 13). Silti pakolaissopimuksessa on jaoteltu ensisijaisiksi mahdollisiksi Eurooppaan pääsijöiksi heidät, jotka eivät ole yrittäneet unionin alueelle laittomasti.

Unionin uskottavuuden näkökulmasta voidaan pitää ongelmallisena sitä, että Yildizin mukaan EU ei ole kunnolla tuominut Turkissa tapahtuvaa kurdirikkomuksia. Hän pitää unionin toimia omien arvojensa vastaisina. ”Eurooppa on tukenut Turkin kurdivastaisia sotilasoperaatioita materiaalisesti auttamalla maata kehittämään massiivisen aseiteollisuuden ja toimittamalla sille aseita usein ilmaiseksi tai pilkkahintaan” ja ”EU jatkaa aseitoimituksiaan siitä huolimatta, että unioni on sitoutunut pidättymään aseviennistä tapauksissa, joissa on selvä riski, että esitettyjä vientitavaroita käytetään sisäisiin sortotoimiin”. (Yildiz 2006, 190-191)

9.Lopuksi

Työssäni olen analysoinut sitä, miten Saksan liittokansleri Angela Merkelin viestinnän muutos näkyy ”kriisin” edetessä Helsingin Sanomien välittämänä. Helsingin Sanomien mukaan Merkelin viestinnässä on havaittavissa turvallistamista, jossa maahanmuutto välittyy muun muassa terrorismiuhkana union kansalaisille ja saksalaisille.

Haastattelemanani tutkijat allekirjoittavat väitteen siitä, että Merkelin viestinnässä on nähtävissä muutos. On yhtä lailla kuitenkin hyvä muistaa, että tutkijatkin ovat altistuneet median kirjoituksille. Helwigin diskurssirakenne on havaittavissa aineistostani, mutta se ei ole niin yksiselitteistä kuin Helwig asian esitti. Nähdäkseni Merkelin tavassa toimia sekoittuu kaikki Helwigin kolme diskurssia. Merkel tasapainottelee käyttämällä eri diskursseja.

Itse muutoksesta - käänne osuu vuoteen 2016. Aikaisempi yhteisvastuuseen perustunut rakentavan puheen rinnalle ilmaantui tiukempi, turvapaikanhakijoita kohtaan kielteisempi tapa viestiä. Motivaatio tiukentaa linjaa johtui joulukuun 2016 Berliini-iskun lisäksi oikeistopopulismin kannatuksen noususta Saksassa. Lehti ja tekemäni haastattelut antavat kuvan siitä, että Merkel pyrkii viestimään niin, että keskiössä on saksalaisten ja eu-yhteisön turvallisuudentunteen kasvattaminen.

Sitä hän tekee muun muassa niin, että turvapaikanhakijoiden palautuksia kiirehditään, palautusmäärät ovat aiemmin suunniteltua suurempia ja myös Saksaan tulijoiden määrää rajataan. EU haluaa tehostaa kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden palautusta. Tarkoituksena unionilla on lisätä myös tiedotusta ”siirtolaisten todellisista oloista Euroopassa”. (Sillanpää, 3.2.2017)

Merkelin painotusten muuttumisen voi nähdä jatkumona sille, millainen poliitikko hän on. Liittokanslerin politiikassa on korostunut rationalistinen suhtautuminen, jossa lepää valmius linjantarkastuksiin tarvittaessa. Reagoinnin tarvetta ovat aiheuttaneet muun muassa julkinen keskustelu, oikeistopopulismin kannatuksen nousu, muiden jäsenvaltioiden mielipiteet ja ”kriisin” pitkittyminen. Pitkittyminen on toiminut

Merkelille retorisena motivaattorina painottaa syihin keskittyviä ratkaisukeinoja. Merkel on ollut aiemmin ja on ollut tässäkin tutkielmassa käsitellyssä asiayhteydessä valmis täsmentämään kantaansa poliittisten käänteiden myötä ja mukaisesti. Kaarkosken mukaan tämä on keskeinen syy sille, miksi Merkel on pysynyt johtavassa vallassa niin kauan. (Kaarkoski 2017)

Helsingin Sanomat noudattelee eron ja toiseuden politiikkaa korostamalla Turkkiä valtiona, joka kiristää unionia yhteisen pakolaissopimuksen avulla. Kuva jää ristiriitaiseksi, sillä samalla artikkeleista on nähtävillä se, että kyseistä sopimusta pidetään eettisistä kysymyksistä huolimatta unionin pakolaispolitiikan onnistumiskokemuksena. Eli samalla, kun Turkkiä pidetään epämiellyttävänä yhteistyökumppanina, itse sopimuksen seurauksena syntyneitä pakolaismäärän liikkuvuuden vähentymistä pidetään oikeansuuntaisena.

Ehkä hieman yllättäen, vaikka HS puhuu myös unionin kansainvälisistä velvollisuuksista, artikkeleista välittyy heikko kuva myös EU:sta uhrina, joka ”hyvää hyvyttään” antaa tulijoille mahdollisuuden parempaan elämään. HS ”sortuu” siis ikään kuin samankaltaiseen poliittiseen roolijakoon kuin unioni itse.

Tämä asetelma on omiaan vahvistamaan Merkelin asemaa myös journalismissa. Tulkitsen, että Helsingin Sanomien artikkeleissa on havaittavissa Merkeliä ymmärtävä ote ja on nähtävissä, että kyseinen lehti sijoittuikin kirjoituksissaan enemmän EU:n puolelle autoritäärisempään suuntaan kulkevaa Turkkiä vastaan, vaikka artikkeleista nouseekin selvä huoli unionin kyvystä hoitaa tilanne niin, että se täyttäisi humanitaarisen oikeuden tuntomerkit. Helsingin Sanomien lienee luontevaa nähdä tilanne unionin näkökulmasta, vaikka ei lehti journalismiin kuuluvaa kritiikkiä ole unohtanut.

”Puolen valinta” unionin suuntaan saattaa osin pohjata myös sopimososapuolten hallinnollisiin eroihin. EU:ssa vahvoina periaatteina pidetään oikeusvaltiota ja demokratiaa. Turkissa johdossa on unionin mittapuulla poikkeuksellisen merkittävää valtaa omaava henkilö. Journalismissa, joka pohtii kahden vahvan osapuolen diplomaattista kiistelyä, saattaa kuitenkin piillä uhka siitä, että keskiöstä katoavat kiistan juurisyy – pakolaiset.

Korostamalla ”toisen” heikkouksia, ”itsen” heikkoudet voivat jäädä taka-alalle. Euroopan Unioninkin on syytä kyetä itsetutkiskeluun pakolaistilanteen vuoksi ja siinä median on hyvä toimia muistuttajana, ja ennemminkin unionin epäkohtien esiintuojana, kuin naapurivaltioiden syyllistäjänä. Siksi myös itsetutkiskelu ei tekisi pahaa Helsingin Sanomillekaan.

HS suuntaa viestinsä maan suurimpana printtijulkaisuna suomalaisille lukijoille. Lehden lukija saattaa artikkelien perusteella saada liittokanslerista vahvan ja oikeamielisen kuvan, riippumatta hänen viestinsä sisällön muutoksesta. Lehden myötämielisyyteen on saattanut vaikuttaa myös kotimaan erikoinen tilanne - Suomeen saapui vuodessa moninkertainen määrä hätää pakenevia ihmisiä normaaliolosuhteisiin verrattuna.

Euroopan pakolais”kriisissä” näkyy se, ettei unionin pakolaispolitiikka ole aiemmin ollut politiikan ytimessä, vaan maahanmuutto ja pakolaiset on nähty lähinnä kansallisvaltioille kuuluvana politiikan sektorina. Miettinen arvioi, että turvapaikkahakemuksiin liittyvää Dublin-astusta ei oltu tarkoitettu taakanjakomekanismiksi, mikä itsessään vaikutti EU:n voimattomaan tilaan pakolaismäärien kasvaessa. (Miettinen 2017)

Turkki on ollut työssä keskeisesti mukana muun muassa siksi, että Turkki selittää Merkelin diskurssien muutosta. Näyttää kuitenkin siltä, että Merkel on Turkki-sopimukseen kaikesta huolimatta tyytyväinen. Tämä näkyy muun muassa siinä, että samantyyppistä politiikkaa on jatkettu Turkki-sovinnon jälkeenkin. Tämä näkyy neuvotteluissa Pohjois-Afrikan maiden kanssa. Vaikka EU-johtavat ovat myöntäneet, että Libya on kaoottisessa tilassa ja siellä olevien ihmisten turvallisuutta ei voida taata, käytännön sopimuksia se ei ole estänyt tekemästä. EU-maiden sopimus Libyan kanssa ei ole sopimuksena samanlainen kuin Turkin kanssa, mutta se pyrkii samaan lopputulokseen - pitämään ihmiset EU-rajojen ulkopuolella.

Näyttää siltä, että EU:n maahanmuuttopolitiikasta on kehkeytymässä ”menestysresepti”, sillä EU pyrkii nyt yhtenäisyyteen enemmän kuin massaliikkeen alkaessa. Vuonna 2015 pakolaisten tulo aiheutti unionissa kriisin, joka horjutti jopa Schengen-alueen

olemassaoloa, mutta se vaikutti myös Britannian irtautumiseen unionista. Lisäksi kriisi sotki jäsenvaltioiden sisäpolitiikkaa ja lisäsi oikeistopopulismien kannatusta. Siksi unionin nykysuunta vaikuttaa jäsenvaltioiden kannalta ymmärrettävältä, mutta politiikan linjan eettisiä kysymyksiä se ei poista.

Pakolaissopimuksen keksijä Knaus pitää sopimusta myös Turkille myönteisenä asiana. Knaus on niin vakuuttunut sopimuksesta, että ”EU:n on ehdottomasti saatava vastaavat pakolaissopimukset myös Pohjois-Afrikan maiden kanssa”. (Kauhanen, 15.3.2017)

Merkelille Turkki-sopimus on tuonut hänen, ja yhtä lailla monen muun, kaipaamaa vakautta niin EU:ssa, mutta myös Saksassa. Näin siitä huolimatta, että sopimus on ”täysin ristiriidassa EU:n normatiivisen omakuvan kanssa” ja ”Saksan eettinen liikkumatila maahanmuutokysymyksissä ja erityisesti pakolaispolitiikassa on viimeisen vuoden aikana kaventunut olemattomiin” (Vuorelma 2017).

Aloittaessani työtä mietin sitä, että Turkissa tai Turkilla saattaa olla jotain sellaista, että unioni voisi olla valmis sivuuttamaan normatiivista perustaansa ja legitimoimaan autoritaariseen suuntaan etenevää hallintoa tekemällä läheistä yhteistyötä muun muassa pakolaissopimuksen kautta. Ottamatta kantaa siihen, tapahtuuko näin, turvallistaminen antaa siihen työkaluja. Wæverin mukaan turvallistamisesta pitäisi luopua ja siirtää turvallisuuskysymykset demokraattisen päätöksenteon piiriin ilman vihollis–ystävälähtöä. Vuori kehottaa jättämään turvallisuuden käsittelyn taka-alalle ja keskittymään uhkien korostamiseen. Tällöin uhkien vuoksi tehtäviä oikeutuksettomia toimia tapahtuisi vähemmän. (Vuori 2004, 49)

Turvallistamisen voi nähdä myös liian helppona ratkaisuna. Kynsilehdon mukaan se, että ihminen putoaa yhteiskunnan rakenteiden ulkopuolelle, ei ole turvallisuusuhka. Tutkijan mukaan ilman henkilöpapereita liikkuvat ihmiset eivät ole homogeeninen ihmisryhmä ja täten ryhmää ei voi leimata turvallisuusuhkaksi. Kynsilehto arvioi, että juuri paperittomuus altistaa eri hyväksikäytön muodoille kuten ihmiskaupalle. Siksi laittomaksi maahanmuuttajaksi kutsutut ihmiset ovat turvallisuusuhka ensisijaisesti itselleen. (Kynsilehto 2017)

Muutos ei kuitenkaan ole mitenkään perustavanlaatuinen. Merkel on ylläpitänyt ajatusta siitä, että Saksan, muiden valtioiden ohella, tulee kantaa humanitaarinen vastuunsa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Hän on myös korostanut, että pakolaissopimus ei ole kytkettävissä EU-jäsenyys sopimukseen. Luonnehtisin asetelmaa tasapainotteluksi. Havaintoni perusteella Merkel tasapainoilee EU- ja sisäpolitiikan väleillä tehden niitä myös yhtä aikaa. Voidaankin olettaa, että Saksaan tulevat pienentyneet pakolaismäärät vähentävät Merkeliin kohdistuvaa Saksan sisäistä kritiikkiä ja sitä kautta parantavat hänen mahdollisuuksiaan uusia jälleen kansleripaikkansa.

Tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää, sillä kamppailu Saksan suosituimman puolueen asemasta on tasainen. Saksalaislehti Bildin teettämän, Insa-tutkimuskeskuksen tekemän, kyselyn mukaan sosialidemokraattien kannatus on hieman korkeampaa kuin Merkelin kristillisdemokraattien eli SPD on mennyt CDU:n ohi. SPD:tä äänestäisi helmikuussa 2017 31 prosenttia ja CDU:ta ja sisarpuoluetta CSU:ta 30 prosenttia. Liittokansleriksi SPD:n Martin Schulzia kannattaa 50 prosenttia, Merkelin 34 prosentin sijaan. (Mansikka, 6.2.2017)

Lisäksi kyseessä on tasapaino Saksan säällisten Turkki-suhteiden vaalimiseksi. Hirvi painottaa, että pakolaissopimus on muuttanut Merkelin suhtautumistapaa Turkkiä kohtaan – kyseessä on riippuvuussuhde. (Hirvi 2017)

EU:n ja Turkin välinen pakolaissopimus ponnistaa siitä ”kollektiivisesta onnistumisesta” vakuuttaa maahanmuuton ongelmallisuuden taso. Poliitikot ovat legitimisoinneet sen vakavuuden. Vakava ongelma on enemmän kuin pieni ongelma. Suuri ongelma vaatii myös nopeampia toimenpiteitä kuin pieni ongelma. Tätä kutsutaan kvantitatiiviseksi lokukseksi. (Perelman 1982, 30) Suurille ongelmille oikeutetaan myös massiivisemmat toimenpiteet. Legitimisointi ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ongelma olisi välttämättä suuri tai merkittävä, vaan tärkeintä on se, että legitimisointiin pyrkivät saavat näyttämään asian suurelta niiden silmissä, kenelle asia pitää saada vakuutettua.

Koska suurta ongelmaa on vaikeampi ratkaista kuin pientä ongelmaa, se tuo ongelmaa

ratkaiseville poliitikoille arvovaltaa, mutta myös velvoittaa merkittävämpään vastuuseen.

EU:n tavoite vähentää nopeasti ja paljon alueelleen saapuvien pakolaisten määrää on onnistunut. Kreikkaan saapuvien määrä on vähentynyt 98 prosentilla. (Mykkänen, 7.2.2017) Tämä turvaa EU:n sisäistä yhtenäisyyttä, mutta otaksun, että vain väliaikaisesti, sillä Välimereltä tulevien määrät ovat kasvussa. Itäraja on pysynyt vahvasti kiinni, mutta hinta on arveluttava. Human Right Watch on raportoinut, että rajoilla tapahtuu pahoinpitelyjä poliisien toimesta (Turtiainen, 21.8.2016).

Sopimus antoi myös hengähdystauon keskustelulle, joka pohtii unionin sisärajojen vapaan liikkuvuuden tulevaisuutta. Vapaa liikkuvuus on unionin yksi ”kivijaloista”, jota turvapaikanhakijat ovat horjuttaneet. Kyse on myös rahasta: EU-komissio on arvioinut, että pysyvät tarkastukset Schengen-alueella tarkoittaisivat lähemmäs 20 miljardin euron menetyksen unionin vuosittaiselle taloudelle (Kähkönen, 5.3.2016). Mutta koska EU meni neuvottelupöydissä pitkälle, diplomatian saralla enemmän työkaluja näyttää olevan nyt Turkin hallinnolla.

EU:ta on kritisoitu siitä, että sen tehtävänä on ollut ”Schengenin sopimuksen eikä niinkään pakolaisten pelastaminen” (HS-Pääkirjoitus, 19.3.2016). Schengenin romuttuminen vahingoittaisi merkittävästi unionin yhteistä talousaluetta. Vapaa liikkuvuus on elintärkeä osa EU:n yhtenäisyyttä. (Bal 2016, 32)

Työstäessäni gradua ymmärsin, että pakolaissopimus on paljon enemmän kuin konkreettinen tapa hallita rajaliikennettä ja maahanmuuttoa. Sopimuksen ytimessä on fyysinen, mutta myös henkinen raja, joka erottaa toisistaan EU:n ja Turkin. Tämä raja toimii myös unionin identiteetin määrittäjänä – tekijänä, johon EU vertaa itseään ja rakentaa omakuvaansa. Yhtä lailla Helsingin Sanomien on journalismissaan vaivattomampi identifioitua Merkeliin ja EU-kansalaisiin kuin Erdoganiin ja pakolaisiin. Sopimusriippuvuuden lisäksi unioni on siis riippuvuussuhteessa naapuriinsa työkaluna kollektiivisen yhteisöllisyyden kohentajana.

Näyttää siis siltä, että Turkki pysyy EU:n kumppanina myös jatkossa ja Merkel toimii

sopimuksen vartijana, mutta yhteistyön syvyyttä voi tässä epävarmassa tilanteessa vain arvailla.

Mielestäni työtäni aiheen parissa kiteyttää hyvin Balin ajatukset. Bal muistuttaa, että pakolaismäärien kasvu on EU:lle selkeä muistutus siitä, että EU:lla ei ole tulevaisuutta ilman yhteistyötä Turkin kanssa. Balin mukaan pakolaissopimus voi olla uuden hedelmällisen yhteistyön alku, mutta se vaatisi sen, että molemmat osapuolet pitävät kiinni sovitusta. Bal kuitenkin muistuttaa, että EU-integraatio on ollut nopeinta silloin, kun eri osapuolia ovat yhdistäneet samat uhat. Samankaltaisen integraatiomahdollisuuden yhteisine uhkineen hän näkee myös EU:n ja Turkin yhteisessä kanssakäymisessä. (Bal 2016, 32-33)

Aivan loppuun haluan vielä todeta, että on hyvä ymmärtää, että käytetyt diskurssit määrittävät politiikkaa ja sitä kautta päätöksentekoa. Puhuttaessa esimerkiksi ”laittomasta” maahanmuutosta, voitaneen kysyä, että oliko tänne EU:hun saapunut ihminen vähemmän laitton vuoden 2015 Wir schaffen das –diskurssin aikana kuin tänä päivänä. Siksi puhetapojen tunteminen ja muutosten tunnistaminen on olennaista, jos haluaa ymmärtää sitä, miksi juuri tietyt asiat nousevat kansallisen ja kansainvälisen politiikan keskiöön.

11.Lähdeluettelo

11.1. Primääriaineisto

Tuohinen, Petteri (2017), ”Kansa nosti Erdoganin sulttaaniksi ja Turkin EU-tie on nyt loppu”. 17.4.2017. Kommentti. *Helsingin Sanomat*.

Kajander, Riikka (2017) ”Saksalainen tuomioistuin hylkäsi turvapaikanhakijan vaateet Facebookia kohtaan”. 7.3.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Aittokoski, Heikki; Mykkänen, Pekka; Pelli, Petja & Kauhanen, Anna-Liina (2017), ”Nämä vaalit voivat vavisuttaa koko Eurooppaa – HS:n toimittajat arvioivat, miten Hollannille, Ranskalle ja Saksalle käy”. 5.3.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Mykkänen, Pekka (2017) ”Komission Juncker vaatii EU:lta suunnan valitsemista – Pitäisikö EU:ssa ottaa turbovaihe, pohditaan ”Valkoisessa kirjassa”. 1.3.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Manner, Maria (2017), ”Sahelista kohti Eurooppaa”. 28.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina (2017), ”Pahamaineisen Stasin 111-kilometriset arkistot tarjoavat saksalaisille yhä uusia yllätyksiä - ”Nyt voi päästä käsiksi myös omaisten tietoihin”. 28.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Huhta, Kari & Kauhanen, Anna-Liina (2017), ”Saksa haastoi Münchenissä Yhdysvaltojen tulkinnan turvallisuudesta – Venäjän Lavrov toivotti muut maat tervetulleeksi ”lännen jälkeiseen” maailmanjärjestykseen. 19.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina (2017), ”Saksan liittokansleri Angela Merkel muistutti

Yhdysvaltoja kansainvälisen yhteistyön tärkeydestä - ”Voimme olla vahvoja vain, jos toimimme yhdessä”. 18.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Saarikoski, Laura (2017), ”Mitä Trump oikeasti ajattelee Venäjästä? Suomi ja Eurooppa janoavat vastauksia turvallisuuden superviikolla”. 14.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Sipilä, Annamari (2017), ”Terroristi ansaitsee toisten hädällä”. 13.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus (2017), ”Sumussa kulkeva EU altistuu rusinanpoimijoille”. 12.2.2017. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

Mykkänen, Pekka (2017), ”Sotkuisten pakolaissopimusten unioni”. 7.2.2017. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

Mansikka, Ossi (2017), ”Kannatuskysely: Merkelin suosio laskussa – Schulz kiritti sosiaalidemokraatit konservatiivien ohi Saksassa”. 6.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Sillanpää, Sami (2017), EU-johtajat kovana Trumpia vastaan – USA pelaa Euroopassa ”hajota ja hallitse” -taktiikkaa”. 3.2.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus (2017), ”Saksan pitkä vaalikampanja herättää toiveita ja pelkoja”. 1.2.2017. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve (2017), ”Trumpista ei ole arvojohtajaksi, monella muulla on lahnan karisma – Neljä johtajaa, joita voimme vielä ihaila”. 31.1.2017. Kolumni. *Helsingin Sanomat*.

Kervinen, Elina (2017), ”Saksan Merkel ja Ruotsin Löfven peräänkuuluttivat solidaarisuutta EU:n turvapaikkapolitiikkaan – Trumpia arvosteltiin Tukholmassa”. 31.1.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Manner, Maria, Rimaila, Elisa & Tuohinen, Petteri (2017), ”Länsimaat moittivat Trumpin määräämää maahantulokieltoa – myös Obama liittyi arvostelijoihin”. 30.1.2017. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Sajari, Petri (2016), ”Epävarmuus värittää talousfoorumien kokousta Davosissa – Kiinan valtionpäämies mukana ensimmäistä kertaa”. 18.1.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Eloranta, Ville (2016), ”Liittokansleri Angela Merkel uudenvuodenpuheessaan: Terrorismi on Saksan suurin koetinkivi”. 31.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Aittokoski, Heikki; Kokko, Tuomas & Silfverberg, Kalle (2016), ”Poliisi ampui Berliinin terroriepäilyyn Milanossa – Merkel varoitti uhan jatkuvan ja kiirehti tunisialaisten palautuksia”. 23.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina, ”Tulokseton terroristijahti huolestuttaa Saksassa”. 23.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Aittokoski, Heikki (2016), ”Merkel terrori-iskusta: ”Emme halua, että pahuuden pelko lamauttaa meidät”. 20.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Aittokoski, Heikki & Kähkönen, Virve (2016), ”Kuka iskee ja miksi? Tämä tiedetään viime vuosien terrorihyökkäyksistä Euroopassa”. 20.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Sillanpää, Sami (2016), ”HS:n kirjeenvaihtaja Berliinissä: Tunnelmat ovat järkyttyneet, mutta arki jatkuu”. 20.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina; Liimatainen, Karoliina; Tuohinen, Petteri & Turtiainen, Suvi (2016), ”12 kuoli rekan syöksytyä väkijoukkoon Berliinin joulumarkkinoilla, poliisi uskoo, että kyse oli terrori-iskusta”. 19.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina (2016), ”Kääntyykö Merkel oikealle? Äärioikeiston nousu pakottaa Saksan liittokanslerin miettimään askelmerkit uusiksi”. 11.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina, (2016), ”Merkel puoluekokouksessa: Aleppo on lännen häpeä - ”Viimevuotinen pakolaiskriisi ei tule toistumaan”. 6.12.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina (2016), ”Meidän Mutti, ja vähän teidänkin”. 4.12.2016. Kolumni. *Helsingin Sanomat*.

Tuohinen, Petteri (2016), Turkin presidentti Erdogan uhkasi Eurooppaa ”rajaporttien avaamisella”. 25.11.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina (2016), ”Erdogan yrittää estää arvostelun oikeustoimin”. 3.11.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-AFP-Reuters, ”Angela Merkel syyttää Syyrian hallintoa rikoksista ihmisyyttä vastaan”, 2.11.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Teittinen, Paavo (2016) ”Kansanpetturi, valemedia, aitokansallinen – natsijargonin paluu huolestuttaa Saksassa”. 13.10.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Aittokoski, Heikki (2016) Saksan henkinen yhtenäisyys rakoilee pahasti – Dresden tunnetaan ihan vääristä asioista”. 8.10.2016. Kolumni. *Helsingin Sanomat*.

Sillanpää, Sami (2016) ”Venäjä aikoo jatkaa pommituksia Syyriassa – Saksa ja Turkki liittyivät arvostelijoihin”. 29.9.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kervinen, Elina; Rajamäki, Tiina; Pelli, Petja; Sipilä, Annamari & Turtiainen, Suvi (2016), ”Euroopan kohtalonkysymykset ovat nyt naisjohtajien käsissä – HS esittelee 12 eurooppalaista mahtinaista”, 27.9.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-Reuters, (2016), ”Merkel väläytti pakolaissopimuksia Egyptin ja Tunisian kanssa” 26.9.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Aittokoski, Heikki (2016) ”Merkel teki katumusharjoituksen – mutta ei anna tuumaakaan periksi”, 20.9.2016. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

HS, ”Merkelille takaisku Berliinin vaaleissa”. 18.9.2016 Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus (2016), ”Merkel on vahva johtaja, mutta paine omien joukossa häntä vastaan kasvaa”, 9.11.2016. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

Kauhanen, Anna-Liina (2016), ”Kautensa päättävän HS:n Berliinin-kirjeenvaihtajan essee: Pakolaiskriisi on muuttanut rajusti Saksan ilmapiiiriä – mitä seuraavaksi? 9.9.2016. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus, ”Tandemista ei pyörääkään”. 4.9.2016. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

Kuisma, Sofia (2016), ”Merkel itsekriittisenä – myöntää jättäneensä EU:n pakolaiskriisin liian vähälle huomiolle”. 31.8.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Turtiainen, Suvi (2016), ”Pakolaiskriisin käännekohta oli yksi päivä”. 29.8.2016. Kolumni. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve & Sillanpää, Sami (2016), ”Eurooppa laittoi ovia kiinni ja sai pakolaiskriisiä hallintaan – mikä odottaa seuraavaksi? 28.8.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve (2016), ”Turkki uhkailee EU:ta pakolaissovun romuttamisella – Vyöryykö Eurooppaan uusi pakolaisaalto?” 23.8.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Turtiainen, Suvi (2016), ”HS tapasi syyrialaispakolaisia Serbian ja Unkarin rajalla – EU:hun pääsy on yt erittäin vaikeaa, uhkana jopa väkivalta”. 21.8.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2016), ”Saksan suhteessa Turkkiin yritettiin taas uutta kiemurtelun maailmanennätystä”. 19.8.2016. Näkökulma. *Helsingin Sanomat*.

Koponen, Henrik (2016), ”Ergodan ei saanut puhua kannattajilleen Kölnissä – turkki kutsui saksalaisdiplomaatin puhutteluun”. 1.8.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2016), ”Kun epätietoisuus hellitti, Munchenin joukkoampumisen poliittinen jälkipuinti alkoi”. 24.7.2016. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

AFP-Reuters, ”Merkel: ”Terroristit haluavat heikentää valmiuttamme ottaa vastaan pakolaisia”. 28.7.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Mykkänen, Pekka (2016), ”Pakolaispelkoinen Eurooppa on nöyryntynyt Turkin Erdoganin ”minä tai kaaos” -vaihtoehtoihin”. 16.7.2016. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve (2016), ”Terroristit ovat päässeet liikkumaan vapaasti Euroopassa – nyt länsimainen elämäntyyli ja vapaus ovat joutumassa pelon panttivangeiksi”. 15.7.2016. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2016), ”Merkel: Terroristeja salakuljetettu Eurooppaan pakolaisten seassa”. 12.7.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Eloranta, Ville & Salomäki, Anne (2016), ”EU-myönteisyys kasvussa ympäri Euroopan – Suomalaistutkija: Kansalaiset kaipaavat vakautta ja turvallisuutta”. 10.7.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kuisma, Sofia (2016), ”Poliisi: Kymmeniä terroristiepäiltyjä saapunut turvapaikanhakijoiden mukana Saksaan”. 11.5.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Mykkänen, Pekka (2016), ”EU puuttuu maahanmuuttoon monella rintamalla: Turkille viisumivapaus, jäsenmaille ”jättisakkoja” solidaarisuudesta luistamisesta”. 4.5.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2016), ”Taakanjako on Saksan tavoite EU:ssa”. 26.4.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus, (2016), ”Turkin Erdoganin kunnia ei ole suojelukohde”. 23.4.2016. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus, (2016), ”EU keskittyi itsensä pelastamiseen”. 19.3.2016. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

Kärppä, Hanna (2016), ”Merkelin pakolaispolitiikka joutui vaalitappion jälkeen jälleen tulilinjalle”. 14.3.2016. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Tuohinen, Petteri (2016), ”Turkki vie ja EU vikisee”. 8.3.2016. Kommentti. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve (2016), ”EU:lla on kiire, Turkilla ei – ja presidentti Erdogan käyttää sitä hyväkseen”. 5.3.2016. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2015), ”Saksan kristillisdemokraatit tiukensivat turvallisuutta ja pakolaisia koskevaa julistustaan – Merkel puhui puolueen tuen taakseen”. 15.12.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Vuoripuro, Verna (2015), ”Angela Merkel haluaa ”vähentää merkittävästi” Saksaan tulevien pakolaisten määrää”. 14.12.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Niemeläinen, Jussi (2015), ”Saksa lähettää yli tuhat sotilasta Isisä vastaan”. 30.11.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2015), ”Miten Pariisin iskut vaikuttavat Euroopan pakolaispolitiikkaa?” 21.11.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2015), ”Saksa järkyttyi syvästi”. 15.11.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS, (2015), ”Merkel: Saksa taistelee terrorismia vastaan yhdessä Ranskan kanssa. 14.11. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Nyström, Erik (2015), ”Lehti: EU ja Turkki sopineet keinosta tukkia pakolaisten tie Eurooppaan – Turkkiin pakolaisleirejä kahdelle miljoonalle”. 4.10.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve (2015), ”Saksakin saa sapiskaa pakolaiskriisin hoidosta – arvostelijat moittivat avointen ovien politiikkaa”. 25.9.2015. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve & Rajamäki, Tiina (2015), ”EU pakottaa itäisen Keski-Euroopan

ottamaan turvapaikanhakijoita – Suomi jätti äänestämättä”. 22.9.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2015), ”Merkelin tavannut Sipilä: Saksa ymmärtää Suomen pakolaislinjan”. 22.9.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Moster, Stefan (2015), Saksa on löytämässä uuden identiteetin, Suomi etsii vielä – Mitä suhtautuminen pakolaisiin kertoo maiden henkisestä tilasta? 12.9.2015. Essee. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2015), ”Pakolaiset jakavat Saksaa”. 6.9.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Rautio, Yrjö (2015), ”Angela Merkel on humanisti, Sauli Niinistö kylmä realisti”. 3.9.2015. Kolumni. *Helsingin Sanomat*.

Kähkönen, Virve, (2015), ”Pakolaiskriisi repii Eurooppaa – yksimielisyys löytyy vain siitä, että jotain pitäisi tehdä”. 2.9.2015. Analyysi. *Helsingin Sanomat*.

Rajamäki, Tiina (2015), ”Merkel otti kantaa pakolaiskriisiin: Pysykää kaukana heistä, jotka ovat täynnä kylmyyttä”. 31.8.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

HS-Pääkirjoitus, (2015), ”Merkel näytti mallia vastuun ottamisessa”. 28.8.2015. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*.

Palttala, Pipsa (2015), ”Itävallassa kuolleenä löytyneiden joukossa kaksivuotias lapsi – neljä pidätetty ihmissalakuljetuksesta epäiltynä”. 28.8.2015. Artikkel. *Helsingin Sanomat*.

Pettersson, Maria (2015), ”Saksa ryhtyi sanoista tekoihin – maa helpottaa Syyriasta

pakenevien turvapaikanhakua”. 25.8.2015. Artikkele. *Helsingin Sanomat*.

Pettersson, Maria (2015), ”Rekisteröintikeskuksia, listoja turvallisista lähtömaista – Merkel ja Hollande esittivät ratkaisuja pakolaiskriisiin”. 24.8.2015. Artikkele. *Helsingin Sanomat*.

11.1.1. Haastattelut

Aunesluoma, Juhana (8.3.2017); Elo, Kimmo (22.2.2017); Helwig, Niklas (8.3.2017); Hirvi, Laura (13.3.2017); Kaarkoski, Miina (13.3.2017); Miettinen, Timo (24.2.2017); Vuorelma, Johanna (28.3.2017)

11.2. Kirjallisuus

Balzacq, Thierry (2011), *Securitization theory: How security problems emerge and dissolve*. London: Routledge.

Billig, Michael (1987), *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge University Press.

Buzan, Barry; Ole Wæver (2007) *Regions and Powers, The Structure of International Security*. Cambridge University Press.

Buzan Barry, Ole Wæver, Jaap de Wilde (1998), *Security. A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publisher.

Buzan, Barry (1991), *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. New York: Wheatsheaf.

Carnoy, Martin; Castells, Manuel (1999), *Globalization, the knowledge society, and the Network State: Poulantzas at the millennium*. Oxford: Blackwell Publishing.

Copsey, Nathaniel (2015), *Rethinkin European Union*. Lontoo: Palgrave.

Fairclough, Norman (2003), *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. Lontoo: Routledge.

Fairclough, N. (1997), *Miten media puhuu*. [Media Discourse]. Suomentaja V. Blom & K. Hazard. Tampere: Vastapaino.

Hakovirta, Harto (1989), *Pakolaisuus – maailman ongelma meidän ongelmamme*. Kustannus54.

Hall, Stuart (1997), *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Toimittanut Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart (1999), *Identiteetti*. [Identity]. Suomentaja Mikko Lahtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Harle, Vilho & Moisio, Sami (2000), *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.

Horsti, Karina (2005), *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Lappalainen, Pertti (2002), *Poliittisen tyylin taito*. Tampere: Vastapaino.

Neumann, Iver B. (1999), *Uses of the Other: "The East" in European Identity Formation*.

Manchester: Manchester University Press

Perelman, Chaim (1982), *The Realm of Rhetoric*. Pariisi: University of Notre Dame Press.

Pursiainen, Christer & Forsberg, Tuomas (2015), *Ulkopolitiikkaa norsunluutornista*. Chan Puma House.

Symonides, Janusz; Volodin, Vladimir (2003), *A Guide to Human Rights – Institutions, Standards, Procedure*. Pariisi: Unesco Publishing.

Yildiz, Kerim (2006), *Turkki, Kurdit ja EU*. [The Kurds in Turkey]. Suomentaja Kirsi Komonen. Rauhanpuolustajat.

11.3. Artikkelit

Anttila, Pirkko (2014), ”Tutkimisen taito ja tiedon hankinta”. *Methodix – Metoditietämystä kaikille*.

<https://methodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/>

(Käyty sivuilla 1.9.2016)

Bal, Pinar Gediggaya (2016), “The Effects Of The Refugee Crisis On The EU-Turkey Relations: The Readmission Agreement And Beyond”. *European Scientific Journal* (12)08, 14-35.

Buzan, Barry (1995), “Security, the State, the “New World Order”, and Beyond”. Teoksessa *On Security*. Toimittanut Lipschutz, Ronnie. *New York: Columbia University Press*. Kappale 7.

Boin, Arjen; Ekengren, Magnus; Rhinard, Markus (2006), “Protecting the Union:

Analysing an Emerging Policy Space”. *Journal of European Integration* (28)5, 405-421.

Emmers, Ralf (2010), ”Securitization.” Alan Collinsin teoksessa *Contemporary Security Studies*. 136-151. Oxford University Press.

Goodwin, Matthew & Raines, Thomas (2017), ”What Do Europeans Think About Muslim Immigration?”. 7.2.2017. *Chatham House*, The royal Institute of International Affairs.

Haukkala, Hiski & Palosaari, Teemu (2005), Pääkirjoitus. *Kosmopolis* (35)3, 3-5.

Heikkinen, H., Huttunen, R., Kakkori, L. (1999), ”Ja tämä tarina on tosi...” Narratiivisen totuuden ongelmasta. *Tiedepolitiikka* (99)4, 39-52.

Horsti, Karina (2003), ”Turvapaikkapolitiikan muuttuvat ulottuvuudet Euroopassa”. *Kosmopolis* (33)4, 7-21.

Hülse, Rainer (2004), ”Turkey's Europaennes, Europe's Identity and the EU: Explorations Below the Surface of the Enlargement-Discourse”. Teoksessa *Borders, Identities and Nationalism: Understandin the Relationship*. Toimittanut Konstantin Khudoley & Dmitri Lanko. Saint Petersburg University Press. 82-98.

Huru, Jouko (2004), ”Mitä tekemistä identiteetillä on turvallisuuden kanssa? – McSweeney vastaan Buzan ja Wæver”. *Kosmopolis* (34)3, 29-50.

Husa, Sari (1995), ”Foucault’lainen metodi”. *Niin&Näin* (2)3, 42-48.

Joenniemi, Pertti (2005), ”Myötä- vai vastakarvaan? Turvallisuus muuttuvien uhkien maailmassa”. *Kosmopolis* (35)3, 61-66.

Kara, Hanna (2006), ”Vailla virallista statusta. Epävirallisia keinoja käyttävässä kansainvälisessä siirtolaisuudessa kiinnijääneiden naisten puheenvuoroja Mexican keskussiirtolaisasemalla”. *Sosiaalityön pro gradu –tutkielma*. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta.

Kinnunen, Kirsi (2005), ”Ranskan maahanmuuttopolitiikkaa vaivaa uuskolonialistinen asenne”. *Ydin* (39)1, 20-23.

Kuittinen, Liisa; Mervola, Markus (2005): ”Terrorismin poliittisuus. Pääkirjoitus.”. *Kosmopolis* (35)1, 3-6.

Maiche, Karim (2014), ”Mitäs me länsimaalaiset?” *Kosmopolis* (44)3-4, 137 – 148.

Mervola, Markus (2005), ”Kurjia köyhiä, potentiaalisia terroristeja: ”integroitumattomat” yhteiskunnallisina vaaroina”. *Kosmopolis* (35)1, 27-42.

Nikula, Piia (2007), ”Hallitaanko siirtolaisuutta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kustannuksella?”. *Siirtolaisuus* (34)1, 31-36.

Nikula, Piia (2006), ”Siirtolaisuuden hallintaa – Kaikkienko hyväksi? Kansainvälinen siirtolaisjärjestö IOM foucault’laisen hallintamentaliteetin näkökulmasta tarkasteltuna.” *Valtio-opin pro gradu –tutkielma*. Turun yliopisto. Poliitiikan laitos.

Paul, Amanda; Seyrek, Demir Murat (2016), ”EU visa-liberalisation for Turks: just around the corner? *European Policy Centre*.

Petrillo, Enza Roberto (2016), ”The securitization of the EU external borders and the rise of human smuggling along the Eastern Mediterranean route”. Teoksessa *Migration in the Mediterranean – Socio-economic perspectives*. Lontoo: Routledge. 105-125.

Polkinghorne, Donald. E. (1995), "Narrative configuration in qualitative analysis". *International Journal of Qualitative Studies in Education* (8)1, 8-25.

Poutanen, Mikko (2016), Kriisien poliittinen ulottuvuus ja turvallistamisteoria tapana hahmottaa kriisejä". *Hybris* 1/2016. (Käyty sivulla 15.4.2017)

Rehn, Olli (1997), "Uusi institutionalismi EU-tutkimuksessa: Suurista integraatioteorioista päätöksenteon ja verkostojen tutkimukseen". *Politiikka* (39)2, 132-145.

Rehn, Olli (2007), "Turkki Matkalla Euroopan unioniin." Teoksessa *Turkki – Euroopan rajalla?* Toimittanut Anu Leinonen, Tuula Kojo, Mervi Nousiainen, Sampsa Pelonen ja Lauri Tainio. Helsinki University Press.

Ricoeur, Paul (1976), "History and Hermeneutics". *Journal of Philosophy* (73)19, 683-695.

Saukkonen, Pasi (2007), "Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka: taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle". Verkkojulkaisu 1/2007. *Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö Cupore*.

Tocci, Nathalie; Voltolini, Benedetta (2010), "Europe, the Mediterranean and the Middle East – A Story of Concentric Cirles". Teoksessa *European Foreign Policies – Does Europe Still Matter?*. Toimittanut Ronald Tiersky. Rowman & Littlefield Publishers. 107-132.

Trauner, Florian (2016), "New kids on th CFSP block: The JHA agencies". *European Union Institute for Security Studies*.

Tyrväinen, Mikko (2007), ”Kahden kerroksen turvallisuutta Välimeren rannoilla - turvallisuuspolitiikan tutkimuksen poliittisuus ja turvallisuuden tuottaminen EU:n ja Eurooppa-Välimeri -kumppanuuden arabimaiden kielipeleissä”. *Kansainvälisen politiikan pro gradu –tutkielma*. Tampereen yliopisto. Poliitiikan laitos.

Wæver, Ole (2004), ”Peace and Security: Two Concepts and their Relationship”. Teoksessa *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*. Toimittanut S. Guzzini & D. Jung. Lontoo & New York: Routledge. 53-65.

Wæver, Ole (2002) Identity, communities and foreign policy: Discourse analysis as foreign policy theory. Teoksessa *European Integration and National Identity – The Challenge of the nordic states*. Toimittanut L. Hansen & O. Wæver, . London & New York: Routledge.

Wæver, Ole (1995): ”Securitization and Desecuritization”. Teoksessa *On Security*. Toimittanut R. D. Lipschutz. New York: Columbia University Press. 46-86

Vallet, Elisabeth & David, Charles-Philippe (2012), ”Introduction: The (Re)Building of the Wall in Internaional relations.” *Jounral of Borderland Studies*, (27)2, 111-119.

Van Oudenaren, John (2010), ”The European Union as a Foreign Policy Actor: Toward a New Realism. Teoksessa *European Foreign Policies – Does Europe Still Matter?* Toimittanut Ronald Tiersky. Rowman & Littlefield Publishers. 15-42.

Vuori, Juha (2004), ”Turvallisuudesta uhkantorjuntaan: Käsitteen kääntöpuolen pohdintaa.”. *Kosmopolis* (34)3, 46 – 51.

Zur, Ofer (1987), ”The Psychohistory of Warfare: The Coevolution of Culture, Psyche and Enemy”. *Journal of Peace Research* (24)2, 125 – 134.

11.4. Raportit ja blogin tapaiset kirjoitukset

Archer, Toby (2004), ”Kansainvälinen terrorismi ja Suomi.” UPI-raportti 7/2004.

Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. (Sivulla käyty 15.4.2017)

Alaranta, Toni (2016), ”EU:n ja Turkin ongelmallinen pakolaissopimus”. *Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. (Sivuilla käyty 15.10.2016)*

Alaranta, Toni (2014), “Turkin Eurooppalainen kohtalo: Yhden kansallisen kertomuksen loppusoinnut”. 25.8.2014. Poliitikasta.fi. (Sivuilla käyty 17.10.2016)

EMN (2016), ”Vuositainen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti, Suomi 2015”. *Maahanmuuttovirasto.*

European Council (2016), ”EU-Turkey statement, 18 March 2016.” *Council of the European Union. (Sivuilla käyty 30.9.2016)*

”Euroopan Ihmisoikeussopimus” (2002), *Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Echr.coe.int. (Sivuilla käyty 30.8.2016)*

Euroopan komissio (2016), ”Jaettu näkemys, yhteinen toiminta: vahvempi Eurooppa – Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen globaalistrategia.”

Eurooppatiedotus (2016), ”EU:n Ulkopoliitiikan sisältö ja osa-alueet”. *Suomen ulkoministeriö.*

Eurooppatiedotus (2016), ”Jäsenyysehdot”. *Suomen ulkoministeriö.*

Gürhanli, Halil (2016), “EU:n ja Turkin välinen sopimus pakolaisista: Kuinka kaikki

puolet hävisivät”. *Turvaa etsimässä – Näkökulmia pakolaisten reiteiltä*. 4.6.2016. (Sivuilla käyty 14.12.2016)

Hackett, Conrad (2016), ”5 facts about the Muslim population in Europe”. 19.7.2016. *Washington: Pew Research Center*. (Sivuilla käyty 5.1.2017)

Helwig, Niklas (2016), ”Selviääkö Angela Merkel populistien haasteesta?” *Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti*. (Sivuilla käyty 16.1.2017)

Helwig, Niklas & Iso-Markku, Tuomas (2016), ”Aiempaa itsevarmempi Saksa: hallituksen uusi selonteko korostaa Saksan valmiutta vahvistaa Euroopan turvallisuutta ja puolustusta.” *Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti*. (Sivuilla käyty 16.1.2017)

Kettinen, Juha; Kurttio, Juha & Jokela, Minna (2016); ”Euroopan häilyvä rajaturvallisuus”. 30.8.2016. *Politiikasta.fi*. (Sivuilla käyty 9.10.2016)

Kivinen, Lotta (2016), ”Pakolaisuuden vuosisata”. 16.2.2016. *The Ulkopolitist*. (Sivuilla käyty 12.10.2016)

Kotilainen, Noora (2017), ”Bauman: Me ja vieraat ovellamme”. 9.2.2017. *Politiikasta.fi* (Sivuilla käyty 3.3.2017)

Kynsilehto, Anitta (2017), ”Paljon puhetta paperittomuudesta ja kriisistä”. 23.1.2017. *Politiikasta.fi* (Sivuilla käyty 30.1.2017)

Leppäkorpi, Mervi (2015), ”Hallituksen maahanmuuttopolitiikka ja hallinnan illuusio”. ETMU.fi. 5.10.2015. *The Society for the Study of Ethnic Relations and International Migration*. (Sivuilla käyty 9.12.2016)

Löytönen Teija (2010), ”Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdat”. Johdanto

laadulliseen tutkimukseen. *Teatterikorkeakoulu*. Xip.fi/tutkija/0402b.htm. (Sivuilla käyty 10.4.2017)

Maahanmuutto.net. Tietoa maahanmuutosta. Saatavilla www.maahanmuutto.net/22
(Sivulla käyty 1.4.2017)

Nykänen, Anne (2016), "Wir schaffen das" - Liittokansleri Merkel kehystämässä Euroopan maahanmuuttokriisiä". 16.6.2016. *Politiikasta.fi*. (Sivuilla käyty 1.2.2017)

Nykänen, Anne (2016), "Vieraskynä: Kohti kansainvälistä vastuunkantoa? Merkel muuttamassa Saksan suuntaa". 14.6.2016. *The Ulkopolitist*. (Sivulla käyty 8.1.2017)

Raudaskoski, Miika (2015), "Eurooppa-tarinan pohja on murenemassa". 6.8.2015. *Politiikasta.fi*. (Sivulla käyty 11.11.2016)

Raudaskoski, Miika (2015), "Voidaanko Euroopan Unionin rajat sulkea kokonaan?" 2.12.2015. *Politiikasta.fi* (Sivulla käyty 10.11.2016)

Raudaskoski, Miika (2015), "Eurooppa-linnake tiivistää rajojaan". 21.6.2015. *Politiikasta.fi* (Sivulla käyty 10.11.2016)

Rissanen, Elmo (2015), "Libyan poliittiset haasteet historian valossa". 4.5.2015. *Politiikasta.fi* (Sivulla käyty 4.2.2017)

"Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus". 77/1968. *Finlex.fi*. (Sivuilla käyty 1.9.2016)

Patomäki, Heikki (2014), "Uuden Nato-sopimuksen poliittinen merkitys" *Heikki Patomäki – Yliopistopoliittinen blogi*. (Sivulla käyty 7.10.2016)

Siddi, Marco (2016), ”EU:n energiapolitiikka: Turkin vallankumousyrityksen jälkeen unionin tulisi lisätä omavaraisuuttaan ja vähentää kaupankäyntiä aurotitaaristen maiden kanssa”. *Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti*. (Sivulla käyty 3.10.2016)

Siddi, Marco (2015), ”Euroopan ongelma ei ole siirtolaisuus, vaan muukalaisvastaisuus”. 16.9.2015. *Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti*. (Sivulla käyty 1.12.2016)

Stenius, Otto (2016), ”Euroopan rajapolitiikka pitkittää sotaa Libyassa”. 15.4.2016. *The Ulkopolitist*. (Sivulla käyty 2.3.2017)

Tammikko, Teemu (2015), ”Satu terroristeista”. 9.9.2015. *Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti*. (Sivulla käyty 5.2.107)

Veikkola, Sanna (2016), ”Lisäävätkö pakolaiset terrorismin uhkaa Euroopassa?”. 5.10.2016. *The Ulkopolitist*. (Sivuilla käyty 6.2.2017)

Vuorelma, Johanna (2017), ”Euroopan vaikea Turkki-suhde”. 15.3.2017. *Politiikasta.fi*. (Sivuilla käyty 30.3.2017)

Vuorelma, Johanna (2013), ”Idän ja lännen väliin on nyt tunkua”. 11.2.2013. *Politiikasta.fi*. (Sivuilla käyty 29.3.2017)

Turvallisia alkuperämaita koskeva EU:n luettelo. *Euroopan Komissio*.
(Sivuilla käyty 5.3.2017)

UNHCR (2016), ”Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean”. *UN*.

UNHCR (2016), ”Global Focus, Populations”. *UN*.

Yigit, Ahu (2013), ”Turkin poliittinen kulttuuri muuttui”. *Ulkopoliitikka* 4/2013. *Ulkopoliittinen instituutti*. (Sivuilla käyty 4.9.2016)

11.4. Luennot

”EMN:n kansallinen seminaari 2016”. 30.9.2016. *Maahanmuuttovirasto*.

Suuren valiokunnan julkinen kuuleminen: ”Kilpailevien kansallisvaltioiden vaihteistyön Eurooppa?” 28.9.2016. *Eduskunta*.

11.5. Muut medialähteet

Kankkonen, Tom (2016), ”Kaakkois-turkin kurdialueella pelko kasvaa: ”Olemme matkalla kohti sisällissotaa”. 9.1.2016. *Yle Uutiset*.

Lönnqvist, Marko (2016), ”Ulkolinja: Turkki - pelon valtakunta”. 10.11.2016. Dokumentti. *Yleisradio*.

MTV Uutiset, STT, AFP (2016), ”Turkki ei muuta terrorismilakiaan viisumivapauden takia”. 6.5.2016. Artikkel. *MTV Uutiset*.

Taloussanomat-Reuters (2016), ”Lääkärijärjestö hylkäsi 56 miljoonan EU-rahoituksen pakolaissopimuksen takia”. 17.6.2016. Artikkel. *Iltasanomat*.